

HAYAL GÜCÜNÜN KOMUTANLARI

HAYAL GÜCÜNÜN

KOMUTANLARI

Harry, Arty'ye Karşı!... Çocukla Çocuk Olmayan Edebiyat...

Çocuk edebiyatında esas kahraman okuyucudur. Gerçi bu özellik her edebiyat türünde şöyle veya böyle geçerlidir ama çocuk edebiyatında daha etkilidir.

Çocuk okuyucu kendini hikayeye veya kahramanlarla özdeşleştirmelidir. Empati dediğimiz duygudaşlığı yaşamalıdır. Çocukların gerçeklik algısı büyüklere göre daha elastikidir. Baş karakterin dertlerini dert etmeli, sevinçlerini paylaşmalıdır. Bu bağ yazar tarafından başarıyla kuruluyorsa; hikayenin kahramanı ha bir çocukmuş, ha bir sandalye veya balonmuş fark etmez.

İşte bu açıdan son zamanlarda edebiyat gündeminde ön planda olan iki çocuk kahraman serisine baktığımızda Harry Potter karışımı daha iyi tutturmuş gözüküyor.

Hikayelerini kısaca hatırlamak gerekirse...

Harry Potter daha bebekken anne ve babasını bir trafik kazasında kaybetmiştir. Daha doğrusu okul çağına gelene kadar böyle bilir. Teyzesi Petunia, kocası Vernon Enişte ve oğulları Dudley'le birlikte mutsuz bir yaşantı sürmektedir. Fakat Harry'nin hayatı Büyücülük Okulu Hogwarts'dan davetiye alınca değişecektir...

İşte tüm dünyayı kasıp kavuran gerek seriyi oluşturan kitaplar, gerekse filmleriyle küçük büyük çocuk olanların ilgisini çeken, yazarı J.K. Rowling'i en çok kazanan yazarlar arasına sokan hikaye kısaca böyle başlar.

Serinin her kitabında Harry'i yeni bir okul döneminin başında Dursley'lerin evinde sıkılırken buluruz. Harry okulda da gerek okul ortamının, gerek kökeninin getirdiği zorluklar yanında Lord Valdemort adlı bir kötü büyücünün yarattığı tehlikelerle de uğraşır.

Geçtiğimiz yaz Dünya çapında bir kampanya ile satışa sunulan serinin son kitabı "Zümrüd-ü Anka Yoldaşlığı" da daha önceki kitaplarda uygulanan kalıplara göre yazılmış. Yani kötüler yine bütün güçleriyle faaliyette, onların yanında Harry'nin hayatını bezdiren yan unsurlar –Büyücülük Bakanlığı ve onun kendi çıkarlarını koruyan bürokratik yapısı- eklenmiş.

Artemis Fowl ise dahi bir suçlu çocuk. Babası Rus mafyası tarafından tutsak alınıp, annesi de karanlık odasına kapanınca ailenin suç imparatorluğunu sürdürmeye çalışıyor.

Artemis'in ilk kitaplarda derdi yeraltındaki Perilerin altınlarının bir kısmını alabilmek iken daha sonraki kitaplarda Perilerle başka tehlikelere karşı işbirliği yaptığını görüyoruz.

Harry'nin tersine Artemis genellikle planlayıcı ve olayları kontrol eden bir konumda. Yan karakterler onun iri yarı koruyucusu Kahya, Peri polisi Holly Short ve Cüce Mulch Diggums.

Serinin son kitabı Sonsuzluk Kodu'nda, Artemis'in çaldığı Peri teknolojisi ile yaptığı çok özellikli bir küp ve onun kötülerin eline geçmesi üzerine yaşanan olaylar konu ediliyor. Perilerin varlığını ve gizliliğini tehdit eden ve Dünya üzerindeki bilgisayarlar, banka hesapları ve uyduları kontrol edebilen bu küpü geri almak için Artemis, Holly, Cüce Mulch, Kahya ve kız kardeşi Juliet güç birliği yapacaklardır. Kötü karakter ise büyük şirket başkanı Jon Spiro.

AVANTAJLAR, DEZAVANTAJLAR

İki serinin de çocuklara yönelik olsalar da, büyüklere öykündüklerini net bir şekilde söyleyebiliriz. Daha çok okul çağına geçen çocuklar için yazılmış kahramanlar büyüklerin yaptıkları işlere çok meraklılar. Yazar mantıkları da kurgu da aynen büyüklere göre çalışmış, sihirli bir dünyaya kapıyı açarken bile gerçeklik hırs ve düşünce yapısıyla hareket ediyorlar. Özellikle de Artemis'i birkaç yaş daha büyütmenin, hatta onu bir genç yapmanın kurgu anlamında çok büyük bir zorluk çıkaracağını söyleyemeyiz. Bunun Artemis'in dezavantajlarından biri olduğunu ekleyebiliriz.

Kahramanlar Harry ile Artemis:

Eğer baş karakterlerimizi karşılaştırsak bariz olarak Harry daha üstün gözüküyor. Nedenine gelince; Harry daha serinin ilk kitabında klasik bir masala: Külkedisi'ne dayanarak çocuk okuyucu ile bağlantı kuruyor. Yani anne ve babası ölmüş Harry, Dursley'lerin evinde, teyzesi ve eniştenin yanında oğulları Dudley tarafından da kötü bir muameleye maruz kalıyor. Bu başlangıç direkt olarak okuyucuyu Harry'e bağlıyor.

Aynı çaba Artemis'in ilk hikayesinde de ebeveynler üzerine görülüyor. Artemis ailesini kaybetmemiştir ama babası Rus mafyasının elinde, annesi ise karanlık bir odada oğluna ilgi göstermeyen bir melankoli içindedir. Ama Artemis okuyucuyu kendisine bağlayacak bu temeli yan unsurlarla iyi desteklemiyor.

Harry'nin ikinci avantajı, herhangi bir çocuğun hayalini kuracağı gibi sıkıntılı gerçeklikten kendisini koparan sihirli bir dünyaya adım atması, üstelik de kitabın başındaki Külkedisi kompleksine uygun olarak "özel bir insan" olarak. Tabii insanlara Muggle denildiğine göre ona ne kadar insan demek doğru o da tartışılır. Harry'nin Dursley'lerin evinde ikinci sınıf bir çocukken, kötü muameleye maruzken, birdenbire üstün güçlerinin ortaya çıkması okuyucunun onunla birlikte aldığı yolda güzel bir hikaye müjdesi veriyor.

Artemis ise henüz okuyucuyu kendi öyküsünü geliştirecek dertlerin içine çekmemişken, öyküsüne ortak etmemişken planlara ve maceraya başlıyor. Onda da sihirli bir Dünya var ama bu Dünya'yla Harry'de olduğu kadar iç içe olmuyoruz.

Ketumluk konusunda Harry de, Artemis de birbirine benziyorlar. Büyüklerine veya arkadaşlarına genellikle az veya kısıtlı bilgi veriyorlar. Özellikle Harry de bu okuyucuyu bazen sinirlendirecek kadar üst noktaya taşıyor.

İki kahraman içlerinde vicdani olarak iyi-kötü savaşı yaşıyorlar; Harry her ne kadar karşılaştığı zorluklara karşı üstün güçlerine rağmen sıkıntı çekse bile esasında o güçlerin onu kolayca savaşın diğer tarafına taşıyabileceği bir noktada duruyor. Artemis Fowl ise maceralarında daha kötülere karşı –evcil- daha iyi kötü konumunda yazılıyor.

Öte taraftan iki karakterinde otoriteyle sorunu var. İki çocuk da otoriteyi güvenilmez olarak görüyor. Özellikle Harry bazen çok sıkıntıya düşse bile başına gelenleri anlatma veya gördüklerini söyleme konusunda aşırı ketum davranıyor. Nitekim Harry Potter'ın yanında olan büyüklerinden de aynı tavrı görüyoruz; yani mümkün olduğu kadar az bilgi verme. Bu tür bir iletişimsizlik karşısında her kitapta ölümcül tehlikelerle karşılaşıyoruz. Belki yazar Rowling, bu şekilde çocuklara kendi başlarına bazı şeyleri başarma ve kendilerine güvenme konusunda bir mesaj veriyordur ama sonuçta Harry Potter'ın her kitabındaki maceranın başarının yanında, üzücü bir yanı da olduğunu belirtmek lazım.

Artemis kitaplarında yazar Eoin Colfer, Harry Potter'ın yazarı Rowling kadar belirgin kalıplar kullanmıyor. Her kitabın kurgusunda Artemis'in girdiği bir macera, onun suç planlarına tanık olurken Rowling kitap kurgusunda hep aynı kalıbı izliyor.

Bu kalıba göre Harry Potter Dursley'lerin yanında sıkıcı, belirsizlikler içinde ve kötüler tarafından planların yapıldığını bilerek maceraya başlıyor. Bu sıkıcılıktan diğer büyücü arkadaşlarının yanına giderek bir nebze uzaklaşıyor ama kötüler çemberi daraltıyor. Bunun yanında “otorite” kuralları gereği Harry Potter'ın karşısında duruyor. Harry Potter kendisini savunurken bile her an kuralların duvarları karşısına çıkıyor.

Yan Karakterler ve Arkadaşlık...

Harry Potter serisinin Artemis Fowl'a karşı gerçek üstünlüğü yan karakterlerde ortaya çıkıyor.

Rowling Ron ve Hermione başta olmak üzere tam bir çocuğun ilgisini çekebilecek bir arkadaşlık veya sorunlarıyla dahi olsa okul ortamı kurarken, Artemis Fowl'da bu açıdan büyük bir eksiklik hissediliyor. Gerek kahya, gerekse Peri dünyası veya düşmanları bu seride çocukları içine çekebilecek bir ortam oluşturmuyorlar. Zaten başta getirdiğimiz Artemis büyük olsa pek bir sorun olmazdı eleştirisi bundan kaynaklanıyor.

Çocuk okuyuculara ses verilirse Harry Potter kitaplarında, Hermione ve Ron'un baş karakter kadar sevildiğini ve takip edildiğini öğrenebiliyoruz. Özellikle Hermione çalışkanlığı, birçok sorunda çözüm getirici, planlayıcı olarak Harry'nin savruk yapısı yanında bir kız çocuğu olarak gerçekten iyi bir karakter. Hatta Harry kötüler ve kurallarla onu değil, kötülerini koruyan yapı ile bunalmışken, olayların akıntısına kapılmışken Hermione planlarla veya çözümlerle baş kahraman olabiliyor. Bu son kitapta çok daha belirgin. Örneğin Hermione, Harry ve arkadaşlarını karanlık sanata karşı savunma dersleri için organize ediyor, Harry için yararlı olan bir röportajı planlıyor. Ron ve Harry'ye her kitapta olduğu gibi derslerinde yardım ediyor.

Bu arkadaşlık yapısı seriye daha derinlikli bir yapı kazandırırken, Artemis çok daha basit bir kurgu olarak karşımızda duruyor...

Kahya, periler veya diğer yan karakterler çocukların okumaktan hoşlanacağı bir arkadaşlık ortamı yaratamıyor. O zaman karşımızda sadece belli bir ana macera peşinde planlar yaşanan, zengin olmayan bir konu ile Artemis karakterinden başka bir şey kalmıyor.

Serilerin Geleceği...

Geçmişten günümüze izlenebilecek çocuk edebiyatında, özellikle okul çağı çocuk edebiyatının büyüklere fazla yaklaştığını söylemek lazım. Yani çocuk kahramanlar büyümüş de küçülmüş bir hava içinde, büyüklerin mantık yapısı ve çözüm yetenekleri ile hareket ediyorlar. Bunun popüler anlamda çok uzun ömürlü olmayacağını söylemek lazım. Evet, elbette Harry Potter'ın müthiş başarısından sonra benzerleri çıkacaktır ama onun kadar başarılı olabileceklerini söylemek zor.

Söz konusu Harry Potter ve Artemis için de, “Denizin bitmez üzere olduğunu” söylememiz lazım.

Harry Potter'ın yazarı J.K. Rowling için, ünlü korku yazarı Stephen King'in bir eleştirisi vardı; “İyi bir yazar ama cesur yazmıyor.”

Evet bu eleştiriye katılmamak mümkün değil ama bu sırada Stephen King'in son yıllarda onu başarıya ulaştıran çocukluk korkularından uzaklaştığına da dikkatimiz çekiliyor.

Stephen King'in birçok kitabında okuyucuyu yakalayan şu anda J.K. Rowling'in kullandığı malzeme değil miydi? Örneğin; “IT – O” adlı kitabında çocuk kahramanlar, korku karakteri olarak bir baş yapıt olan o Palyaço'ya karşı tıpkı Harry Potter ve arkadaşları gibi savaşıyor muydu? Harry Potter'ın Draco Malfoy'u varken, o “Kaybedenler Takımı”nın kendi düşmanları yok muydu?

J.K. Rowling'in Harry kitaplarında hep aynı kalıbı kullanması, özellikle işin kötülük taraftarını derinliksiz bırakması serinin zenginleşebileceği açılımları kapatıyor. Bu açıdan serinin ancak bir-iki kitabı daha bu kadar popüler taşıyabileceğini söylememiz lazım.

Öte taraftan Artemis'in sıkıntısı daha belirgin. Zaten çocuklara yönelik tavrı sadece karakterinin “çocuk olduğunun söylenmesi” olan bu seri daha çok büyüklere göre, kötü yazılmış bir kitap gibi duruyor. Artemis'in yaş itibarıyla de gidebileceği yön şu ana kadar çıkan kitaplarda harcanmış gözüküyor. Yani Artemis serilerinde çok daha kısa bir zamanda hikayenin geçtiği Dünya daha zenginleştirilebilirdi. Oysa kitaplar sadece macera peşinde konu sürüklenirken yan unsurların zenginleştirilmesine pek dayanmamış. Yani okuyucu için ana macera dışında pek cimri davranılıyor. Yazarın bu kendini açmayan ve sıkıntılı tavrı serinin ilerisi için ümit verici değil. Artemis'i okurken bir tehlike karşısında gerildiğinizi, okuyucu gerilimli bir atmosferin içine sokamadığını, kitabın bütününde hiç gülümsemediğinizi fark ediyorsunuz.

Tehlike yok; çünkü Artemis her zaman planlayıcı, her zaman dahi çocuk.

Gülümsemiyorsunuz; çünkü espri yok.

Çocuk Edebiyatı'nın geleceği...

Sinemada daha önce çocuk faktörü keşfedilmişti. “Çocuklar sinemaya gitmek ister ve ebeveynlerini de sürükler.” Bizde de artık sömestri ve tatil zamanları bu faktörün nasıl kullanıldığını görüyoruz.

Edebiyat dünyası da her ne kadar çocuk edebiyatının potansiyelinin farkındaysa da ancak Harry Potter sayesinde yapılan devrimi fark etti.

Çocuk edebiyatında ciddi tehlikeler kullanılması başka bir edebiyat türünün: Korku'nun altında saklandı. Stephen King çocukluk korkularını kullandığı pek çok kitabında O ve Tılsım gibi baş yapıtlar verirken Çocuk edebiyatında yaklaşan gelişmelerin ön ilanını yapıyordu. Nihayet J.K. Rowling, “çocuk edebiyatında” tehlikeyi yumuşatmama ve çocuğu çocuk saymama kuralını uyguladı ve başarıyı sağladı.

Tehlikeyi yumuşatmama burada altı çizilmesi gereken bir faktör. Dikkat ederseniz Harry Potter serisinde gerçek ölümler vardır. Üstelik de bu ana karakterin uzağında veya şöyle belli belirsiz şekilde de yapılmamaktadır. Kısacası karakterler çizgi filmlerdeki gibi bir uçurumdan düşüp tekrar dikilmemektedir.

Peki ama bu yönde gelişmeler Michael Ende'nin, “Bitmeyen Öykü”sünde olduğu gibi hayal gücüyle başarılı bir buluşmaya gidebilecek midir?

Evet bence gerek Harry Potter, gerekse Artemis de işin çocuk mantığı ve hayal gücünü daha cesurca kullanma konusunda vasatın üzerine gidemiyorlar.

Belki de bundan sonraki baş yapıt bu başarıyı tam yakalayan bir eser olacaktır.

?

Özgür İnsanın Geleceğine Kasvetli Bir Bakış: WILLIAM GIBSON!...

E-Edebiyat Dergisi (Aralık.2003/Sayı: 57)

“Turner mega büyük şirketler -Zaibatshu- arasında eleman transferi yapan bir ajandır. Son işinde, onun koku feromonlerine ayarlanmış akıllı bir patlayıcı ile havaya uçurulur. Ve bir laboratuarda yeniden inşa edilir.”

“Kont Sıfır”, Cyberpunk türünün tüm özelliklerini daha ilk satırlardan bize sunmaya başlıyor... Büyük şirketlerin modern kölelerini kaçırın ajanlar, öldüğü halde laboratuarlarda yeniden bir araya getirilen insanlar, uydulardaki ilginç topluluklar, mega servetlerle insanlıktan çıkan zenginler, siber uzaydaki programlara tapan vodoocular...

Altın Kitaplar yayımevi William Gibson'ın Cyberpunk klasiği Sprawl üçlemesine devam ediyor. Serinin ikinci kitabı Kont Sıfır (Count Zero) geçtiğimiz ay piyasaya çıktı.

Matrix Avcısı (Neuromancer) adlı ilk kitapta Cyberpunk bir gelecekte yapay zeka ile onu özgür bırakmak için işbirliği yapan hackerlar anlatılırken bu sefer geleceğin başka bir yönü işleniyor; modern köleler.

Öykü birkaç karakter eşliğinde paralel kurgu ile geliyor.

Turner büyük bir şirketin araştırma bölümünün başında olan dahi bir bilim adamını kaçırmak için tutuluyor.

Marly Krushkhova ise sevgilisi tarafından bir sahtekarlığa karıştırılan bir sanat eksperisi. Çelik bir tankın içinde yatmakta olan ve onunla simstim aracılığıyla bağlantı kuran patronu Herr Josef Virek'in geniş bir serveti vardır ve ondan el yapımı tahta kutular imal eden birini bulmasını istemektedir.

Biraz da kitaba adını veren asıl kahramanla, "Kont Sıfır Noktası" Bobby Newmark'la ilgilenelim. Barrytown'da annesi ile sıkıcı bir yaşamı paylaşan Bobby iyi bir hacker olmak için çabalayan bir genç. Kont Sıfır bir güvenlik programı kırıcısını denemek için safça kobay olarak kullanılan acemi bir hackerdan başka bir şey değil. Ölmesi beklenirken siber uzaydaki bir şey tarafından kurtarılması onu ilgi odağı yapıyor. Peşine sadece güçlü şirketlerin adamları değil, siber uzaydaki yapay zeka oluşumlarını voodoo tanrıları olarak kabul eden garip bir tarikatta düşüyor.

Bütün bu karakterler ayrı ayrı noktalardan bir buluşma noktasına ilerliyor ve sonuçta beyinde hoş bir lezzet bırakan, William Gibson kendine has janrı ile konuşan bir eser çıkıyor önümüze.

Belki de tam burada biraz William Gibson'u tanıtmak lazım.

WILLIAM FORD GIBSON

William Ford Gibson 17 Mart 1948'de Güney Carolina'nın Conway şehrinde dünyaya geldi. Çocukluğu o sıralarda boşanmış olan annesiyle beraber Güneybatı Virginia'nın küçük bir dağ kasabasında geçti. Daha sonra öğrenimine Güney Arizona'daki yatılı bir okulda devam etti. 19 yaşında o sıralarda başlamış olan Vietnam savaşına katılmayı reddederek Amerika'yı terk edip Kanada'ya yerleşti. 1972'den beri Vancouver'da karısı ve iki çocuğu ile birlikte yaşamını sürdürmekte.

Gibson, yazmaya İngiliz edebiyatı üzerine lisans eğitimini tamamladığı British Columbia üniversitesindeyken başladı. İlk kitabı olan Neuromancer 1984 yılında yayınladı. Kitap çıkar çıkmaz sadece bilimkurgu edebiyatında değil edebiyatın diğer dallarında da büyük ses getirdi. Neuromancer bir ilki gerçekleştirerek bilimkurgunun en büyük 3 ödülü olan Hugo, Philip K. Dick ve Nebula ödüllerinin üçünü birden kazandı. Neuromancer'ın bu beklenmeyen başarısının ardından yazar Count Zero (1986) ve Mona Lisa Overdrive (1988) kitaplarını da yayımlayarak daha sonradan Sprawl serisi olarak adlandırılacak ilk serisini tamamladı.

Neuromancer tartışmasız bilimkurgu alanında üzerinde en çok konuşulan kitaptır. Sadece bilimkurgu yazarları ve eleştirmenleri tarafından değil edebiyatın diğer dallarından yazar ve eleştirmenler tarafından da sayısız olumlu, olumsuz eleştiri almış, edebiyat dünyasının uzun süre üzerinde tartıştığı bir eser haline gelmiştir. Özellikle sosyoloji alanında bir çok akademik çalışmaya da taban teşkil eden bu kitap

bilimkurgu dünyasının kült eserleri arasında kendine önemli bir yer edinmiştir.

KONT SIFIR'IN ÖNEMİ

Sprawl üçlemesinin ikinci kitabı Count Zero paralel kurgusuyla Cyberpunk dünyanın yaşamını daha bir göz önüne serer ve birinci kitabın ortaya koyduğu janrı geliştirir.

Kont Sıfır'da özellikle geleceğin ekonomik sistemi adına karamsar bir tablo çizilir...

Hükümetlerin üzerinde bir güç olan mega şirketler –Zaibatshular- ve mega zenginlikle artık servetinin tezahürleri bağımsız olarak hareket eden süper zenginlerler vardır. Bunların arasındaki güç savaşlarında sıradan insanlar sadece çok çabuk harcanabilecek rakamlar veya ele geçirilmesi gereken kölelerdir.

Zaibatshular önemli mevkilerdeki elamanları değişik yollarla kendilerine bağlar. Örneğin damar içlerine kaçması durumunda çözülecek zehir baloncukları bağlamak gibi...

Turner işte bu tür transfer önlemlerine karşı çalışan, bir ajans vasıtasıyla eleman kaçırma işlerini alan eski bir askerdir.

Kont sıfır'da gerçek dünyada yaşamın zorlukları ve bireylerin teknoloji gelişimi karşısındaki çaresizliği ve “kayıplığı” yanında cyber dünyanın kontrolden çıkan yapısı da verilmektedir.

Cyber Dünya artık bağımsız kalan yapay zekalar, programlar ile doludur. Bunlar inanışların içine girip yeni dinler yaratmıştır. Veya var olanları değiştirmiştir.

Kitabın küçük ama en ilginç bölümlerinden birisi eski teknolojinin gittiği Afrika ülkelerini yağmalayan bir hackerla ilgilidir.

Hacker bir gün yüksek güvenli siteler arasında dolaşırken, daha düşük teknolojilerin ne olduğunu düşünüyor... Yani güvenliği neredeyse süzgeç gibi olan sistemleri... Ve onları buluyor üçüncü dünya ülkelerine veriliyor eski teknoloji. Başlıyor onları soymaya. Kısa sürede küçük çaplı bir ekonomik kıyım yapıyor. Sonuç: düşen hükümetler, açlıktan ölen Afrika insanları...

Gibson'un Cyberpunk bir gelecek içine sığdırdığı bu ufak öykü acaba günümüz dünyasında bir şekilde gerçekleşiyor mu?

Gibson'ı okurken zaten etkileyici olan da bu. Kitapların geleceğe ait olduğunu düşünürken, insan şu an ile gelecek arasındaki alacakaranlık bir gölgede bunların gerçekleşmesine az kaldığını veya ön adımlarının seslerini duyduğunu dehşetle fark ediyor.

KONT SIFIR'IN DİLİ...

Matrix Avcısı'nı okuyanlar bilecektir ki Gibson kolay okur istemeyen bir yazardır. Çoğu zaman sizden kelimelerin anlamını iyi kavrayıp, bir başka sonucu çıkarmanızı veya keşfetmenizi ister. Tıpkı Kont Sıfır'ın ölümcül güvenlik tuzağına kapıldığı sahnede olduğu gibi...

Kont Sıfır, tuzak kırıcı programla ölümcül Karabuz (izinsiz girişlere karşı ölümcül tepki veren güvenlik programı) tarafından yakalanır. Kalbi birkaç saniye müddetince durur ve o sırada Matrix'teki bir fenomen tarafından kurtarılır. Kendini banyoya atar ve geri döndüğünde Matrix'le bağlantıyı kesmediğini fark ettiğinde hemen kaçar.

Sıradan bir okuyucu bu kaçıştaki mantığı hemen kavrayamaz ama Cyberpunk janrını bilen bir okuyucu bazı bilgilerin çoktan keşfedildiğini ve Kont Sıfır'ın artık bulunduğu evde güvende olmadığını düşünecektir. Nitekim birkaç bölüm sonrası daireyi havaya uçuran bir roketin haberini gazetede okuruz.

Kıvrak zeka isteyen bu stil, birçok okur için bulunmaz bir lezzet yaratırken, bazıları içinde hikayeyi anlaşılmaz kılacağı gerçektir ama bu onun birçok ödülle bir seri olduğu gerçeğini değiştirmez.

MATRİX VE GERİSİ...

Matrix filmi geniş kitleleri Cyberpunk bir dünyayla tanıştırdı. Fakat insanlar filmin ötesinde kendilerini bekleyen bir gelecekle, daha da kötüsü bu geleceğin teknolojinin tehlikesini hissettiren cyberpunk'la da tanıştı.

Şu sıralar gerek cyberpunk'ın edebiyatı (William Gibson), gerekse Matrix ile birlikte başlayan sanal gerçekliğin felsefesini inceleyen edebiyat dışı kitaplar çok satarken umarız Türkiye'nin böyle bir gelecekte hazır olması yolunda herkes elinden geleni yapar. En azından Cyberpunk birçoğumuzu buna hazırlıyor.

Şimdi serinin üçüncü kitabı Mona Lisa Overdrive'ı büyük bir sabırsızlıkla bekliyoruz.

?

Hayal Gücünün Dişi Ejderhası: URSULA K. LE GUİN!...

E-Edebiyat Dergisi (Ocak.2004/Sayı: 58)

Bazen bir yazarı tanımak yaşamlara tanık olmak veya farklı bir dünyayı öğrenmek demektir. Ursula K. Le Guin söz konusu olunca bu söylemi olabildiğince genişletmek gerekir. Çünkü 74 yaşındaki bu kadın, hayal gücünün dişi ejderhası, fiziki olarak çocuklarının yanında bizim için onlarca Dünya da

doğurmuştur.

1929 yılında dünyaya gelen Ursula K. Le Guin'in babası ünlü antropolog Alfred Kroeber, annesi ise yazar Theodore Kroeber'dir. Bu başarılı çiftin kızı da sanki ikisinin özelliklerinin karışımı gibi özellikle etnolojik açıdan güçlü alt yapısı bulunan hayal dünyaları yazmıştır.

İsterseniz yazarlığı üzerine genel bir yorum getirmeden ve en önemli yapıtlarına (Mülksüzler, Karanlığın Sol Eli ve Yerdeniz Büyücüsü) değinmeden önce Türkçe'ye son yıllarda çevrilen iki eserini kısaca tanıtalım...

Yok olan kültür ve feminizm...

“Hep Yuvaya Dönmek” (Always Coming Home) geçtiğimiz yıl Ayrıntı yayınları tarafından Türkçe'ye kazandırılmıştı. Kurgucu düş gücünün, en cesur denemelerinden sayılabilecek bu kitap, klasik bir roman değil... Öykü, halk masalı, şiir, söylencelerin ustaca kaynaştırıldığı bu kitap geleceğe ait etnografik bir çalışma sayılabilir.

Kitap gelecekte Kuzey Kaliforniya'da Na adlı bir vadide yaşayan Keş adlı halkı bize anlatıyor. Bizi hikayenin içine sürükleyen karakter ise Kuzey Baykuşu adlı küçük bir kız çocuğu.

Kitap özellikle bir kısır döngü içinde yok oluşa sürüklendiğimiz “sürekli ilerlemeci” vahşi kapitalizme karşı bir karşı söylem olarak ortaya konuyor. Hayali Keş halkının toplumsal yaşantıları, Amerikan yerlilerine çok benziyor. Gerçi bir röportajında, “Bu toprağın tek edebiyatı Kızılderili sözlü edebiyatıydı. Ben de başka Kuzey Kaliforniya mitlerini, efsanelerini, şarkılarını okudum. Orada epey bilgi vardı. Çoğunu babam derlemişti. Amerika'nın her yanındaki geleneklerden yaygın bir okuma yaptım. Çalmadan ve sömürmeden bu edebiyatı kullanmanın bir yolunu bulmaya çalışıyordum, Kızılderili edebiyatına bu kötülük yeterince yapılmıştı. Geleceğin Napa Vadisi'ne bir avuç Kızılderili yerleştirmeye hiç niyetim yoktu,” diyor Le Guin.

Ve kitabın gerçek söylemini günümüz dünyasının sonuna ait net bir fikirle ortaya koyuyor; “Bu kitapla yapmaya çalıştığım yapmaya çalıştığım, sanayi devriminden günümüze, son iki yüz yıl boyunca hüküm süren büyüme teknolojimiz ile düşünsel bir oyun oynamaktı. Bu dönemin ne zaman sona ereceğini bilmiyoruz, ama sona erecek. Şimdiki tarihsel dönemi insan toplumunun evriminin en üst aşaması olarak görmeye eğilimliyiz.”

Zaten Ursula K. Le Guin'in birçok kitabında Doğu felsefelerinin etkisinin yanı sıra teknolojik paketlemeden sıyrılmış insan doğası anlatılır.

“Bağışlamanın Dört Yolu” ise iki yıl önce Metis yayınları tarafından bize sunulmuştu. Kitap dört ana öykü ekseninde insan özgürlüğü mücadelesi içinde feminist bir bakış açısıyla kadınların sorunlarını dile getiriyor. Werel ve Yeowe adlı iki gezegende kölelik sistemine karşı bir savaş sürdürülürken, esasında baskıcıların ve ezilenlerin tarafında kadınların iki kat köleleştirilmiş olduğu fark ediliyor.

İki kitabında baş rolünde kadınlar var ama ilkinde kapitalizme karşı bir bakış açısı varken, ikincisinde Ursula K. Le Guin son yıllarda giderek keskinleşen feminist tavrı gözüküyor.

Bilimkurgunun Üvey Kardeşi Fantastikkurgu

Pek bilinmez (veya bilinmez) ama muhafazakar bilimkurgucular, fantastikkurgudan pek hazzetmezler. Sanki entelektüel çevrelerin yıllardır bu iki türe getirdiği “kaçış edebiyatı” suçlamasının sorumlusu bu türdür. Ve sürekli olarak bilimkurgu ile fantastikkurgunun yan yana anılması sanki bu türün değerini düşürmektedir.

Oysa Ursula K. Le Guin söz konusu olduğunda ilginç bir istisna ortaya çıkmaktadır. Le Guin yazarlık kariyerinin ilk başında özellikle de bilimkurgunun en önemli ödülleri kazanan eserleriyle tanınmıştır. “Mülksüzler” (The Dispossessed), anarşizm üzerine bir ütopya dünyayı anlatırken, “Karanlığın Sol Eli” (The Left Hand of Darkness) ise cinsellik üzerine etkili bir hikaye içeriyordu.

Karanlığın Sol Eli, insanlığın uzay kolonizasyon çalışmaları sırasında oluşmuş çift cinsiyetliler üzerine bir topluma, o dünyaya dışarıdan gelmiş bir elçinin gözüyle bakıyordu. Yılın on bir ayı cinsellik olmayan bu dünyada fertler değişik dönemlere göre kadın veya erkek olarak toplumsal yaşantıda roller benimsiyordu.

Ursula K. Le Guin yıllarca bilimkurgunun önemli eserlerini ürettikten sonra birden fantastikkurguda en önemli eserlerden biri kabul edilen ve onun çoksatan serisi Yerdeniz’in ilk kitabı “Yerdeniz Büyücüsü”nü (The Wizard of Earthsea) yazdı.

Kitap adalardan oluşan bir dünyada Ged adlı bir büyücünün hayatını ve ilk mücadelesini anlatıyordu. O dünyanın büyüsel temeli “sözcüklere” oturtulmuştu. Sözcüklere, kadim lisana... Ve bu büyüsel alt yapı bilimkurgu yazarlığından gelen inanılır bir kurgulamayla çevrilmişti.

Doğu felsefesinin etkilerini taşıyan bu kitap, fantastikkurguyu sadece ortaçağ toplumsal yaşantısı, kılıç-büyü, aksiyon üçlemesine oturtan ve pek de söyleyecek lafı olmayan eserlerin yanında yıldız gibi parladı. Fantastikkurguya genel okur gözünde de saygın kimlik verdi.

Bir Yazarın Cinsel Kimlik Arayışı

Yazarın eserlerinde görülen feminist tavır onun yazarlık kariyerinin ortalarından itibaren kendisini göstermeye başladı. Ursula K. Le Guin, ilk öykülerini ve kitaplarını o zamanki bilimkurgu çevrelerinin muhafazakar bakış açısı karşısında şans bulabilmek için takma erkek ismiyle çıkarmıştı. İlk eserlerinin çoğunda baş karakterler “erkek”ti.

Bakın bu durum için ne diyor:

“Feminist hareketle tanışmam geç oldu ve ağır geliştii. İlk yapıtlarımın tamamı nispeten erkek merkezliydi. Yerdeniz kitaplarının ikisinde hiç kadın yoktur, ya da ikinci planda kadın figürleri vardır. Kahraman öyküleri böyledir, hep erkeklere dairdir. Zaten birkaç feminist yazar dışında bilimkurgu 1960'lara kadar oldukça erkek egemenliğinde bir alandı. Bu alanda yazan kadınların çoğu takma ad

kullanırdı.

Bu durum beni hiç rahatsız etmiyordu. Gelenek buydu ve mutluluk duyarak çalışıyordum. Ama giderek kimi rahatsızlıklar duymaya başladım. İlk feminist metnim 1967'de yazmaya başladığım “Karanlığın Sol Eli”ydi. Cinsiyet yapısını çözme yolunda ilk denemelerden biriydi. Herkes 'erkek olmak ne demektir, kadın olmak ne demektir,' diye soruyordu. Bu zor bir soruydu. “Karanlığın Sol Eli”nde cinsiyeti ortadan kaldırıp geriye ne kaldığını bulmayı denedim. Bilimkurgu böyle oyunlar oynamak için harika fırsatlar sunar.

Kendi yapıtımın bana artık dişi olanı ihmal edemeyeceğimi anlattığını yavaş yavaş anladım. 1977'de “Balıkçıl Gözü”nü yazarken, kitabın ortasına gelmeden kahramanım ısrarla kendisini yok etmeye çalışıyordu. Dur bakalım, dedim, sen kahramansın, böyle davranamazsın. Kitabıma ne olacak? Yazmayı bıraktım. Romanda bir kadın vardı, ama kadınlar üzerine yazmayı bilmiyordum. Ne yapacağımı bilmeden biraz uğraştıktan sonra feminist kuramda bana yol gösteren bir şeyler buldum.”

Gelecek, İnsan ve Bir Kadın

Ursula K. Le Guin anarşizm, feminizm, Tao ve Zen felsefelerinden etkilenen, alternatif toplum biçimlerine meraklı, kültür antropolojisi, siyasete ve psikolojiye yönelmiş bir yazar... Ama her şeyden önce hayal gücünün güçlü bir kalemi.

Belki de onun kitaplarıyla ilgili en güzel tespiti Oxford Times yapmış;

"Bazen bir kitabın kapağını açar ve beş-on sayfada önünüzde açılan dünyanın, içinde oturmakta olduğunuz odadan daha gerçek olduğu hissine kapılırsınız..."

Ursula K. Le Guin bize başka dünyaların, başka zamanların şarkılarını söylüyor, hikayelerini anlatıyor olabilir ama belki de yaptığı kendi hayatımızı daha güzel yapmak için beynimize ayna tutmaktan başka bir şey değildir.

Ursula K. Le Guin Kimdir?

Ursula K. Le Guin 1929 yılında Kaliforniya'da doğdu. Babası ünlü antropolog Alfred Kroeber, annesi yazar Theodore Kroeber'dir. Radcliff ve Columbia Üniversitelerinde edebiyat eğitimi gördü. 1950'li yıllarda bilimkurgu ve fantastik kurgu hikayeleri yazmaya başladı. 1951'de tarihçi Charles A. LeGuin ile Paris'te evlendi. Üç çocuk dünyaya getirdi.

Önemli eserleri; “Mülksüzler”, “Karanlığın Sol Eli”, “Dünyaya Orman Denir”, “Rocannon’un Dünyası”, “Hayal Şehri”, “Sürgün Dünyası”, “Balıkçıl Gözü”, “Bağışlamanın Dört Yolu”

“YERDENİZ SERİSİ”: “

1. Kitap: Yerdeniz Büyücüsü
2. Kitap: Atuan Mezarları
3. Kitap: En Uzak Sahil

4. Kitap: Tehanu
5. kitap: Yerdeniz Öyküleri

Ödüller:

Nebula Best Novellette nominee (1969) : Nine Lives
Nebula Best Novel winner (1969) : The Left Hand of Darkness
Hugo Best Short story nominee (1970) : Winter's King
Hugo Best Novel winner (1970) : The Left Hand of Darkness
Nebula Best Novel nominee (1971) : The LaThe of Heaven
Nebula Best Novella nominee (1972) : The Word for World is Forest
Hugo Best Short story nominee (1972) : Vaster than Empires and More Slow
Hugo Best Novel nominee (1972) : The LaThe of Heaven
Hugo Best Novella winner (1973) : The Word for World is Forest
Nebula Best Short story winner (1974) : The Day Before the Revolution
Hugo Best Short story winner (1974) : The Ones Who Walk Away from Omelas
Nebula Best Novel winner (1974) : The Dispossessed
Nebula Best Novellette nominee (1975) : The New Atlantis
Hugo Best Short story nominee (1975) : The Day Before the Revolution
Hugo Best Novel winner (1975) : The Dispossessed
Nebula Best Novellette nominee (1976) : The Diary of the Rose
Hugo Best Novellette nominee (1976) : The New Atlantis
Hugo Best Novellette nominee (1977) : The Diary of the Rose
Nebula Best Novellette nominee (1979) : The Pathways of Desire
Hugo Best Short story nominee (1983) : Sur
Nebula Best Novellette nominee (1987) : Buffalo Gals, Won't You Come Out Tonight
World Fantasy Best Novella winner (1988) : Buffalo Gals, Won't You Come Out Tonight
Hugo Best Novellette winner (1988) : Buffalo Gals, Won't You Come Out Tonight
Nebula Best Novellette nominee (1990) : The Shobies Story
Nebula Best Novel winner (1990) : Tehanu
Nebula Best Novellette nominee (1994) : The Matter of Seggri
Nebula Best Novella nominee (1994) : Forgiveness Day
Nebula Best Novellette winner (1995) : Solitude
Hugo Best Novellette nominee (1995) : The Matter of Seggri
Hugo Best Novella nominee (1995) : Forgiveness Day
World Fantasy Lifetime Achievement winner (1995)
Nebula Best Novella nominee (1996) : A Woman's Liberation
Hugo Best Novella nominee (1996) : A Woman's Liberation
Hugo Best Novella nominee (1996) : A Man of the People
World Fantasy Best Novella nominee (1996) : Ether OR
Hugo Best Novellette nominee (1997) : Mountain Ways
World Fantasy Best Novella nominee (1999) : Dragonfly

Bir Ölü'nün Eli Hepimizi İtıyor: ISAAC ASİMOV!...

E-Edebiyat Dergisi (Şubat.2004/Sayı: 59)

2004 yılı ünlü bilimkurgu yazarı Isaac Asimov ülkemizde yeniden gündeme geldiği yıl olacak... Altın kitaplar ve İthaki, bilimkurgu üstadının eserlerini yeniden basmaya başlıyor!

Genç bilimkurgu ve fantezi okurları çok şanslı; şimdilerde sırf bu türleri yayınlayan birçok yayımevi var... Her ay birkaç tane bilimkurgu ve fantezi kitabı çıkıyor. Oysa zamanında öyle miydi ya... Yılda bir – iki tane bilimkurgu kitabını yana yakıla arar bulur, birkaç kere okuyup ezberlerdik. O sıralar bu açlığımızı sırayla Çağlayan, Okat ve Baskan bilimkurgu serileri gidermeye çalışırdık. Bir de Altın Kitaplar'dan çıkan Asimov'lar ile...

Fotoğraflarında her zaman gülümseyen, epey uzun favorileri yanaklarından sarkan, kitaplarındaki karakterlerin yapılarından, diyaloglarından insan ilişkilerinde çok açık ve sıcakkanlı olduğunu anlayabildiğimiz Isaac Asimov'la ortaokula giderken bir arkadaşımın kütüphanesinde tanışmıştım. Kitabın üzerindeki bir uzay gemisi resmini ve İmparatorluk yazısını çok iyi hatırlıyorum. O kitap ve Asimov, hayal gücü geniş bir çocuğun sosyo-kültürel yaşamı durgun bir taşra kentinde en iyi dostu ve öğretmeni oldu.

Kitap daha ilk satırlarından itibaren beni resmen büyülemişti. Çok kitap okumuştum ama böyle bir bilimkurgu eseriyle ilk kez karşılaşıyordum. Daha ilk satırlardan galaksi imparatorluklarından, milyarlarca insanın kaderini etkileyen olaylardan, geleceği tahmin eden ve şekillendiren matematik denklemlerinden bahsediliyordu.

Kitap genç bir matematik öğrencisinin “taşra” diyebileceğimiz ufak bir gezegenden, Trantor adlı galaksi imparatorluğunun başkentine gelmesiyle başlıyordu. Başkent, koca bir gezegeni oluşturan tek bir yapıdan oluşuyordu. Gündüz ve gece ısı farklarından, güneşten enerji sağlanıyor, yirmi tarım dünyası bu devasa organizmayı beslemek için gemilerle yiyecek taşıyıp duruyordu.

Bu genç matematik öğrencisi daha başkente geldiğinin birinci gününde tutuklanıyor ve İmparatorluğa karşı ihanetle suçlanıyordu. Bu ihanet örgütünün başı ise bir matematik profesörü Hari Seldon'du.

Bir okur olarak zaten genç matematikçiyle beraber ile hikayenin içine giriyor, daha ilk sayfalarda onun gibi Trantor'un haşmetiyle sarsılmışken ihanet suçlamasının derdine düşüyordunuz. Fakat şok onunla bitmiyordu. Serinin ileriki kitaplarında bir efsaneye dönüşen Hari Seldon, genç matematikçiye şunu açıklıyordu: “Bir yüzyıl içinde Galaksi İmparatorluğu çökecek ve onu takip eden on bin yıllık bir kaos dönemi, ikinci imparatorluk kurulana dek insanları mahvedecek. Bizim amacımız bunu bin yıllık bir süreye indirmek.”

Hari Seldon bunu matematik denklemleriyle geleceği belirleyen psiko-tarih*bilimiyle yapacaktı.

Görünüşte ise galaksinin küçük bir gezegenine yerleşen bilim adamı topluluğu dev bir galaktik ansiklopedi hazırlayacaktı. Oysa ilk kitaptan anlıyorduk ki, bu ufacık, imkanları kısıtlı Terminus gezegenine yerleşen bilim adamları topluluğu, II. Galaktik İmparatorluğu kuracaktı ve mütevâzi bir adı vardı: Vakıf!

Asimov, “İmparatorluk” adıyla çevrilen “Vakıf trilojisi”nin ardından Arzlı dedektifin maceralarının anlatıldığı Çelik Mağaralar, Güneşin Tanrıları ve Şafağın Robotları (Robot romanları) ile Türk bilimkurgu okuyucusunun gönlünde sağlam bir taht kurdu.

Peki, 500 (!) kadar kitabı çıkan, dünyanın en çok tanınan bilimkurgu yazarlarından Isaac Asimov kimdi?

1992 yılında ölümüne kadar A.B.D.’de yaşayan Isaac Asimov, Sovyetler Birliği’nde Smolensk yakınlarında Petrowitsch’de 2 Ocak 1920 yılında dünyaya geldi. (Asimov’un Arthur Koestler’in 13. Kabile kitabında belirtilen sonradan Yahudi olan Hazar Türklerinden olup olmadığı merak ediyor insan.) Ailesi ile birlikte 1923 yılında A.B.D.’ye göç Asimov’un çocukluğu Brooklyn’de geçti. Babasının isteği üzerine tıp okuyan yazarımız, aslında kimyayı çok merak ediyordu. Kısa süre Deniz Kuvvetlerinde görev alan Asimov, 1949 yılında Kimya doktorasını aldı, 1958 yılında tüm zamanını yazarlığa ayırabilmek için üniversitedeki öğretim görevinden ayrıldı.

Onun edebiyatla tanışmasını 1938 yılında kurulmuş olan “Gelecek Bilimleri Edebiyat Derneği” sağladı. Bu kulüpte ünlü bilimkurgu yazarları ve editörleriyle tanıştı. Asimov’un ilk öyküsü “Marooned Off Vesta” 1939 yılında Amazing Stories adlı efsanevi pulp dergide yayınlandı. Daha sonra yazarlığında çok büyük etkisi olan Astounding Science Fiction Magazines adlı dergisinin sahibi ve editörü John W. Campbell onu himayesine aldı. John W. Campbell bilimkurgunun altın çağını yaratan birkaç kişiden biridir ve birçok yazarın yetişmesini sağlamıştır.

Campbell genç yazarları dergide topluyor, onlara konular, sadece başlıklar veya cümleler üzerine bilimkurgu öyküleri yazdırıyordu. (Örneğin Asimov’un ödüllü öyküsü Nightfall o çalışmaların birinde ortaya çıkmıştır. John W. Campbell’in bin yalda bir gece olan bir uygarlığı anlatan bir öykü yazın demesi üzerine filmi de çekilen Nightfall ortaya çıkmıştır. Öykü de üç güneşli bir sistemdeki bir gezegende kurulan uygarlık, 1000 yılda bir gece ve yıldızlarla tanıştığı için insanlar çılgınlığa kapılmakta ve çılgınca her şeyi yok etmektedir.) O dönemde genç Asimov’un ortaya koyduğu ve eserlerinin temelinde bulunan Üç Robotik Kural ve Vakıf serisinin yazılmasında John W. Campbell’in çok büyük etkisi vardır.

Asimov, “Vakıf Trilojisini” yazmaya gençken eline geçen, Roma İmparatorluğunu anlatan bir ansiklopedi sayesinde karar vermiştir. Bu triloji 1966 yılında Cleveland’da tüm zamanların en iyi bilimkurgu dizisi olarak Hugo ödülünü almıştır. (Frank Herbert’in Dune ve Arthur C. Clark’ın Rama serileri Vakıf’ın gerisinde kalmıştır.)

İşin ilginç Asimov yavaş yavaş efsaneye dönüşen bu seriden uzun süre para kazanamamıştır. İşte üstadın kendi ağzından yaşadıkları:

“1941 yılının 1 Ağustos’unda yirmi bir yaşında genç bir delikanlı iken Astounding Magazine adlı dergisinin editörü John W. Campbell’ı görmek için sabırsızlıkla bekliyordum. Ona aklıma gelen bir bilimkurgu öyküsü fikrini açacaktım. Galaktik İmparatorluğun çöküşünü anlatan geleceğe yönelik tarihi bir roman yazmayı düşünüyordum.

Campbell tek bir hikaye yazmamı istemedi. Birinci Galaktik İmparatorluğun çöküşü ile İkinci Galaktik

İmparatorluğun yükselişindeki yüzyıllarca süren huzursuzluğu baştan sona anlatan bir dizi hikaye yazmamı istedi. Bu hikayeler Campbell ile benim beraberce görüşüp tartıştığımız psikotarih* bilimi ile geliştirilecekti.

Hikayeler öncelikle dergide yayınlandı yıllar sonra küçük bir yayımevi olan Gnome benim Vakıf hikayelerimi üç kitapta topladı. Vakıf, Vakıf ve İmparatorluk ve İkinci Vakıf...

Yayımevi küçük olduğu için reklam ve tanıtım yapmayınca kitaplar başarılı olamadı. Onlardan hiç para almadım.

1961 yılında o zamanlar Doubleday'daki editörüm Timothy Seldes, yabancı bir yayıncıdan Vakıf kitaplarını yayınlamak için talep geldiğini söyledi. Ben, "İlgilenmiyorum Tim. Bu kitaplardan telif ücreti de almıyorum," dedim.

Seldes dehşete düştü ve kısa sürede Gnome'dan telifleri alınıp kitap basıldı ve sürekli yükselmeye başladı. 1966 yılında Cleveland'da düzenlenen Dünya bilimkurgu kongresi'nde bu kategori ilk kez (ve son olarak) Hugo ödülüne aday gösterildi ve tüm zamanların en iyi bilimkurgu serisi ödülünü aldı..."

İşte böyle, Isaac Asimov'un farkında olmadığı bir şekilde sürekli yükselişe geçen Vakıf artık bir efsane olunca okurlardan yeni vakıf romanları için baskı gelmeye başlar. Asimov tam 32 yıl sonra seriye yeni kitaplar katar ve bu yeni kitaplar direkt New York Times'ın bestseller listesine girer.

Bu efsanevi seri bundan yıllar önce Altın kitaplar tarafından (Foundation – İmparatorluk 1983) Türk okuyucusuna sunulmuştu. Kitapların telifi geçtiğimiz sene genellikle bilimkurgu ve fantezi kitapları basmasıyla tanıdığımız İthaki yayımevinde alındı. Ve Vakıf 2004 yılında genç Türk bilimkurgu okurlarıyla tanışmaya hazırlanıyor.

Asimov sadece Vakıf trilojisi ile bilinmez, insanlığın uzayda koloni kurduğu zamanlarda geçen Arzlı dedektif Elijah Baley'in maceraları da neredeyse Vakıf kadar sevilir. Bilimkurgu polisiye türünün bu baş yapıtları Çelik Mağaralar, Güneşin tanrıları ve Şafağın Robotları adıyla ülkemizde basılmıştı. Daha sonra bu seriye Kurtarıcı (Robot and Empire) katıldı, ki bu kitap Elijah Baley (Robot romanları) kitapları ile Vakıf arasında köprü kurar. Zira bu kitaptaki (Robot) Daniel, (Robot) Giskard'dan insanlığı koruma görevini alır ve R. Daniel on bin yıl sonra Hari Seldon'un hayatını etkileyerek, onun psiko-tarih bilimini geliştirmesini sağlarken karşımıza çıkar.

İşte 2004 yılı içinde İthaki'den Vakıf trilojisi ile birlikte Altın kitaplardan da Elijah Baley kitapları tekrar basılacak.

Asimov birkaç yüz öyküsü, 30'u aşkın romanı, sayısız bilimsel yazı ve değişik alanlarda inceleme kitaplarıyla çok üretken bir yazar olmuştur.

Kazandığı onlarca ödüle rağmen kitaplarının edebi yönü hep tartışılmıştır. Tasvirler ve anlatım yetersiz bulunsa da kurduğu dünyalar ve anlattığı öykülerdeki politik tavırlar, kitlelerin yönlendirilmesi, mantık dizimleri ile her zaman beğenilmiştir. Asimov'un kitaplarının çoğunda (tıpkı Ursula K. Le Guin'de

olduğu gibi) uzaylılar karşımıza çıkmaz, Vakıf trilojisi Asimov'un çok sevdiği robotlardan da arınmıştır.

Ayrıca Vakıf serisi, öykünün geçtiği on bin yıl sonraki bir Galaksi İmparatorluğu için bilimsel açıdan çok yetersiz bulunur. Gerçekten de bu yetersiz teknolojik tablo ilk okuyuşta insanın dikkatini çekebilir ama Asimov bize esas olarak politik düşünceler, kitle yönetimleri, insan psikolojisi, mantık dizimleri üzerine bir yapıt sunduğu için okuyucu bu eksiklikleri dert etmemelidir.

Asimov'un yaptığına basit olarak Roma imparatorluğunu geleceğe taşımak diyemeyiz, bu eser daha çok toplumsal ve politik anlamda "bugün" ve "gelecek" yorumunu yapmaktadır. Asimov'un bilimkurgusu diyince aklımıza, politik yorum, strateji, mantık düşünce dizimleri gelir. Bu yüzden de Asimov'un eseri "politika" ve politikanın işleyişı üzerine kurulurken çok durağan kalır. Bu yüzden de ki Vakıf serisi içinde kan gövdeyi götürmez, büyük savaşlar veya kahramanlıklar anlatılmaz, lazer silahları, atom topları konuşmaz, kitlelerin geleceği onlar adına karar veren iktidarda belirlenir. Bu anlatı yapısı ne yazık ki Asimov'un eserlerinin filme aktarılmasındaki zorluğu da ortaya çıkarmaktadır, çünkü eserler bir film için fazla çözümleyici düşünceye ve diyaloga sahiptir. Tüm bu yapı içinde Hari Seldon belki de doğüstü veya kahramana en yakın kişidir.

“Kaderi” elinde tutan Hari Seldon Vakıf tarihi geliştikçe neredeyse mitolojik bir efsaneye dönüşür.

Asimov'un eserleri bilimkurgunun sıcak ve gülen yüzlerinden biri olmuş, teknik ayrıntılar veya insancıl olmayan karakterleri yüzünden soğuk bulunan birçok bilimkurgu eserinden ayrılmıştır. Asimov'un kitapları arasında üç tane de biyografi vardır: 1979 yayınlanan IN MEMORY YET GREEN THE AUTOBIOGRAPHY OF ISAAC ASIMOV '1920 – 1954', 1980'de yayınlanan IN JOY STILL FELT THE AUTOBIOGRAPHY OF ISAAC ASIMOV '1954 – 1978' ve ölümünden sonra karısı tarafından basıma hazırlanan I, ASIMOV: A MEMOIR '1994'

Asimov 1973 yılında ilk karısından boşanıp psikiyatr Janet Jeppson ile evlenmiştir, 1977 yılında kalp krizi geçirmiş, troit bezi kanserinin tedavisiyle uğraşmıştır. Asimov'un hayatıyla ilgili ilginç bir nokta da onun Dünya masonlarının bir dönem başkanlığını yürütmesidir. (Doğrusu ondan iyisini bulamazlardı, bu bilgi nereden aklımda kaldıysa artık.) Bu büyük yazar, dünyaların ve tarihlerin yazıcısı 1992 yılında aramızdan ayrılmıştır.

Büyük üstad ölümünün 12. yılında hala eserleriyle gündemde ve yakında Ben, Robot adlı kitabındaki öykülerden ortaya çıkarılan bir film sinemalara gelecek. Belki çıkacak kitaplar ve eserlerinden beyazperdeye yansıyanlar onu hep gündemde tutacak.

Vakıf'ın bir yerinde Hari Seldon'un yıllar önce çizdiği denklemlere göre ilerleyen gelecekte kahramanlardan biri şunu der: “Hepimizi bir ölünün eli itiyor.”

Evet dostlar, hala itiyor!

- Psiko-tarih: Matematik denklemleri yoluyla toplumların geleceğinin hesaplanması çalışmalarıdır. Psiko-tarih, tıpkı üç robot kanunu gibi, insanın da bağlı olduğu kanunlar var mıdır gibi bir sorudan yola çıkıp gelişmeye başlamıştır.
- Üç Robotik Kural:

1- Bir Robot bir insana zarar veremez, ya da hareketsiz kalarak bir insanın zarar görmesine neden olamaz.

2- Bir Robot, insanların verdiği emirlere uymak zorundadır. Ancak bu emirler birinci kuralla çeliştiği zaman durum değişir.

3- Bir Robot, birinci ve ikinci kuralla çelişmediği sürece varlığını korumak zorundadır.

(Kurtarıcı “Robot and Empire” adlı eserinde yıllar sonra bu kurallara bir yenisini daha eklemiştir Asimov. Zero kuralı dediği madde şudur:

0--- Bir robot insanlığa zarar veremez ya da etkisiz kalarak insanlığın zarar görmesine olanak tanıyamaz.... Bundan da şu sonuç çıkar.. Bir robot insanlığa zarar gelmesini önlemek için bir tek insana zarar verebilir.)

?

Militarist Yazarın Özgürlük Hayalleri: ROBERT HEINLEİN!...

Radikal Kitap Eki (13.Şubat.2004)

Bilimkurgunun altın çağının en büyük ve tartışılan isimlerinden Robert A. Heinlein, en ünlü eseriyle nihayet Türk okuru karşısında: Yaban Diyarlardaki Yabancı!

Ülkemizin cılız bilimkurgu edebiyatı, üzerine tartışılacak çok az iş başarabilmiştir ama dünyaca ünlü bir yazara soğuk savaşın doruğa çıktığı yıllarda tavrı alabilmiştir. Bu ünlü bilimkurgu yazarı Robert Anson Heinlein'dir.

Heinlein'in ismi genel okur kitlemiz için çok bilindik bir isim olmayabilir. Belki, geçtiğimiz yıllarda Hollandalı yönetmen Paul Verhonen'in “Starship Troopers” (Yıldız Gemizi Askerleri) adlı filmi seyreden varsa bu ilginç yazarı tanımak için ilginç bir referans noktası bulmuş oluruz. Çünkü filme

çekilen eser bu usta bilimkurgu yazarınındı...

Ülkemizde epey geç yayınlanan –Yıllar önce A.B.D. kesintiye uğratılmış değil, tam versiyonuyla hem de- “Stranger in Strangerland” (Yaban Diyarlardaki Yabancı) ile gündemde olan Heinlein, Almanya’dan göç eden bir ailenin çocuğu olarak 1907’de Butler, Missouri’de dünyaya geldi.

Heinlein’in kendini bulduğu ve mutlu olduğu yer okul sonrası girdiği orduydü. A.B.D. Deniz kuvvetlerinde topçu subayı oldu. Ama görevinin beşinci yılında (1934) sağlık sorunları nedeniyle çürüğe ayrılınca büyük bir hayal kırıklığına uğradı.

Matematik ve fizik üzerine aldığı eğitimde sağlık sorunları nedeniyle kesilince birçok işe girip çıktı. Bunlardan bazıları politika, mimarlık, ziraat ve madenciliktir.

Bilimkurgu yazarlığına epey geç yaşta ve tesadüflerle geçiş yaptı. Bir işe yaramama, ordudan çürüğe ayrılmanın kompleksi, bu alanda büyük bir azim ve hırs göstermesini sağladı.

İlk bilimkurgu öyküsü LIFELINE 32 yaşındayken (1939) Astounding Sci-Fi Magazines’in mayıs sayısında yayınlandı. Bu başlangıç Heinlein’in önündeki barajı yıkmış gibiydi, bundan sonraki aylarda çeşitli dergilerde öyküleri çıkmaya başladı.

II. Dünya savaşının başlamasıyla birlikte orduya tekrar çağrıldı ve Deniz kuvvetlerinde teknik görevli olarak görev aldı, ayrıca radarın geliştirilmesinde de çalıştı.

1941 yılında Denver’da yapılan Dünya Bilimkurgu kongresine şeref konuğu olarak çağrıldı ve yine aynı yıl okurların anketinde en popüler yazar seçildi.

Savaş sonrası 1947’de bilimkurgu yazarlığına dönüş yaptı ve ardı ardına eser verdi.

Bazı eserleri filme de çekilen Heinlein’in 1951 yılında basılan “Puppet Masters” soğuk savaşın ayak sesleri hissedildiği yıllarda büyük bir ilgi ile karşılandı. Uzaydan gelen deniz anasına benzeyen yaratıkların insanları ele geçirdiği bu eser, belki de komünist tehlikeye karşı Amerikan halkının bilinçaltındaki korkusunu yansıtmaktadır.

Heinlein başta da belirttiğimiz gibi eserlerindeki militarist ve faşist yönetim yanlısı içerikler yüzünden tartışılan bir yazar olmuştur. Özellikle Starship Troopers’taki demokratik hakların geçerli olmadığı toplum yapısı ve bazı yazılarındaki faşizme benzeyen fikirler, otoriter yöneticiler hakkındaki tercihi bu açıdan kanıt gösterilir.

Heinlein bu tartışmalar nedeniyle bilimkurgunun bir kesimi tarafından dışlanmış, hatta Türkiye’de sol düşünceyi benimsemiş bilimkurgu kesimi içinde bile tartışılan, soğuk bakılan bir isim olmuştur.

İşte böyle bir ortamda Stranger in Strangerland hem okurların, hem de yazarın bizzat kendisinin beklemediği bir tepki yaratmıştır: Yaban Diyarlardaki Yabancı’da Mars’a keşfe giden Enwoy adlı gemide kazaya uğradıktan sonra sağ kalan Valentine Michael Smith’in hikayesi anlatılır. Michael, Marslılar ve onların kültürüne göre yetişir ve yıllar sonra başka bir dünya gemisi onu bulduğunda insan kültürüne olabildiğince yabancıdır.

Kitabın içindeki komünal yaşantı, serbest seks ilişkileri, iktidara karşı güvensizlik Heinlein’den beklenmeyen fikirlerdir ve çıktığı yıllarda A.B.D. ölçütünde küçük çaplı bir olay yaratır. Savaş sonrası hippie akımının yükselişe geçtiği yıllardır ve Hippiler bu kitabı kutsal kitap gibi kabul ederler.

Hatta o kadar ki Heinlein'in evinin çevresine hippy hayranları kamp yapmaya başlar, bir tür kutsal mekan olur. Oysa yazarımız askeri geçmişten de gelen etkiyle –Stranger in Strangerland içinde tersini yazsa bile- bunlara hala karşıdır ve hippilerden rahatsız olup evinin çevresine dört metre yüksekliğinde duvar ördürür.

Oysa yazarın eserlerine dönemsel bir açıdan bakarsak, Heinlein'in her yazar gibi deneyimlerinden faydalanmaktan başka bir şey yapmadığını görürüz...

Eserlerin militarizme rastlanır çünkü orduda kendini bulmuş ve iki dünya savaşı arasında büyümüştür. Ayrıca Alman kökenli bir aile olarak, elbetteki Hitler'in savaş sonrası Almanya'yı faşizm sayesinde nasıl yükselttiğini, morali bozuk, boynu bükük Alman gururunu nasıl ayağa kaldırdığını gözlemlemiş, uzaktan sempatiyle bakmış olabilirler. Unutmayın ki Almanya yükselirken A.B.D. 1929'daki Kara Perşembe sonrası ciddi bir ekonomik kriz yaşıyordu. Ve savaşta İngiltere tarafını seçene kadar A.B.D. içindeki çok ulusluluk yüzünden tam konumunu belli etmemişti.

Genç Robert A. Heinlein o dönemler hakim olan güçlü insan özelliklerine göre sporda başarılı (1925'de A.B.D. Deniz kuvvetlerindeyken eskrim ve artistik buz patinaajında dünya şampiyonu olmuştu.) ve orduda sevdiği yaşantıyı bulan biriydi. Nitekim sağlık nedenleriyle çürüğe ayrılmak bu konuyu onda kompleks yapmıştı.

Bilimkurgu yazarlığına başladığı zamanda Heinlein'in öncelikle sevdiği ordu yaşamındaki deneyimlerinden eserlerinde faydalanması ve birkaç yıl içinde başlayacak II. Dünya savaşının ayak sesleri nedeniyle eserlerinde totaliter, militarist konular gözükmesi doğal değil midir?

Üstelik II. Dünya savaşı ona çok sevdiği orduda tekrar görev alma imkanı sağlamıştır.

Savaş sonrası ise A.B.D.'yi içine alan komünizm –Cadı avı- ve nükleer savaş korku ile Soğuk Savaş dönemi yine Heinlein'i elbette etkilemiştir.

Gelin görün ki Heinlein esas olarak deneyimleri onu şekillendirse de bir “yazardır” ve bir yazarın kendisini belli bir ideolojiye sokmak yanlışır bence. Nitekim Heinlein yaşantısı ona başka deneyimler sunduğunda Stranger İn Strangerland gibi eserler de vermiştir ve birçok eserinde baskıcı rejimlere karşı eleştirel bir tavra girmiştir.

Heinlein'in bir başka özelliği bilimkurgu okuru olarak nitelendirilmeyecek okuyucuları da kendisine çekmesidir. Stranger in Strangerland basıldığı yıllarda yedi milyon adet gibi bir satış rakamına ulaşmıştır.

Heinlein çok satılan eserleri dışında gençler için bazı bilimkurgu dizileri de yazmıştır.

STRANGER IN STRANGERLAND

1988 yılında kaybettiğimiz bu büyük yazarın nihayet ülkemizde geçtiğimiz aralık ayında basılan kitabının ilginç bir de yazılma öyküsü vardır. Bunu genç yazarlarımıza örnek olarak sunmak isterim.

1920'li yıllardan itibaren modern bilimkurgu, fantezi ve korkunun gelişmesini Astounding Magazine, Weir Tales, Amazing Stories gibi "pulp" tabir edilen dergiler sağlamıştır. Bugün "büyük" diye adlandırdığımız yazarlar bu dergilerde yetişmiş, eserlerini bu dergilere satmış, hatta daha sonra kitap haline getirilen eserler bu dergilerde yayınlanmıştır.

Örneğin korkunun ustası H.P. Lovecraft yaşarken neredeyse hiçbir kitabı (çok başarısız bir deneme haricinde) basılmamış, bu dergilerdeki öyküleriyle ünlü olmuştur. Aynı şekilde Edgar Allen Poe, Conan'ın yaratıcı Robert Erwin Howard, Isaac Asimov, Fritz Leiber, Ray Bradbury, Robert Bloch... gibi yazarlar hep bu dergeler sayesinde tanınmıştır.

John W. Campbell, Hugo Gernsback gibi efsanevi editörler birçok bilimkurgu, fantezi, korku yazarının yetişmesini sağlamıştır.

Bu dergiler yazarlarını eğitmek ve teşvik etmek anlamıyla çeşitli çalışmalar yapardı.

Örneğin John W. Campbell Astounding S-F'nin sahibi ve editörüydü, onlarca bilimkurgu yazarını yetiştirdi. Neler mi yapardı?

Öyküleri okur, yanlışlarını düzeltirdi. Asimov'un ilk 20 öyküsü onun tarafından reddedilmiştir.

Genç yazar adaylarını dergide toplar ve ortaya bir cümle atıp onlardan bunun üzerine öykü isterdi. Bu toplantıların birinde şöyle bir cümle ortaya atıldı: "Her bin yılda bir karanlık olan bir gezegendeki uygarlığı yazın."

Asimov bunun üzerine "Nightfall" adlı öyküsünü yazdı. bu öykü Hugo ödülü aldı. Öykü de üç güneşli ve ancak bin yılda bir gece olan bir gezegen anlatılıyordu. daha önce hiç yıldızları, gökyüzündeki sonsuzluğu görmemiş insanlar bunun üzerine çıldırıyor ve tam bir kaos oluşuyordu. böylece her bin yılda bir uygarlık yıkılıyordu.

John W. Campbell başka ne yapardı: Örneğin okuyuculardan gelen bir sonraki sayının öykü isimlerini yazarlara dağıtıp öykü isterdi.

Bakın ünlü bilimkurgu yazarı Heinlein'in en ünlü eseri, bir bilimkurgu klasiği Stranger in Strangerland'ın çıkışını karısı nasıl anlatıyor:

"Astounding S-F dergisinin kasım 1948 sayısında editöre yollanmış bir okur mektubunda, bir yıl sonraki sayı için öykü isimleri öneriliyordu. bu başlıklar arasında Robert Heinlein tarafından yazılacak bir öykü de vardı: 'Körfez'

O editör, John W. Campbell ve Robert arasında geçen uzun bir konuşma sonucunda okuyucunun başlıklarını verdiği öykülerin yazılması için yeterli zaman olduğuna karar verildi; bu sayı Kasım 1949'da çıkacaktı. Robert, o başlığı taşıyan bir kısa öykü yazmaya karar verdi. Diğer yazarların çoğu da bu oyuna katılmaya karar verdiler. bu konu, "Zamanda Yolculuk" adıyla anılmaya başlandı.

Robert'in sorunu, kendisine verilen başlığa uygun bir öykü bulmaktı. Böylece birlikte bir beyin fırtınası yaptık. Uygun olmayan diğer fikirlerin yanında ona, yabancı bir ırk tarafından yetiştirilmiş bir insan çocuğun öyküsünü önerdim. Robert, bunun bir kısa öykü için kapsamlı olduğunu söyledi ama bunu bir kenara not aldı. O akşam çalışma odasına gitti birtakım uzun notlar tuttu ve bunları bir kenara koydu.

"Körfez" başlığı için bir başka öykü yazdı.

Öte taraftan o sırada önerilen fikir "Stranger in Strangerland" oldu.

Kitabın Türkiye’de basılan versiyonun ilginç bir özelliği var: 1960’lı yıllarda A.B.D’de basılan orjinalinden epey uzun bir kitap bu.

Bu uzunluğun sırrı esasında Heinlein’in kitabı ilk yayınlanırken yayıncının isteğiyle orijinal metni 220.000 kelimededen 160.000 kelimeye indirmesi.

Nihayet yıllar sonra Heinlein’in karısı kitabın telifi tekrar eline geçtiğinde bu kez ilk yazıldığı boyutunda basılmasını sağlayabilmiş.

Kitap yazar tekniği açısından eski tatlar içerse de, kült olmuş böyle bir kitap mutlaka okunmalıdır.

Heinlein’in Türkiye’de yayınlanan bazı önemli eserleri:

Puppet Masters (1954 Merih’ten Saldıranlar - Çağlayan Yayınları / 1972 Merih’te panik Atak Yayınevi)

Doblue Star (1971 Uzayda İlk Oyun – Okat Yayınları)

Farmer in the Sky (1974 Yeni Dünyalara Doğru – Yağmur Yayınları)

Orphans of the Sky (1974 Uzayda Kaybolanlar – K Yayınları)

Revolt in 2100 (1975 2100 Yılında İhtilal – K yayınları)

Revolt in 2100 (1975 2100 Yılında İhtilal – Öz Yayınları)

Double Star (1995 İkiz Yıldız – Metis Yayınları)

Red Planet (1996 Kızıl Gezegen – Metis Yayınları)

Lost Legacy (1996 Kaybolan Miras – Metis Yayınları)

Have Space Sit Will Travel (1997 Uzay Elbisemle Yolculuğa Hazırım – Metis Yayınları)

Stranger in Strangerland (2003 Yaban Diyarlardaki Yabancı – Artemis Yayınları)

?

“Ö” Günü Hepimizin Gerçekliğinde Sarsıcı Depremler Yaratır: BERNARD WERBER!

ÖLMEK Mİ ZOR, KALMAK MI?

E-Edebiyat Dergisi (Mart.2004/Sayı: 60)

“Karıncalar” eseriyle tanıdığımız Bernard Werber, yine her zaman gözümüzün önünde olan bir olguya başka bir gözle bakmayı beceriyor! Bizi, yaşamın ötesinde bir maceraya çıkarıyor: ÖLÜM KAŞIFLARI!

Yerin dibinden yıldızlara dek
Ermediğimiz sır kalmadı pek
Her düğümü çözmüş insanoğlu
Ecel düğümünü var mı çözecek?

(Ömer Hayyam – Rubailer)

Doğayla haşır neşir olan her çocuk karıncalarla ilgilenir. Bu yorulmak bilmeyen küçük yaratıklar, onlara göre birer dev olan çocuklara güçlerini kanıtlamanın ve yaşamı gözleminin imkanını verir...

Ben de küçükken karınca izlemeye bayılırdım. İnsana yorulmadan izleyeceği heyecanlı oyun imkanları sağlıyorlardı. Daha sonra içinde yazarı yazmayan, mavi kaplı küçük bir çocuk kitabında bir karıncayla dostluk kuran çocuğun hikayesini okudum. O küçük dünyalarının dev sorunları karşısındaki mücadeleleriyle endişe duydum, çocukla dostluk kurmalarını uzaylılarla ilk temas kadar heyecanlandım, kış uykusuna yattıklarında sanki ölmüşlercesine üzüldüm.

O hikaye benim karıncalara bakış açımı değiştirdi. Bu küçük yaratıklara saygı ve sevgi duymaya başladım.

Bu çocukluk hisleri geleceğe de etkisinden bir şey kaybetmeden taşınmış olmalı ki birkaç yıl önce çıkan “Karıncalar” ve “Karıncaların Günü” adlı kitapları hemen alıp bir solukta okudum.

Kitapta yazılanlar gerçekten yanı başımızda olan, sürekli iç içe olduğumuz gerçekten büyük bir uygarlıkla ilgili önemli bilgilerdi. Hatta yazar, “Uzaylılar dünyaya gelse temas edilecek uygarlık olarak insanları değil, karıncaları seçer,” bile diyordu.

O yazarın adı Bernard Werber’di... “Karıncalar” ve “Karıncaların Günü” 17 dile çevrilerek dünya çapında büyük bir başarı yakalamıştı. Onun yazarlık gücü yanı başımızda olan ama bizim görmeye alıştığımız mucizeleri keşfetmekti.

Ve şimdi karşımızda Bernard Werber imzalı bir başka kitap daha var: ÖLÜM KAŞIFLERİ!

Bernard Werber ele aldığı konuları etraflıca araştırmayı ve bilgi yönünden bir şeyler vermeyi seven bir yazar. 1961 doğumlu yazarımız hukuk, kriminoloji ve gazetecilik eğitimlerinden sonra on iki yıllık bir araştırma sonucu yazdığı “Karıncalar” adlı eseri ile ismini duyuruyor. “Karıncalar Günü” ile bu eserin devamını getiriyor ve sıra yine uzun bir araştırma süreci sonunda “Ölüm Kaşifleri”ne geliyor.

“Ölüm” nedir? Elbette herkesin başına geliyor, belki de gündelik yaşantımızda sık sık karşımıza çıkması, buna rağmen çok da fazla üzerinde durmayıp, olağanüstülüğünün sık rastlanır olmasıyla örtüldüğü bir giz Ölüm.

Kitapta Michael Pinson ve Raoul Razorbak adlı iki çocuğun önce merakla, büyüyünce de bilim aracılığıyla ölüm dünyasını adım adım keşfi anlatılıyor. Yunanca Thanatos (Ölüm Tanrısı) ve Nautis (gezin, kaşif) sözcüklerinin birleşiminden oluşan *thanatonaunes* (ölüm kaşifleri) etap etap öte dünyanın sınırlarını çözüyor.

Konu adım adım ilerlerken Bernard Werber –Karıncalar’da iyi bildiğimiz metodolojisi ile birlikte- ölümü ve ölüm kıtasını bize her açıdan sunmaya çalışmış. Hiçbir açık bırakmamış...

Ölüm dünyasının ilk keşfedilişindeki zorluklar, kamuoyunun yaşadığı şok ve tepkiler, etap etap ölüm dünyasındaki ilerleyiş, zaman içinde ölüm kıtasından öğrenilenler ile bu dünyanın şekillenmesi, her kültürde ve dinde ölüme bakış açıları kurgu içinde verilmiş. Bu ilginç macerayı anlatırken, yine de okuyucuyu hikaye içinde sürüklemek için gerekli olan kahramanları Michael Pinson ve Rouel Razorbak’ı odakta tutmayı becermiş yazar.

Bernard Werber böyle bir konuya girerken iki başarılı noktayı yakalamış; öncelikle ölümü tıpkı insanoğlunun keşfettiği kıtalar, uzay gibi değerlendirmiş. Bu açıdan bakılırsa ölüm gerçekten de gelecekte insanlığının keşif tutkusunun kapsamından kurtulamayacak. Flatliners filminde olduğu gibi öteki dünyaya kontrollü gidiş dönüş deneyleri her zaman yapılacaktır ve ciddi sonuçlar da elde edilebilecektir.

Bernard Werber’in ikinci başardığı nokta ise konuya yani Ölüm’e iki çocuğun bakış açısıyla yaklaşmayı seçmiş olması...

“Ölüm”ün ne kadar “olağanüstü” bir olay olduğunu, ilk tanıştığında sarsılan bir çocuktan daha iyi ne şekilde verebilirsiniz ki? Stephen King’in Türkçe’ye “Ceset” diye çevrilen “The Body” (Stand by Me adıyla büyük başarı kazanan bir de filmi yapılmıştı) adlı eserini hatırlıyorum. Kitapta ilk cesetlerini görmek için ormanın içlerine yolculuk yapan bir grup küçük çocuk anlatılıyordu. Bu anlamda Bernard Werber’in ölüme ilk başta çocuk algılamasıyla bakması önemli. Çünkü o satırlarda tüm okuyucular “Ö Günü”nü hatırlayacaktır. Yani kendilerinin de ilk ölümü öğrendiği, ölümlü veya bir cesetle ilk tanışmalarını...

Şu bir gerçek ki insanoğlunun ÖLÜM’e bakış açısı içgüdüyle değil, aile ve çevre yoluyla öğretilmiştir.

Yani ölüm neden kötüdür, neden ölenin ardından üzülmüyoruz? Ölümden niye korkarız?

Çocukluğumda öğrendiğim dinsel bilgilerle, karşılaştığım ölüm olaylarının bir çelişki yarattığını keşfetmişim.

Çocuk mantığımla: “Eğer öte tarafta iyileri sonsuz bir mutluluk, cennet bekliyorsa ve iyi bir insan öldüğünde cennete gidiyorsa niye onun için üzülünüz? Eğer bir insan kötüyse ve öldüğünde cehenneme gidiyorsa niye onun arkasından üzülünüz?” diye düşündüğümü hatırlıyorum.

Evet ölümü karşılayışımız, dini olarak bize verilen öte dünya kavramı ile bazı çelişkiler barındırıyor. Yoksa ölenin artık hayatımızda olamayacağı düşüncesiyle, yani kendimizi düşünerek mi üzülünüz?

“Ölüm korkusunun” tıpkı “kağıt para” sistemi gibi toplumsal genel kabul gören bir halüsinasyon olduğunu düşünüyorum. Çünkü ölüm korkusu olmasa bugün bildiğimiz ekonomi ve toplumsal yapı çöker.

Düşünün bir romanlardan, filmlerden ölüm korkusu çıkarılırsa kaç eser okunabilir kalır ki?!

Ölüm korkusu insana yaşama mücadelesi için motivasyondur belki. Tıpkı eşeğin ilerlemesi için önüne uzatılan havuç gibi...

Bernard Werber de romanın finalinde geldiği nokta ile aynı karara varmış sanırım.

Kitapta ölüm dünyası Moch 1, 2, 3, 4, 5 ve 6 gibi bölümlere ayrılmış. Her bölümün farklı bir yapısı var. Örneğin Moch 2’de anılar tıpkı kana giren zararlı maddelere saldıran alyuvarlar gibi ektoplazmalara (bedenden ayrılan ruh) saldırıyor, burayı geçtiğinizde ise Moch 3’de saf zevkler sizi bekliyor. Böylece ölüm kaşifleri Moch 6’ya kadar ilerleyebildiklerinde Cennetin kapısında melekler ile sohbet imkanı buluyorlar.

Kurgu içinde öbür dünyaya geçen ölüm kaşifleri arasında savaşların anlatıldığı ilginç bölümler de var. Zira ölüm kaşifleri geri dönebilmek için onları yaşama bağlayan kordonlarını koparmamak zorunda. Yapılan savaşta ektoplazmalar birbirlerinin kordonlarını koparmaya çalışıyor.

Kısacası romanı kurgu, konu, anlatım yönünden alırsak elimizde okunmaya değer bir eser var. Peki kusurları yok mu? Evet kitabın teknik olarak yapısı her ne kadar kusursuz olsa da “kuruluktan” kurtulamıyor.

Yani kitabı okurken şunu hissediyorsunuz: Yazar önce konuyu bulmuş, çok iyi araştırmış, metodolojik bir çalışmayla çatısını çıkarmış, karakterleri oluşturmuş, iyi notlar tutmuş, çeşitli sorular sorarak “Şu olursa, ne olur?” gibisinden sorularla konuyu ilerletmiş hiçbir açık bırakmamış. Eeee, o zaman sorun nerede?

İşte sorun bu hissettiğiniz gelişme içinde yazarın size hazır olduğunuzu vermesi ama sürprizi yaratamaması. Yazar konuya oldukça sıkıcı bir bakış açısından bakmış. Keyfin ismi var ama varlığı anlatım içine sızmamış.

Yazar olarak “keyfin” bir eserde unutulmaması gereken karışımlardan olduğunu düşünürüm. Belki çok basit bir bakış açısı olabilir ama iyi eserler insanda acıkma duygusu yaratabilmelidir.

Esasında yazdıklarından yola çıkarak yazar psikoanalizleri yapmak hatalı olabilir ama Bernard Werber’in diğer kitaplarını da okuduğum için bu yazarın insan ilişkilerinde bir eksikliği olduğunu söyleyebilirim. Bu eksiklik esere “kuruluk” ve okuyucunun karakterlere yaklaşamaması şeklinde yansımış. Ölüm gibi bir konunun işlenmesinde “melankoli” ve “duygusallığın” esere iyice yedirilmesi gerektiğini düşünüyor insan. Tamam kitapta ölüm, ötesi var ama “yaşama sevinci, yaşamın güzellikleri” nerede?

Yazarın düş gücünden yaşam da, öte dünyada oldukça sıkıcı kalmış. İtiraf etmem gerekir ki ben Bernard Werber'in hayal ettiği öte tarafı istemem.

Bu açıdan kitabın başında kokusunu aldığımız epik fantezi tarzı, yazarın esasında Clive Barker (Yakında size tanıtacağım epik fantezinin baş üstadı) gibi konuya yaklaşıp hedefi tam ortasından vuracağını, ya da bu konuyu Clive Barker'ın o muhteşem imgelemesiyle yazması gerektiğini düşündürüyor insana.

Zaten kitabı okurken insan sürekli olarak kurulan alt yapıya başka ne tür konular dikilebilir diye hayallere dalmış buluyor kendini.

Bütün bunlara rağmen Bernard Werber saygı duyulacak bir araştırma ve yaratım süreci sonunda hepimizin bildiği ama değerini tam da vermediği "ölüm" gibi zor bir konuyu işlemiş ve altından kalkabilmiş.

Yazarın kurduğu öte taraf kurgusunun birçok okuyucuyu tatmin edeceğini söyleyebilirim. Bırakın kurguyu "ölüm" üzerine konuyu keserek verilen bilgiler de oldukça ilginç. Bernard Werber her kültür, inanış ve dini açıdan ölümün, öte taraf inancının ne olduğunu kitabın içinde veriyor.

?

Düş, Kan ve Tenin Lordu: CLIVE BARKER!..

E- Edebiyat Dergisi (Nisan.2004/Sayı: 61)

İyi bir yazar kendine karşı olabildiğince açık ve samimidir. Bu açıdan Clive Barker meslektaşlarının kıskanacağı bir konuma ulaşmış. Epik fantezinin tartışılmaz üstadı giderek daha çok okuru kendine hayran bırakıyor.

Korku edebiyatının geleceğini gördüm...

Adı Clive Barker'dı.

Stephen King

Genç okurlar bazen fantastikkurgunun çıkışı bittiğinde yerine ne geleceğini sorarlar. Benim buna yanıtım her zaman epik fantezidir. Stephen King bazı kısa öykülerinde bu türün tadını yakalamışsa da, epik fantezinin, başka bir deyişle düş, kan ve tenin lordu tartışılmaz bir şekilde Clive Barker'dır.

Esasında Clive Barker çok yönlü ve üretken bir sanatçı... Sadece yazarlık ile değil, sinematyatro yönetmenliği, senaryo yazarlığı ve ressamlığı da ünlü. Ama biz bu çok yönlü sanatçılığın sadece yazarlık kısmı üzerinde durmaya çalışalım...

Yazarımızın, geçtiğimiz ay Günışığı Kitaplığı'ndan "Zaman Hırsız" adlı çocuk kitabının 3. baskısı piyasaya sürümü oldu. Size onu tanıtmaya bahanemiz de bu olsun...

Clive Barker Türkiye'de okurların birbirlerine tavsiyesiyle yavaş yavaş yayılan bir üne ve sadık bir hayran kitlesine sahip. Bu nedendir ki, Oğlak yayınlarına bağlı Maceraperest kitaplarından çıkan birkaç kitabı yıllardır kitapçı raflarından eksik olmaz.

Ben, Clive Barker gibi bir yazarı şaşılacaktır ki ilk kez yönetmenliği sayesinde tanıdım. Senaryosunu kendi yazdığı Hellraiser korku türüne yeni bir soluk getirmişti bir dönem. Filmde cehenneme bir kapı açan gizemli küp ve kara ihtiraslarının peşinden "tenin açlığına" mahkum olan İğnekafa anlatılıyordu.

Bu filmde sonra Altın Kitaplar yazarın kısa öykülerinden oluşan "Kan Kitabı" (The Book of Blood) ile küçük bir deneme yaptı. Bu kitaptaki dehşet, insanın derinliklerinde gizli ihtiras ve korkular o kadar sertti ki bu imgelem Türk okuyucusunda hemen kabul görmedi.

Ve altın yumurtlayan tavuk Maceraperest kitaplarına nasip oldu. Kısa sürede Kabal, Lanetlenme Oyunu, Kutsanma Ayini ve Galilee Clive Barker'ın inanılmaz düş gücüne hayran bir okur kitlesi yaratmaya başladı.

5 Ekim 1952 Liverpool doğumlu yazarımızın, başarıya uzanan kariyer öyküsü, çabası, çalışkanlığı ve yaratıcılığı birçok genç yazar adayına örnek olmalı esasında. Bu açıdan kitaplarının içine sızan düş dünyasının çok ötesinde gerçek hayata tırnaklarıyla asılan bir kariyer bu...

Clive Barker'ın düş gücüyle olan ilk bağlantısı tiyatro alanında kendini gösterdi. Liverpool Üniversitesi'nde edebiyat ve felsefe okuduktan sonra 21 yaşında Londra'ya taşınana kadar iki yıl bir tiyatro grubunda çalıştı.

Londra'ya taşındıktan sonra kendi yazdığı oyunlar için bir tiyatro grubu kurdu. Ama ilk yıllar başarısız ve sıkıntılı geçti. Bu oyunlar daha sonra yazarlığında ön plana çıkacak olan fantastik, erotik ve korku öğelerini barındırıyordu. Sekiz yıl boyunca bu başarılı yazarın sponsoru işsizlik aylığı oldu. (Darısı bizim başımıza, J.K. Rowling de bu işsizlik aylığı ile geçinmişti bir süre. Demek ki genç yazar adaylarına sıkıntılı olsa da, bir süre böyle bir geçim kaynağı sağlamak gerek.) Edinburg Festivali'nde sergilenen History of Devil oldukça beğenildi ve başarılı iki sezon geçirdi.

Bu sırada yaratıcılığı kısa öykülere yönelmişti. İlk yazdıklarını basılma ümidi olmadan bir yayıncıya götürdü. Yayıncı bu hikayelerden daha fazlasını isteyince Book of Blood'un (Kan Kitabı) ilk üç cildini sekiz aylık bir süre içinde yazdı.

1983'de basılmaya başlayan bu kitaplar ilk zamanlar çok büyük bir başarı kazanmadı. Onun ününü büyüten sinema yönetmenliği oldu. Hellraiser filmi Clive Barker ismini büyük kitlelere duyuracaktı. Film Barker'ın "The Hell Bound Heart" adlı kısa romanının uyarlamasıydı. Cehennemi

yaratık Pinhead (İğnekafa) ile bir korku ikonu yaratmayı başardı.

Esasında Clive Barker'ın Hellraiser'dan önce Salome, The Forbidden ve Underworld adlı filmlerle sinemayla ilgisi olmuştu ama bu cehennemi film bir milyon dolarlık bütçeyle çekilip, yirmi milyon doların üstünde bir hasılat yaparak büyük başarı sağladı. Daha sonra Hellraiser'ın iki devam filmi Clive Barker'dan bağımsız yapıldı.

Clive Barker'ın sinemayla ilgisi Nightbreed (Kabal'ın filmi), Candyman (bir kısa hikayesinden filme uyarlanmıştı), Lord Of Illusion gibi filmlerle sürdü. Ayrıca çeşitli televizyon projelerinde de çalıştı ama başta belirttiğim gibi bizim derdimiz yazarlığı.

Kan Kitabı serisinin ilk üçü belli bir başarı sağlamıştı. Ama yazarlıkta ismini duyuran Damnation Game 1985 (Lanetlenme Oyunu) adlı romanı oldu. Roman Clive Barker'ın muhteşem düş gücüyle şahlanan faustvari bir konuya sahipti.

Lanetlenme Oyunu'nun ardından İngiltere'de Kan Kitabı'nın ikinci üçlüsü olarak anılan kitaplar ABD'de; The Inhuman Condition, In The Flesh, Cabal olarak yayınlandı. (Book of Blood 6 olarak yayınlanan kitabın içindeki Cabal öyküsü ayrı bir roman oldu, daha sonra Volume 6 içine Cabal yerine iki öykü ilave edildi.)

Bu kitapları farklı boyut konusunu içeren Weaveworld (1987), Hollywood, seks ve korkuyu içeren The Great and Secret Show (1989), peygamberlerin, büyülerin, tanrıların serpiştirildiği İmajıca (1991) takip etti. Bu üç kitap da henüz Türkçe'ye kazandırılmadı.

1992 yılında The Thief Always (Zaman Hırsız) adlı, içinde kendi çizimleri olan bir çocuk kitabını çıkartarak okuyucularını şaşırttı. Ardından The Great and Secret Show'un devamı olan Everville (1994), sanatının olgunluk çağına girişini belgeleyen muhteşem Sacrament 1996 (Kutsanma Ayini), Galilee (1998) geldi.

Bu kitapların arasına çizimler, sinema ve televizyon projeleri, hatta bilgisayar oyunları girdi.

Clive Barker 1991'den beri Beverly Hills'de yaşıyor. Son olarak Coldheart Canyon adlı bir roman ve Abarat adlı bir çocuk kitabı serisi üzerinde çalıştı.

Gelelim onun sanatına... Clive Barker'ın yazım türü epik fantezi olarak adlandırılmakta. Epik fantezi, tür olarak modern korku ve klasik gotik türüne yakın ama etkili imajları, destansılığı ve korkunun içinde her zaman var olan erotizm kullanma tarzıyla günümüz insanının korkuya bakış açısına daha çok hitap ediyor. Benim bildiğim kadarıyla bu türün ilk ürünlerini veren de Clive Barker zaten.

Anlatımdaki teknik üstünlük, seksin ve dehşetin kullanım tarzı dışında bir destansılık ile korku sanki onurlandırılıyor. Zaten türü modern bir mitoloji olarak algılayacak epik sıfatı da buradan kaynaklanıyor.

Clive Barker esasında klasik korkunun kaynaklarına yan bir kapıdan bakıyor; örneğin onun da ölümsüzleri var, aramızda yürüyen tanrıları ama bunlar yaşayabilmek için insan kanı içmiyor. Onun da üstün güçleri olan ve kişilerle ruhları üzerine anlaşma yapan yaratıkları var ama bunlar Şeytan değil. Onun da yaratıkları, ucubeleri var ama bunlar kahramanları öldürmek yerine, daha korkunç bir biçimde yaşamlarını damgalıyorlar.

Kabal'da olduğu gibi bizim değer yargılarımızla da oynuyor yazar. Tıpkı gecenin çocukları arasına

kabul edilmeye çalışan masum Boone gibi bizi de tekinsiz ve bildiğimiz gerçekliğin dışındaki bir dünyaya kabule zorluyor. Okur katil değil, okur basit ölümlü ama ölümsüzlerin, büyülerin, gecenin çocuklarının, kanlı düşlerin, farklı boyutların içine çekiliyor. Onları kabule zorlanıyor.

Zaten Barker öyle bir yazar ki, okur onu tanımaya başlarken şart koşamaz. Çünkü yazar sadece kelimelerini değil, kendi hayal dünyasını, yargılarını, tekinsiz yaratıcılığını kabul ettirir ona.

Clive Barker'ın baştan beri söylediğimiz en önemli özelliği sınır tanımaz ve sansürsüz imge dünyası. Bu dünyada her şey akışkan ve olabildiğince parlak renkte. En hastalıklı olan duygular ile göz alıcı renklerle bezenmiş bir sanat eseri gibi...

Clive Barker yazarlığın Salvador Dali'si gibi... Kesinlikle sizin kurallarınıza, içinde oturduğunuz odanın gerçekliğine uymuyor. Sizi kendi dünyasına davet ediyor. Kırmızı mumla damgalı davetiyeniz de anlatım gücü...

Clive Barker'ın anlatımında, diyaloglarında, konularında bir kusur gözükmüyor. Zaten bırakın okurları, meslektaşları, düş gücüyle ünlü yazarları bile kendine hayran bırakan bir yaratıcılığı var. Okur veya yazar olarak asla onun yazdıklarına hazır olamıyorsunuz.

İlle de kusur ararsanız finallerinde bunu bulabilirsiniz. Clive Barker'ın o destansı kitaplarının finallerinde bir boş nokta olmalı. Zira kitaplarını defalarca okuduğum halde hiçbir kitabının finalini hatırlamıyorum!

Yani başlangıçlar harika, konu insanı bir zevk denizi içinde yüzdürüyor ama gelin görün ki kitaplar nasıl bitiyor hatırlamıyorum. Kısacası etkileyici finaller yapmıyor yazar. Acaba düş gücü bitmez mi dedirtmek istiyor, yani hikaye devam ediyor mu demek istiyor?

Belli olmaz belki onca sarsıcı hayal gücü kalesinden sonra finaldeki birkaç sur insana etkili gelmiyor olabilir.

Clive Barker'ın kitaplarında dikkatimi çeken bir diğer özellik de o uzun romanların içinde birkaç sayfa içine sıkışmış olan yan hikayelerin değeri. Örneğin Lanetlenme Oyunu'nun başındaki yıkıntı Varşova'nın sokaklarındaki Hırsız'ın, Galilee'deki Hazar kıyısında ölümsüzlerle karşılaşan balıkçının, Kabal'da Midian'ı yurt edinmiş gecenin nesli ile ilgili verilen bilgilerin insanın ağzını sulandıran izdüşümleri...

İnsan kitapları okurken bu kısa anlatımların da tek başına romanlarının yazılabileceği hissinde kaybolup gidiyor.

Clive Barker'ın kitaplarında dikkati çeken şeyin sınırsız ve sansürsüz erotizm, dehşet ve hayal gücü olduğunu söyledik. Bu açıdan takdir edilmesi gereken şey, yazar kendi içine iyi dalabilmiş olması. Elbette hayal gücümüzün sınırsızlığı içimizde saklı ve ancak insanoğlu kendi içine dalabileceği kadar cesurdur. Bu cesurluk Barker'da hayranlık uyandırıcı... Bu aşamada yazarın eşcinsel olduğunu söylemenin vakti geldi!

Barker eşcinselliğini saklamayan, hatta eserlerinde bunun ipuçlarını bulabildiğiniz bir yazar. Kendi ifadesiyle, "Kendimi kadınlarla ilişkili bir eşcinsel olarak tanımlarım," diyor. "Tamam, ben eşcinsel bir yazarım. Bu şekilde tanımlayabildiğim için mutluyum, bu şekilde tanımlanabildiğim için gururluyum... Bir erkek arkadaşım olduğu ve bunu açıklamazsam üzüleceği için değil. Fakat bunu açıklamanın önemli olduğunu düşünüyorum; kendime aş bunu diyorum."

Clive Barker'ın hayal gücündeki o tanımlanamaz diyarların kokusu, belki de bu seçimindeki karakter yolculuğunda yatıyor. Ancak bir eşcinsel, cinsel seçiminde olduğu konumdan başka diyarları gezmeye gider. Eğer bir dişiyse dişiliği, bir erkekseniz erkekliği çok yakınızda bulursunuz ama eşcinsellik diyarına varmak için bazen çok tehlike dolu ara toprakları da aşmanız gerekecektir. Ve ben Clive Barker için stilini oluştururken bu seçimin çok etkili bir karışım miktarı olarak yaratıcılığının içine sızdığını düşünüyorum.

Clive Barker üretken bir yazar olmasının ötesinde birçok genç yazar adayının veya büyük yazarı hayran kitlesine katmış durumda. Yazının başında duran Stephen King'in sözü gibi... Modern korkunun ustası başka bir yazarı işaret ediyor, hem de egosunu yıkarak. Fakat iki yazar da bir başka sorunu paylaşıyor: Sırf korku yazarı diye damgalandıkları için okurların bir bölümüne ulaşamamak.

Stephen King de bazen sırf korku yazarı diye ünlendiği için onu okumayanların sıkıntısını anlatılır. Oysa bu okurlar onun yaratıcılığını bir şekilde tatmıştır ama bunu bilmezler. Örneğin karşılaştığı bir kadın okur, hiçbir kitabını okumadığını söyleyince Stephen King, Esaretin Bedeli ve Benimle Kal gibi iki filmi seyredip seyretmediğini sorar. Aldığı yanıt evettir ve filmler çok beğenilmiştir. İkinci aşamada onları da kendisinin yazdığını söylediğinde bir inandırıcılık sorunu yaşanır.

Clive Barker'ın da dertlerinden biri eserlerinin kitapevlerinde korku bölümüne konulması, salt bir korku yazarı olarak anılmasıdır. Yazar son zamanlarda yazdığı çocuk kitapları üzerine, "Hala kendinizi bir korku yazarı sayıyor musunuz?" şeklindeki bir soruya şu yanıtı veriyor:

"Kendimi sadece yaşlı bir yaratıcı yazar olarak sayıyorum. Eserlerim korku raflarına yönelmiyorlar. Ama orada bulduğumda, ben onları oradan almaya yöneliyorum."

Evet çok yaratıcı, çalışkan, bir türün tartışılmaz en büyük ismi... En önemlisi hayal gücünün taçlı generali. Düş, kan ve tenin lordu: Clive Barker. Bence onunla mutlaka tanışmalısınız.

TÜRKÇE'DE CLIVE BARKER:

BOOK OF BLOOD -1 / Kan Kitabı – Altın Kitaplar (1996): Kitabın içinde hepsi birbirinden etkili altı dehşet öyküsü var. Özellikle Domuz Kanı ve Gece Yarısı Et Treni adlı öyküleri okumanızı öneririm.

THE THIEF OF ALWAYS / Zaman Hırsız – Günışığı Kitapları (1999): Türkçe'de okumadığım yegane Clive Barker kitabı. Konusuna bakarsanız: Bin yıldır ayakta duran bir sayfiye evin içindeki sırları fark eden Harvey adlı bir çocuğun maceraları. Yarı açık dolap kapaklarının gölgelerinde gizli sırların, yatak altında gizli dünyaların hikayesi... (Kitabın 3. baskısı şu sıralar tekrar kitapevi raflarında...)

DAMNATION GAME / Lanetlenme Oyunu – Maceraperest Kitaplar (2000): Clive Barker yaratıcılığı ile başka bir anlam bulmuş Faustvari bir eser... II. Dünya Savaşı sonunda, yıkıntı halindeki Varşova'nın sokaklarında kazanacağı bir oyunun arayışındaki Hırsızın kaderi lanetli bir anlaşmayla sonuçlanıyor.

Anlaşma ona başarı ve zenginlik getiriyor, ta ki bir yerlerde çark bozuluncaya kadar...

Son Avrupalı Mamulyan, Jilet-yiyici kabilesinin son üyesi ile ihanet edilen anlaşmanın cezasını vermeye çalışırken bu garip ve tehlikeli dansa bir hapisane kuşu Marty Straus istemeden karışıyor. Marty ve lanetli anlaşmanın sahibi Joe Whitehead'in güzel kızı Carys kurban edilmekten kaçmaya çalışıyorlar.

CABAL / Kabal – Maceraperest Kitaplar (2000): Kabal doktoruyla, psikolojik sorunlar içinde bulaşan bir hastanın ölümcül oyunuyla başlıyor. Doktor adım adım hastasını bir seri katil olduğuna inandırırken, önüne cinayetlerinin fotoğraflarını sunarken esasında katil kendisi... Ve hasta Boone bu suçların vicdani yükü altında, kendi günahkarlığının kabul edileceği efsanevi bir ülkeye Midian'a yolculuğa çıkıyor. Midian gecenin nesli diyebileceğimiz, hepsi farklı garabetlikler barındıran bir grup yaratığın oluşturduğu bir yer ve Boone onların arasına katılmaya çalışıyor.

Kitap baştan sona insanı sarsan bir gerçeklik ve yazarın farklı değer yargılarıyla yazılmış. Bu açıdan sanki yazar sizin beyninizle oynuyor. Tıpkı Dr. Decker'ın cinayetlerini hastasına yüklemesi gibi, yazar da yavaş yavaş sizi istediği yere çekiyor.

GALİLEE / Galilee – Maceraperest Kitaplar (2000): Galilee ise biri ölümsüz, biri ise onlarla bir tür garip ilişkiyi sürdüren köklü ve zengin bir Amerikan ailesinin hikayesini anlatıyor. Bu ölümsüz ailenin kendi iç sorunları ve ilişkileri varken, bir yandan da sorunlar Amerikan zengin hanedanın dejenere olmuş yapısı ile çetrefilleşiyor. Bu iki tarafı da çürüten bağlantının kökenleri ise Amerikan iç savaşı sırasında Galilee tarafından atılıyor. Galilee yeryüzünde yürüyen bir Tanrı. Şımarık ve hareketlerinin sorumluluğunu zamanında almayan bir ölümsüz...

SACRAMENT / Kutsanma Ayini – Maceraperest Kitaplar (2001): Kitap ise bir tür kader kesişmesi ile başlıyor... Küçük bir çocukken garip bir çiftle tanışan Will Rabjohns'un kaderi damgalanıyor. Başarılı bir fotoğrafçılığa uzanan yaşamı boyunca sürekli o çifti arıyor. Arayış Rukenu adlı başka bir boyutta, canlı bir eve kadar sürüyor. Bizim dünyamızda ama bize çok yabancı bir ev o...

?

Kule seni Çağırıyor: STEPHEN KING!

E-Edebiyat Dergisi (Mayıs.2004/Sayı: 62)

Ünlü korku yazarı Stephen King devasa serisi Kara Kule'yi tamamladı. Serinin beşinci kitabı "Calla'nın Kurtları" kısa bir süre önce Altın Kitaplar'dan çıktı ve gerisi de Amerika ile aynı anda Türk okuruyla buluşacak.

Rakamla 731, yazıyla yediyüzotuzbir sayfalık bir kitap "Calla'nın Kurtları"... Bu size bir şey ifade ediyor mu? "Kara Kule" serisinin beşinci kitabı desem... Korkunun efendisi, çoksatar eserlerin markası, bu sene Amerika'nın en prestijli edebiyat ödülllerinden Ulusal Kitap Vakfı'nın ödülünü alan Stephen King'in kitabı desem... Fantastik bir kitap desem...

Anlaşıldı, anlaşıldı bu kitabı değerlendirmek için "Kara Kule" serisini ve Stephen King'i size anlatmam gerekiyor. İsterseniz her şeyi biraz basitleştirerek başlayalım...

Kara Kule "yolculuk" türünde bir kitap... Yani bir görev vardır ve çoğunlukla daha önce birbirini tanımayan bir grup bu zorlu görevi başarmak için zorlu, tehlikelerle dolu bir yolculuğa çıkar. Yaşadıkları maceralar onları birbirlerine, tehlikelerde okuyucuyu onlara bağlayacaktır. Sonuçta hepsi birer kahraman olup çıkacaktır. Bu açıdan -yazarının da itiraf ettiği gibi- Yüzüklerin Efendisi ile bir akrabalığı var. Bu benzerlik sadece kitabın türüyle sınırlı değil...

Mekanımız Orta Dünya... Tolkien'in Orta Dünya'sı değil ama isim olarak kullanılması garip tabii... Ayrıca Yüzüklerin Efendisi'ndeki kötülerin başı Sauron'u anımsatan bir Kızıl Kral var. Ve tıpkı oradaki gibi kötülüğün şekillendiği kıpkırmızı bir göz!... Tamam, tamam en iyisi benzerlikleri saymayı kesip Stephen King'in ne dediğini öğrenelim:

"Bana göre, 60'lı yıllarda ve 70'lerin başlarında genç, fantezi yazarları bu kitaplardan etkilenmeye başladı... Ben de bu öyküleri okuyan yazarlardan biriyim ve öykülerin büyüleyici havasına bayıldım. Şövalyeler fikri hayal genişliği bu heyecanlı öykülerin uzun sürede yazılması ve heyecanını hiç yitirmemesi aklımı başımdan aldı. 'Bende böyle bir şey yazmak istiyorum,' dedim. Birinci öyküyü yazmaya başlarken, kendime, 'Çok çok dikkatli olmalısın, yoksa Tolkien'in taklitçisi olup çıkarsın,' dedim. Böyle yapmak istemiyordum çünkü... Ama şövalye düzeni kurmak için gösterdikleri çabayı ve başka bir dünyaya gitmek istemelerini çok sevdim."

Evet yeri geldi söyleyelim; Stephen King "Kara Kule" serisi 1970'li yıllarda yazmaya başlıyor. Bu tarih ilk kitabının (Göz-Carrie) yayınlandığı 1973 yılından epey geride. Diyebiliriz ki onun en amatör heyecanla yazmak istediği, kalbinden gelen öykü bu. Daha yazarlığa evriminin ortasında, sevdiği yazarlara öykülenen bir okurun, "okumak istediği kitabı yazma hevesi" bu!

Çevresinde bu kadar dolaştıktan sonra genel hikayeyi biraz özetleyelim isterseniz. Yoksa hiç King'i okumamış veya henüz Kara Kule kitaplarıyla tanışmamış okurlarımız ilgisini kaybetti, kaybedecek...

ROLAND ADLI BİR ÇOCUK KARA KULE'YE GELDİ

Stephen King'in en baştan beri altını çizdiği gibi bu devasa serinin ilham kaynağı şair Robert Browning'in "Childe Roland to the Dark Tower Came" adlı uzun şiiri... Ve macera Roland adlı silahşörün çürümekte olan bir dünyada Walther adlı güçlü ve kötü bir büyücüyü takibiyle başlar.

Bu kitapta Roland'ın hızla yok olmaya kayan, çürüyen, eskiyen, zamanın bile dengesizleştiği dünyada Gilead adlı yıkılan bir krallığın prensi olduğu öğreniriz. Bunun sorumlusu güçlü büyücü Walther ve onun patronu Marten (King'in başka kitaplarında karşımıza çıkan Şeytani varlık Randall Flagg), yani Kızıl Kral'ın adamlarıdır.

İlk kitapta Roland bir görevi olduğunu öğrenir: Kara Kule'yi kurtarmak.. ve bunun için seçimini yapar.

Kızıl Kral kimdir bilinmez ama amacı bütün dünyaları ve zamanları dengede tutan Kara Kule'yi yıkmak, onun ayakta tutan Işıklar'ı kırmaktır. (Işık Kırıcılar'a Atlantis in Heart –Maça Kızı- ve Black House –Kara Ev- romanlarında rastlıyoruz.)

İkinci kitapta silahşörün bu görevde yalnız olmadığı, *ka-tet* 'ini yani kaderleri bu görev için birleşmiş insanları bulması anlatılıyor. (Bu grup Kara Kule'nin Yüzük Kardeşliği'dir.) Roland'ın İstanavarlar adlı yaratıkların saldırısına uğradığı, iki parmağını kaybettiği ve zehirlenerek hastalandığı bir kumsalda günümüz dünyasına açılan üç kapıdan Eddie, Susannah ve Jack'i getiriyor. (Serinin bu kitabında King silahşörün karşısına sürekli engeller ve zorluklar çıkarır. Tüm kitap boyunca silahşör damarlarına yayılan zehir dolayısıyla ateşler içindedir. Serinin tüm kitaplarında bu zorlayıcı tavrı görürüz. Hiçbir başarı bedelsiz değildir. Bu açıdan King kahramanlarına acımasız davranan bir yazardır.)

Yazmaya kalksak teferruat geniş, örneğin Jack esasında silahşörün başka bir dünyada ölmesine izin verdiği, Kara Kule'ye feda ettiği bir genç. Susannah ise içinde Odetta ve Detta'yı barındıran (ki bunlardan birisi onları öldürmeye karardır.) çok kişilikli bir kadın... Maceranın bundan sonrası Kara Kule yolundaki *ka-tet* 'in oluşması, bizim dünyamızdan alınan bu üç kişinin silahşör olması, Roland'ın geçmişini öğrenerek ve ölüm tehlikelerini atlatarak geçiyor.

Serinin beşinci kitabı "Calla'nın Kurtları"nda kahramanlarımız bir kasabayı, çocukları çalan ve beyinsiz yaratıklar olarak geri getiren Kurt başlıklı yaratıklardan kurtarmaya çalışıyorlar. Ama bu arada günümüz dünyasında da Kara Kule ile bağlantısı olan gülü ve onun olduğu arsayı korumaları gerekiyor.

STEPHEN KING HAYAL EVRENİ

Kara Kule'yi okurken Stephen King'in hayal evreninde astronomik bir döngünün tamamlanmaya başladığını veya Kule'nin kapısını kapatmaya hazırlanan çarkların gıcırtıcını duyuyorsunuz. Zira bu seride bütün kitaplarına atıflar güçlü bir biçimde yapılırken Salem's Lot adlı kitabında vampirlerce lanetlenen Rahip Callahan karşımıza önemli bir karakter olarak çıkıyor. Kara Kule sadece yedi kitaptan oluşan bir seri değil, bütün King eserleri bu güçlü güneşin yörüngesinde...

Basit olan şudur: Kara Kule tüm dünyaların nirengi noktasıdır, her şeyi dengede tutan ve bütünleyen odur. Kara Kule, Stephen King'in hayal gücüdür, yaratıcılığıdır. Nitekim Calla'nın Kurtları'nda bizi bekleyen önemli bir sürpriz karakter var.

Seri Amerika'yla aynı anda ülkemizde de yayınlanacak olan Susannah'ın Şarkısı ve Kara Kule ile bitecek ve hep birlikte sorularımızın yanıtını bulacağız.

Karşımızda sadece 7 kitaplık bir seri değil, 34 yıla yayılmış olan bir yazım serüveni var. Bu uzun bir süre ve Stephen King bu süreç içinde değişmiştir, özellikle de yazarlığı... Serinin ilk kitabı "Silahşör" bu yüzden tekrar yazıldı...

SPAGETTİ WESTERN

Kara Kule bir ayağıyla fantastik bir öyküyse bile bir ayağı da western hikayelerine, daha doğrusu spagetti westernlere basıyor. Nitekim ilk kitapta silahşör tarif edilirken bariz bir şekilde "İyi, Kötü ve Çirkin" adlı baş yapıtta karşımıza çıkan Clint Eastwood tarif ediliyor.

Calla'nın Kurtları'nda da karşımıza bir başka klasik öykü; Akira Kurosawa'nın 7 Samuray'ı ve onun Amerikan versiyonu 7 Silahşör'ü çıkıyor.

Sadece fantezi ve spagetti western değil; masallar (Oz'un Dünyası), Charles Dickens, modern Amerikan yaşantısı karşımıza çıkıyor.

EKSİLER VE ARTILAR

Açık konuşmak gerekirse Kara Kule serisi Stephen King dünyasına yabancı bir okur için zor bir okuma olur. Zevkinin de ancak birden fazla kez okunursa çıkacağını belirteyim.

Karşımızda bir yazar için gerçekten muhteşem bir mimari var, incelikle işlenmiş bir kurgu, keyfinden ödün vermeyen bir anlatım. Özellikle Calla'nın Kurtları'nda olayların bazen anlatım nedeniyle çok yavaş geliştiğini söyleyebiliriz. Hani Yaşar Kemal için derler ya; "Bir yağmur damlasının yere düşüşünü beş sayfada anlatıyor adam," diye, hakikaten de bu kitapta Stephen King bazen bu ifadeyi hak ediyor.

Kitabın eksisi olarak bu anlatıma, eylemin feda edilmesini söyleyebiliriz. Gerçi Stephen King değişimden korkmamasıyla, cesareti takdir edilmesi gereken bir üstattır. Ortaokul yıllarımda onunla ilk tanıştığım kitabı olan "Tepki"den (Firestarter) beri çok geliştirdi yazarlığını. Hatta benim görüşüme göre kariyerinin ilk başında "hikaye anlatıcı" biriyken belli bir aşamadan sonra "yazar" oldu ve eleştiriler sertleşmeye başladı.

Eleştirilere katıldığım nokta kitaplarındaki genel hikayelerin basitleşmesi. Anlatım güzelleşirken "Rüya Avcısı" ve "Buick 8" gibi kitaplarında bir konu sıkıntısı çektiği ortaya çıkıyor.

Son yıllarda Stephen King'in yazarlığı bırakacağı yolundaki söylentiler de hep bu türden eleştiriler nedeniyle çıkıyor. Artık yazacak iyi bir konu bulamadığı, tükendiği, içini tamamen boşalttığı yönünde eleştiriler bunlar. Gerçi kendisi amazon.com'da yapılan röportajında bu söylentiye yalanlıyor

ama artık biraz yavaşlayacağını, içini tekrar doldurması gerektiğini de itiraf ediyor.

Stephen King'in her kitabını okumuş, kitaplarından öte onları yazan insanı da sevmiş biri olarak söyleyebileceğim artık onun bir fantezi ve korku yazarı olarak tanınmasının bir sıkıntı yarattığı. Öyle kitapları var ki içine bir gram fantezi veya doğüstü bir olay girmese muhteşem gidiyor, ama bu yola saptığı anda değerini yitiriyor.

Örneğin Türkçe'ye Çılgınlığın Ötesi olarak çevrilen Rose Madder, evlilik içi şiddet ve kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan bir kadın üzerine muhteşem ayrıntılı bir kitap... Bizde kadın sorunlarına eğilen, çok satan bazı yazarlarımızın üzerine atlayabileceği bir anlatım ve içerik ama gelin görün ki bir noktadan sonra işin içine giren fantastik öğeler romanı sıradanlaştırıyor.

Oysa, "Rita Hayworth'u Seven Adam" (Esaretin Bedeli adıyla filmini seyrettiğimiz hapisten kaçış klasiği) ve Misery de tanık olduğumuz gibi kendisi işin içine fantezi koymadan da iyi eserler üretebiliyor.

Ya Maça Kızı adlı romanındaki çocuk ile annesi arasındaki ilişkiye, kiracı olarak gelen yaşlı adam ile çocuğun dostluğuna, o anlatıma ne diyeceğiz.

Sanırım bu noktada iki dünya kesişiyor. Yani Stephen King'i sadece fantezi ve korku yazarı sandığı için okumayanlar çok şey kaybederken, onu sürekli bu türlerde eserleriyle tanımak isteyen kemikleşmiş hayran kitlesi de bir değişimi engelliyor.

Benim Stephen King'le ilgili bir iddiam var; o modern ve çoksatar korkuyu başlattığı halde "büyük kitle" yazarlarının son örneği. Kastettiğim 1800'lü yıllarda romanları ilk önce fasikül fasikül gazetelerde yayınlanan, insanların rıhtımlarda, tren garlarında kitleler halinde beklediği büyük yazarlar... Henüz sinema ve müziğin teknoloji yardımıyla geniş yayılma imkanı bulmadığı, roman sanatının altın devri... Charles Dickens, Alexandra Dumas, Sir Arthur Conan Doyle, Victor Hugo devri...

Stephen King o tür yazarların son ismi... Zaten Yeşil Yol adlı kitabını bu tür bir pazarlama tekniği ile yani bölüm bölüm yayınladığını unutmayalım.

O iyi bir yazar, bunun ötesinde edebiyat tarihini onurlandıran, edebiyata hayran bir okur.

Son söz olarak diyebileceğimiz şey Stephen King'in Kara Kule'nin macerasını bitirdiği. Yani tüm seri yazıldı ve açıklanan tarihlere göre yayınlanacak. King bütün seriyi 2000 yılında geçirdiği, üç ameliyat ve aylarca süren acı dolu fizik tedavi süreci sırasında korktuğu için bitirmeye karar vermiş. Doğrusu ya bu kadar okuruna karşı sorumluluk duygusu olan, yazma aşığı bir adam zor bulunur.

TÜRKÇE'DE KARA KULE KİTAPLARI:

Silahşör - Kara Kule 1 (The Dark Tower I: The Gunslinger) (1982)- Bir silahşörün fantastik bir dünyada kötülüklerin önüne geçme çabaları ve silahşörün görevini seçmesi.

Üçün Çizgileri - Kara Kule 2 (The Dark Tower II: The Drawing of the Three) (1987)İnkılap Kitabevi -

Kara Kule serisinin devamı. Bu kitap “Üçün Çekilişi” ismiyle Altın kitaplar tarafından yayınlanacak. Jack, Eddie ve Susannah’ın yani Ka-tet’in toplandığı kitap.

Çorak Topraklar - Kara Kule 3 (The Dark Tower III: The Wastelands) (1992)- Serinin üçüncü kitabı. Türkiye’de Hayaletler Beldesi (Book One Jake) ve Çorak Topraklar (The Wastelands) adlı iki kitaba bölünmüştü ama yeni baskısında “Çorak Topraklar” adıyla tek kitap halinde basıldı. Kara Kule yolunda tehlikeler ve Orta dünya’nın gariplikleri...

Büyücü ve Cam Küre Kara Kule 4 (Dark Tower IV: Wizard and Glass) (1997)- Roland’ın geçmişiyle ilgili en fazla ayrıntının verildiği kitap. Silahşörün aşkını barındırıyor.

Calla’nın Kurtları – Kara Kule 5 (Dark Tower V: Wolves of the Calla) (2004)-Ka-tet’in yeniden şekillendiği, Jack, Eddie ve Sasannah’ın da silahşörlüklerini kanıtladıkları kitap.

Yakında...

Susannah’ın Şarkısı – Kara Kule 6 (Dark Tower VI: Susannah’s Song)

Kara Kule – Kara Kule 7 (Dark Tower VII)

?

Kule Seni Çağırıyor: STEPHEN KING!

Yayınlanmamış versiyon...

Ünlü korku yazarı Stephen King devasa serisi Kara Kule’yi tamamladı. Serinin beşinci kitabı “Calla’nın Kurtları” kısa bir süre önce Altın Kitaplar’dan çıktı ve gerisi de Amerika ile aynı anda Türk okuruyla buluşacak.

Stephen King ile ilgiyi bu yazıyı yazmak benim için oldukça zor oldu. Bütün kitaplarını okumuş biri olarak sayfalarca edebi değerlendirme yapabilirdim. (Ki bunu yaptığım bir çalışma olmuştur ve Giovanni Scognamillo’nun “Dehşetin Kapıları” adlı korku edebiyatı üzerine kitabında kaynakça

bölümünde “Yabancılarla Konuşma!” adı altında gözükmektedir.) Yine Kara Kule serisi ile ilgili göndermeler, alt metinler üzerine de ahkam kesebilirdim. Seçimler çoktu ve malzeme zengindi. Tercihim aşk ve dostluk üzerine Stephen King’e bakış oldu.

Gölgedeki Kraliçe

Bir kariyer kendini çöpten çıkarır mı? İşte Stephen King için söz konusu olan kader kendini bir çöp tenekesinden çıkarmıştır ve bunu sağlayan da gölgedeki kraliçe: Tabitha King’dir.

Üniversite yıllarında evlenen genç çift borçlar altında ezilmekte, Stephen King çamaşırhanede, karısı da garson olarak çalışmaktadır. Genç yazar bu dönemde kısa hikayeler satıp biraz daha para kazanmaya çalışırken yayınevlerine gönderdiği roman dosyaları geri dönüp durmaktadır. Carrie’nin de (Göz-Günah Tohumu) kaderi reddedilmek olur ve Stephen King onu çöp tenekesine atar.

Tabitha King o romanı çöpten alıp okur ve ertesi gün kocasına bazı tavsiyeler verir. Kitabın en önemli bölümlerinden biri olan kızların soyunma odası ve ilk kez regl olan kıza alaylı yaklaşımlarla ilgili olanı...

Stephen King kitabı yeniden yazar ve ilk gönderdiği yayınevinden olumlu yanıt alır. Basıldıktan sonra sınırlı bir başarı kazanır. Patlamayı ise kitabın cep baskısını bir uçak yolculuğunda okumak için alan ünlü yönetmen Brian de Palma’nın filme çekmesiyle yapar. John Travolta’nın kendini gösterdiği bu film önemli bir para kazanırken, filmin çekildiği hikayenin sahibinin de başarı yıldızını parlatır. (Ki bu kitap sinema işbirliği korkunun kralı için başladığı gibi gidecek ve yazdığı her kitap, hikaye başarılı filmlere dönüşecektir.)

King’in hayatında eşinin ne kadar önemli olduğu, Amerikan Ulusal Kitap ödülünü alırken yaptığı konuşmanın yarısından çoğunu ona ayırmasından da bellidir.

İşte konuşmadan birkaç pasaj:

“Evliliğimizin erken yıllarında, karımı ağlarken sadece birkaç kez gördüm. Bunlardan biri, New American Library'nin, onun çöplükten kurtardığı romanı (Carrie) basacağını söylediğimdeydi. Ona, yayınevinin bize tonla para vereceğini, benim öğretmenlikten onun da Dunkin Donuts'ta ki işinden çıkabileceğini söylemişim. Beş saniye kadar inanmaz gözlerle bana baktı ve sonra ağlamaya başladı. Sonunda durduğunda, oturma odamıza gidip, Tabby'nin ikinci el satıştan aldığı eski kanepemize oturduk ve sabahın erken saatlerine kadar para ile neler yapacağımızı konuştuk. Hayatımda hiç bu kadar güzel bir konuşma yapmamıştım. Hiç bundan gerçek ötesi bir şey hissetmemiştim.

“Bana göre Tabby benim ne yaptığımı ve bunda başarılı olacağımı biliyordu. Pek çok yazarın hayatında kırılan oldukları, çocukluk hayalleri ve tutkularının, gerçek dünyanın acımasız sert ışıkları altında solduğu dönemler olabilir. Kısaca, hayatınızda gidebileceğiniz herhangi bir yolun açıldığı anlar olabilir. Böyle bir dönemi, 1971 ve 1973 yılları arasında yaşadım. Bu dönemde de karım bana her zaman olduğundan daha fazla sevgi, ilgi ve şefkat gösterdi. Bu dönemde bana karşı farklı davranışa, ya da sert şeyler söylese herhalde gidip bir part time iş bulurdum. Tabby daha sonra bana hiç bir zaman bu tip şeyler düşünmediğini, aklından bile geçirmediğini söyledi. Bana söylediği şey, ‘Senin zaten ikinci işin var, bu çamaşır odasında, daktilon ile,’ oldu.

“Tabby bu alkışlar benim için değil, seni alkışlıyorlar. Ayağa kalk ki seni görebilsinler. Teşekkür ederim, teşekkür ederim. Tabby'nin önceden konuşmamı görmesine izin vermedim. Bunu dinlemesini istedim.”

Evet bu bir aşk, bizi kendi evrenine çeken, bir yazarın ilk başta desteği en yakınında görmesi gerektiğinin altını çizen bir aşk...

Hikaye Anlatıcısından Yazara

King'in takdir ettiğim yönlerinden biri değişmekten korkmamasıdır. Nitekim onunla aynı zamanlar da korku yazarı olarak parlayan Dean R. Koontz kendini tekrarlararken Stephen King değişti ve okurunu bu değişimde kendine dost seçti.

Ben onunla ilk olarak “hikaye anlatıcısı” olarak tanıştım. Kastettiğim hikayeler yazdığı değil, romanlarında öncelikle hikaye anlatıcılığını, konuyu öne sürmesiydi. Zamanla Stephen King “yazar” oldu. Ve bu da bir sancı getirdi, anlatımları güçlenirken genel konular zayıf kaldı. Nitekim son yıllarda bazı kitaplarına gelen ağır eleştiriler onun artık pes ettiği, yazarlığı bırakacağı söylentilerine kadar geldi.

Bana hikaye gönderen genç yazarlara bir öğüt veririm; “Öncelikle yazar olmaya değil, hikaye anlatıcısı olmaya çalışın.” Bu boş bir öğüt değildir. Çoğu denemede anlatım çabasının altında kalan öykülerle karşılaşır insan. Veya anlatıma ağırlık verilirken hikayenin es geçildiği görülür. İşte Stephen King de bir okur olarak bana ilk yıllarında hikayeler anlatıyordu, daha sonra anlatıma ağırlık vermeye, sayfalar boyu bir anı veya olayı zengin anlatıyla sunmaya başladı.

King'in ilk yazarlık yıllarında çocukluk korkularının, ezilen veya arkadaş bulmakta zorlanan çocukların baş rolde olduğunu görürüz. Doğal olarak hedef kitlesi de böyle çocuklar veya böyle bir çocukluk yaşayanlardır. “Ceset” ve “O”da göreceğimiz gibi bir “kaybedenler kulübü” esprisi vardır.

Veya üstün güçleri olan özel çocuklar kahramanı oldu: Tepki, Göz, Medyum gibi...

Zaman içinde Stephen King'in daha yetişkin kahramanlara veya yetişkin kaygılarına, korkularına yöneldiğini gördük. Bu dönemler ile birlikte yazarlığı da olgunlaşmaya başlıyor. Bu kez kahramanın sıklıkla kendisi gibi başarılı bir yazar olduğunu görüyoruz Hayatı Emen Karanlık, Sadist, Kemik Torbası gibi...

Ve genel olarak eserlerini incelediğimizde kesin olarak değişim sancısı yaşayan, yazmaya aşık biri çıkıyor karşımıza.

Bu süreç içinde bir fantezi veya korku yazarı olarak anılmanın onu ne kadar zorladığına veya yanlışlara yönlendirdiğini de görüyoruz. Bazı kitapları var ki işin içine fantezi boyutu girmese nefis gidiyor.

Örneğin Çılgınlığın Ötesi adlı kitabında aile içi şiddet, dengesiz bir kocanın baskısından kaçıp kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan bir kadın var. Kadının çektikleri, kocanın baskısı, yaptıkları o kadar güzel verilmiş ki kitabın içine fantezi girene kadar bayılıyorsunuz. O aşamada sanki editörün biri, “Stephen King sen korku ve fantezi yazarı olarak tanındın, bu aşamadan sonra kitaba böyle bir yön

vermezsen satmaz,” demiş gibi sırttan bir fantastik boyut giriyor işin içine. Aynı olay “Oyun” adlı kitabında da var.

Maça Kızı adlı kitabın ilk hikayesinde bir anne oğul ilişkisi var, diyebilirim ki hayatım boyunca okuduğum en derin anlatım. Çocuğun babasızlığı, annesinin tavırları, kendilerine kiracı olarak gelen yaşlı adamın dostluğu insanı sürüklüyor.

Yani diyeceğim o ki Stephen King artık öyle bir yazar ki korku ve fantezi yazarı olarak tanınmanın ve isminin çoksatar bir marka olmasının sancısını çekiyor.

Eğer okuduysanız, O’nun en başarılı eserlerinden birisi işin içine bir damla fantastik ögenin girmediği “Rita Haywort’u Seven Adam” adlı uzun hikayesidir. Bir hapisten kaçış öyküsüdür ve filmi “Esaretin Bedeli” yapılan birçok ankette yüzyılın en iyi filmleri arasında ilk sıralarda yer alır.

Ben artık onu yazar olarak okumak istiyorum. Bir “an”ı beş-on sayfa anlatacaksa anlatsın ama artık bir çoksatar yazar olmanın, marka olmanın baskısını da üzerinden atsın. Zira hakkında çıkan söylentiler gibi bir tükenişlik hissedecek ve yazarlığı bırakacak korkarım.

Stephen King gerçi bu konuda hakkı verilmeye başlanan bir yazar. Yani Amerikan Ulusal kitap ödülünü alması ve bu ödülü alırken yaptığı konuşmada popüler yazarlar ile edebiyat yazarları arasındaki gerilimi ortaya koyuyor:

“Her kitabımda kendimi geliştirmeye çalıştım ve yalanın içerisindeki gerçeği buldum. Bazen başarılı oldum. Bu ödülü bana vererek, risk alan ‘National Book Foundation Board’u selamlıyorum. Çok uzun zamandan beri, bu ülkenin popüler yazarları ve edebiyat yazarları birbirlerine kıskançlık ile bakıyor ve diğerini anlamaktan kaçınıyor. Bu hep böyle olmuştur.

Fakat benim gibi bir adama bu ödülü vererek gelecekte her şeyin bu şekilde olmak zorunda olmadığını gösteriyor. Hayal dünyası ve edebi kitaplar arasında köprüler kurulabilir. Burada ilk kazananlar elbette okurlar olacaktır...”

Roland Adlı Çocuk ve Kara Kule

Artık bunca girizgahtan sonra gelelim Kara Kule serisine...

Pek bilinmeyen bir gerçek Stephen King’in bu seriyi ilk yazdığı yılların 1970’lere denk geldiğidir. Yani Carrie’den bile önce. Ve King’in samimiyetle itiraf ettiği gibi başlarken bir şiirden etkilenmiştir. Robert Browning’in uzun şiiri “Childe Roland to the Dark Tower Came” (Roland Adlı Çocuk Kara Kule’ye Geldi) uzun yıllar sürecektir olan bir destana ilham getirmiştir. Ve ikinci ilham kaynağı ise bazı western, daha doğru bir tespitle spagetti western filmleri olur. Hatta ilk kitapta anlatılan Silahşör imajı Clint Eastwood’un, “İyi, Kötü ve Çirkin” adlı filmde çizdiği karakterle birebir örtüşür.

Stephen King çok uzun yıllara yayılan bu yolculuğunda büyük değişimler geçirir. Hatta yazarlığındaki gelişim nedeniyle serinin ilk kitabını tekrar yazmak zorunda bile hisseder.

Ayrıca bu seri yazılırken King’e bir araba çarpar, üç ameliyat ve devamında acı dolu fizik terapi

seanslarının olduğu bir dönem geçirir. Serinin üçüncü kitabı Çorak Topraklar'la Büyücü ve Cam Küre arasına üç yıl girmiştir. Bu kaza onu korkutmuştur. Seriyi bitiremeyeceği endişesiyle, oturup bir seferde bütün kitapları bitirmeye karar verir. Nitekim serinin beşinci kitabı Calla'nın Kurtları, Susannah'ın Şarkısı ve son kitap Kara Kule aynı dönemde sıkı bir çalışma ile biter.

Yapılan bir röportajda, serinin başlangıçta planladığı gibi mi bittiği üzerine bir soruya (birinci kitapla sonuncusu arasına 34 yıl girmektedir.) şu şekilde yanıt verir: “Bu 3000 mil uzaklıktaki bir hedefi nükleer füzeyle vurmaya benziyor. Eğer inmesini istediğiniz yere yakın bir noktaya inerse mutlu olursunuz. Benim yaptığım da bu. Yolda biraz ilerledikten sonra, neler olacağı konusunda kararımı vermiştim. Başka kitaplarımda da bunun etkisi var. Kara Kule serisinden olmayan ama göndermeler yapan kitaplarımda nereye gittiğini görebilirsiniz. Eğer işimi düzgünce yaptıysam, insanların oldukça şaşıracağını ama sonra, ‘Evet, böyle olmalıydı,’ diyeceklerini düşünüyorum.”

Stephen King okurları bilir ki bütün eserlerinde kendi düş evreninin bir başka yönüne gönderme vardır. Ki Kara Kule serisi sadece kendi düş evrenine değil hayal dünyasının birçok eserine atıflarla dolu.

Kara Kule serisinde Yüzüklerin Efendisi, Oz Büyücüsü, masallar, şiirler, filmler var... Örneğin Calla'nın Kurtları kitabın sonunda belirtildiği gibi güçlü bir şekilde Akira Kurosawa'nın “7 Samuray”ı ve onun Amerikan versiyonu “7 Silahşör”e dayanıyor.

Ve şaşırtıcı şekilde bu seri tüm Stephen King evrenini kucaklamaya yönelik bir çaba... Calla'nın Kurtları'nda, Salem's Lot (Korku Ağı) kitabındaki inancını yitiren ve vampir tarafından lanetlenen Rahip Callahan karşımıza çıkıyor.

Boyu Kadar Kitap

Bu yazının boyutları boyu kadar kitap yazmış, şu veya bu eseriyle hayatımıza girmiş bizi hayal evrenine dost etmiş bir adamı tanıtmak için elbette yeterli değil. Hatta sadece Kara Kule'yi, ka-tet 'i, Silahşör Roland'ı anlatmak için de yeterli değil. Ancak bir aşkı ve dostluğu anlatmak, yazma sevdalısı bir adamı tanıtmak için referans olabilir.

Bazen neden yazarız diye sorarız. Yani para, ün veya çok okunan bir yazar olmak için mi? Stephen King bunların hepsine sahip, eğer hala yazıyorsa, hatta kaza sonrası vücudundaki kırıkların ağrıları içinde iyileştiği o zamanlar da bile yazıyorsa bunun tek açıklaması onun kutsanmış bir yazma sevdalısından başka bir şey olmadığıdır.

Yine de bir okur olarak şaşırdığım bir konunun altını çizmek isterim. Hani bilirsiniz Amerikalı orta sınıf insan kendi ülkesi dışındaki dünyaya pek ilgisizdir. Bazen bu ilgisizliğin haberleri gazetelerde yayınlanır. Dünya haritasında Meksika veya Çin'in yerini gösteremeyen, Mars'ın bir Avrupa kenti olduğunu sanan Amerikalılardan bahsedilir. Stephen King'in de bir entelektüel ve yazar olarak bu Amerikalılar gibi kendi ülkesine fazlasıyla dönük olması yadırganacak bir şey...

Gerçi King üniversite yıllarında Vietnam savaşı aleyhtarı bazı gösterilere katılarak politik bir tavır olduğunu göstermiş ise de eserlerinde, içerik ve göndermeler olarak fazla yerel kaldığı dikkati çekiyor. Bu yerel tavır, hayal gücü sonsuz gibi görünen bu adam için şaşırtıcı.

Bir de son zamanlardaki kitap kahramanlarının neden hepsi deyimlerle veya hayattan özlü felsefeler çıkarmış gibi konuşur anlayamam. En basit ve sıradan kahramanının bile, olaylar karşısında ağızdan çıktığında “taş” gibi oturacak “kallavi” bir sözü oluyor.

Ben onu küçük bir kasabada, hayal gücü geniş ve yalnız bir çocuk olarak tanıdım. İlk okuduğum kitabı “Tepki”ydi ve Stephen King benim en uzun süren dostluğum oldu. O beni tanımasa da, ben onu sadece kitaplarından tanısam da... Hep vericiydi. Çoğu kitabı korku türünde adlandırılrsa da benim için hayata daha güçlü asılmamı sağlayan öğretilerle doluydu.

Bir okur olarak ben bu adamı kitaplarından tanıdım ve o kitapların arkasında olan “adamı” da sevdim. Siz de tanıyın, siz de bir dost edinin.

Kaynakça:

Stephen King Amerikan Ulusal Kitap Ödülü teşekkür konuşması çevirisi www.karakule.com Oğuzhan Poyraz'a teşekkürler.

?

Tekinsiz Aklın Yazarı: H. P. LOVECRAFT!...

E-Edebiyat Dergisi (Haziran.2004/Sayı: 63)

Bazı insanlar kendilerine sunulan dünyayı beğenmezse onu değiştirmeye çalışırlar. Bazıları da yenisini yaratırlar. İşte H.P. Lovecraft onlardan biridir!

Genellikle “hayal gücünün” yeni komutanlarını size tanıttım bugüne kadar. Artık bir efsaneyi; H.P. Lovecraft'ı ve onun tekinsiz aklını size sunmanın zamanı geldi de geçiyor bile...

O bir mit yaratıcıdır. Eserlerinin anlatım yönü, dili yetersiz bulunsa dahi yarattığı evrenin orijinalliği ile birçok yazara esin kaynağı olmuş, bir yönden kendi hayal gücünün, Cthulhu söyleninin tarihçisi olmuştur.

Lovecraft gibi bir yazarı tanıtırken eserlerinden önce kişiliği ve yaşamından bahsetmemek imkansızdır. Zira Lovecraft asosyal kişiliğiyle mümkün olduğunca kendini dış dünyadan soyutlayan ama iç dünyasını genişleten, hayal dünyalarının, destanların, mitlerin içinde yaşayan bir kişidir.

Lovecraft tıpkı Kafka gibi yaşarken kitapsız bir yazardı. Tıpkı onun gibi mektup arkadaşları (Ki bu konuda çok fazla aktif bir insandı, geriye yüz binden fazla mektup bırakmıştır.) ölümünden sonra onun hak ettiği üne kavuşmasını sağlamış eserlerini kitaplaştırmıştır.

Lovecraft “pulp” dergilerin bize nimetlerinden biridir.

Edgar Allen Poe, H.P. Lovecraft ve Robert Erwin Howard (Conan’ın yaratıcısı) gibi ardı ardına gelen bir grup yazar fantastik dünyanın yeni kapılarını bize açmıştır. Ama bu yazarların bize sundukları sanat, aynı zamanda kendi hayatlarının ve beyinlerinin garip yapısının uzantısıdır. Bu anlamda tekinsiz ve insani değildir. Yabancıdır.

Biz Edgar Allen Poe ve Robert Erwin Howard’ı sizlere önümüzdeki aylarda tanıtacağımızı belirterek H.P. Lovecraft’ın evrenine giriş yapalım...

AKLIN İCİNDEKİ GİRDAP

Howard Philips Lovecraft, 20 Ağustos 1890 yılında Rhode Adası, Providence’da, Sarah Susan Philips Lovecraft ve Winfield Scott Lovecraft’ın oğlu olarak dünyaya geldi.

19 Temmuz 1898’de, babasının beş senelik sinir hastalığı tedavisinin ardından ölmesi üzerine annesi, teyzeleri ve büyük babasının gözetiminde yaşamaya başladı. Annesinin takıntılı kişiliği oğlu üzerinde garip bir baskı kurması ile kendini gösterdi. Annesi önceleri oğlunu kız çocuğu gibi yetiştirmeye çalıştı ve üzerine titredi (öyle ki, hizmetçi çocuğa parka götürdüğünde "çekiştirirken kolunu kopartmasın" diye onlara eşlik ediyor, küçük Howard’ı hiç yalnız bırakmıyordu) Akıl hastalığının ileriki safhalarında oğluna çok çirkin bir çocuk olduğu fikrini aşıladı, kendisini tanıyan herkese çok çirkin olduğu için kitaplara gömülen içe kapanık oğlundan bahsetti. Annesi ile yaşadığı bu kopuk ilişki Lovecraft’ın içe kapanık kişiliğinde oldukça etkili oldu, hatta karşı cinsten oldukça uzak bir hayat yaşamasına yol açtı. Ancak fiziksel olarak insanlardan uzak olmasının karşısında, Lovecraft mektupları aracılığıyla birçok insanla ilişkiler kurdu ve öldükten sonra ardında yüz binden fazla mektup bıraktı.

Astronomi ve mitoloji -özellikle Arap ve Yunan- Lovecraft’ın çocukluğunda en çok ilgilendiği iki alan oldu. Bu alandaki çalışmaları ve bilgi birikimi doğal olarak ileriki yaşamındaki hikayelerdeki yaratıcı gücünün entelektüel açıdan kaynağını oluşturdu.

Altı yaşında ilk hikayesi The Noble Eavesdropper’ı yazdı. Yedi yaşında ise Odyssey destanının bir yeniden anlatımı olan şiiri The Poem of Ulysses’i yazdı.

Slater Avenue School’da ilk öğretimini gören Lovecraft, bu esnada The Scientific Gazette (1899-1907) ve The Rhode Island Journal of Astronomy (1903-1907) adında amatör ve yerel bilimsel dergiler çıkarttı.

1904 yılında büyükbabasının ölmesi üzerine aile maddi zorluğa girdi ve daha ucuz bir semte taşınmak zorunda kaldı. Çocukluğunun geçtiği semti terk etmesi Lovecraft’ı oldukça üzdü ve intihar düşüncelerine kadar sürükledi.

Hope Street Lisesi'nde öğrenimine devam ederken 1906 yılında The Providence Sunday Journal dergisinde astronomi üzerine yayınlanan bir mektubu, The Pawtuxet Valley Gleaner ve The Asheville Gazette-News gazetelerinin astronomi köşelerinin yolunu açtı.

1908 yılında geçirdiği sinirsel bozukluk yüzünden liseden mezun olamadan ayrılmak zorunda kaldı. Buna bağlı olarak yüksek öğrenim de alamaması Lovecraft'ın yıllar sonra bile içinde ukde olarak kaldı.

1913 yılında, The Argosy dergisinde yayınlanan mektubu aracılığıyla aşk romanları yazar Fred Jackson'a saldırdı. Ardından gelen Jackson ve hayranları ile dergilerde yayınlanan mektuplar aracılığıyla tartışmalara giren Lovecraft'ın alaycı üslubu United Amateur Press Association başkanı Edward F. Daas'ın dikkatini çekti ve Daas'ın daveti üzerine 1914 yılında birliğe katıldı. Öyküleri bu esnada kendi çıkarttığı The Conservative (1915-1923) ve diğer bazı dergilerde yayınlanıyordu. Lovecraft kısa süre içerisinde United Amateur Press Association'ın başkanı ve editörü konumuna yükseldi. Hatta bir süre de National Amateur Press Association'ın başkanlığını yürüttü. Tüm bu olaylar yazarın bunalım süreçlerinden uzak kalmasını sağladı ve kendi deyimiyle sanatının değerini anlamasını sağladı. Bu esnada ünlü öyküleri The Beast in the Cave, The Alchemist, The Tomb ve Dagon'u yazdı. Bu öyküleri ilerisi için oldukça önemli sinyaller veren çalışmalarıdır.

1919 yılında annesinin sinir krizi geçirerek babası ile aynı hastaneye kaldırılması ve iki sene sonra 24 Mayıs 1921'de de ölmesi Lovecraft'ı oldukça üzdü ancak kendini kısa sürede toparlayarak 4 Temmuz 1921'de Boston'da toplanan bir amatör gazeteciler kongresine katıldı. Bu kongrede ise evleneceği kadın olan Sonia Haft Greene ile tanıştı. Bir Rus Yahudisi olan Greene ile Lovecraft 3 Mart 1924'te evlendi. Greene'nin şapka dükkanının geliri ve Lovecraft'ın gittikçe yükselen yazarlık kariyeri -ki o zamanlar dönemin en ünlü hikaye dergilerinden Weird Tales'de hikayeleri yayınlanmaya başlamıştı- çiftin hayatında işlerin yolunda gittiğini gösteriyordu.

Ancak şapka dükkanının iflas etmesi ve karısının sağlığının bozulması üzerine New Jersey'de bir sanatoryuma kaldırılması üzerine Lovecraft Brooklyn'e taşınarak karısından ayrı yaşamaya başladı. Bu ayrılık 1929 yılında boşanma ile sonuçlanacaktı. Bu esnadaki depresif yaşamı onu The Horror at Red Hook ve He gibi daha da karanlık öyküler yazmaya itti. Ancak uzun süredir aklında olan bir planı nihayet 17 Nisan 1926'da gerçekleştirdi ve doğduğu kent olan Providence'a geri taşındı. Burada artık kendini edebiyat dünyasında bir efsane konumuna yükseltecek olan Cthulhu Mitozu üzerine en önemli çalışmalarını gerçekleştirdi. Ayrıca yaşamını içe kapanık ve durağan geçirmek yerine sık sık başka kentlere kısa yolculuklar düzenledi, bu hareketliliğin sonucu ise Call of Cthulhu, At The Mountains of Madness ve The Shadow Out of Time gibi meşhur öyküleri gün yüzü gördü. 1933'de çok sevdiği teyzesinin ölmesi ve öykülerinin daha uzun ve karmaşık yapılara bürünmesi sonucu fazla satmaması Lovecraft'ı ufak bir mali krize sürükledi. O da kendini daha kısa ve satılabilir öyküler yazmaya zorlayarak bu sıkıntıyı kolayca aştı.

1936 yılında en yakın mektup arkadaşlarından Robert E. Howard'ın ölümü (Conan ve onun yaşadığı Hyboria çağının yaratıcısı Howard annesine çok düşküdü ve onun ölümü üzerine intihar ederek genç yaşta hayatına son verdi.) üzerine girdiği depresif ruh hali ve gittikçe kötü bir hal alan bağırsak kanseri Lovecraft'ı yaşamının son zamanlarında oldukça ızdıraplı günlere gömdü. 10 Mart 1937'de Jane Brown Hastanesi'ne kaldırılan yazar beş gün sonra 15 Mart 1937'de hayata gözlerini yumdu. Üç gün sonra ise Swan Point'teki aile mezarlığına gömüldü. Burada bir mezar taşı olmayan -sadece aile mezarlığının üzerindeki listede adı vardı- Lovecraft'ın mezarına, 1970'li yıllarda okurları para toplayarak bir mezar taşı diktirdi: Lovecraft hayattayken The Shadow Over Insmouth'ın 150 civarı ve oldukça özensiz baskısı haricinde hiçbir kitabının basıldığını göremedi. Ancak sonraları mektup dostları August Derleth ve Donald Wandrei oldukça zahmetli çalışmalara girerek hikayelerini çeşitli kitaplarda derlediler.

KENDİ EVRENİNİN ÇEKİNGEN TANRISI

Lovecraft çok küçük yaşta önce 18. Yüzyıla, daha sonralarıysa astronomiye ve mitolojiye ilgi duymuştu. Kendi iç dünyasının dinginliğinde Pan ve diğer tanrıların gerçekten yaşadığı evrenler kurguladı.

Yirmili ve otuzlu yıllarda Weird Tales ve benzeri pulp korku dergilerinde öyküleri yayınlanmaya başlayan Lovecraft bu akımın pek çok yazarıyla dost oldu (Robert Bloch, Robert E.Howard, Clark Asthon Smith) Yazdıklarında hem popüler bir hava, hem de zamansız ve boyutsuz bir dehşeti sergileyen edebi bir tavır sezilir. Poe'nun yanı sıra Lord Dunsany ve Arthur Machen'den de büyük ölçüde etkilenen Lovecraft öykülerinde oldukça resmi, soğuk ve yer yer de sıkıcı bir dil kullanmıştır. Üslubu dış dünyaya yabancı, kendi hayal dünyasının şiirsel ve korkutucu evreninde yaşayan, fakir bir "yirminci yüzyıl centilmeni"ni yansıtır.

Tarzını geliştirdikçe özellikle uzun öykülerinde, gizemli ve yavaş yavaş tüyler ürperticiliği açığa çıkan bir dehşeti yakalamayı ve okuyucularda bu ruh halini uyandırmayı başarmışsa da, sık sık kullandığı "iğrenç", "korkunç" ve "berbat" gibi subjektif tanımlar yüzünden eleştirmenlerin saldırısına uğramıştır. Öykülerinde karakter çeşitlemelerine de pek rastlanmaz. Genelde birinci ağızdan anlatılan öykülerinde kahramanı kendisidir; pasif, onurlu, kibar, iletişimsiz, tutumlu, yoksul, tehlike karşısında aciz ve çareyi kaçmakta bulan, olayların kendisi dışında geliştiği, 19. Yüzyıldan çıkıp gelmiş bir beyefendi özentisi. Sosyal yaşamı aktif olmayan bir çok yazarda olduğu gibi canlı diyaloglara yer yoktur. Karşı cinse fazla ilgi duymadığından (hatta annesi yüzünden itici bulduğundan) eserlerinde kadınlara da çok az rastlanır, olsalar bile aktif bir rolde değildiler. Hatta bazı öykülerinde kadınların sözü bile edilmez.

Lovecraft'ın öykülerini değerlendirirken yaşamındaki tuhaflıkları göz önünde bulundurmak gerekir. Tam bir çelişkiler yumağıdır. Gerçekten de, Lovecraft kadar kendisiyle çelişen bir başka insanı kurgulamak, en usta edebiyatçı için bile, epey zor olsa gerek. Lovecraft'ın geçirdiği garip çocukluk dönemi ve annesinin belli bir yaştan sonra kendisiyle tüm fiziksel teması kesmesi (akıl hastanesine kapatılmıştır) yazarı karşı cinse ve kısmen de kendi cinsine karşı soğuk ve kontrollü davranmaya yöneltmiştir. Bir "ana kuzusu" olarak yetiştirilen Lovecraft durmadan 18. yüzyıla ait eserler okuyan ve bu döneme duyduğu hayranlıkla, o zamanın şivesini kullanmaya çalışan bir züppe olup çıkmıştır. Yaşamının son birkaç yılında fikirlerini değiştirene dek Anglo-saksonların üstünlüğüne inanan ve göçmenlerden "gettolardaki o faremsi, çarpık kemirgenler" şeklinde bahseden yazılar yazmıştır. Oysa ki kendisi bir Yahudi'yle evlendi, dostlarının çoğu da Yahudi'ydi. Onlar yazarı, dünyanın en tatlı insanı diye tanımlıyorlar. Lovecraft ayrıca Aryanların üstünlüğünü savunan yazılarında "mavi gözlü, sarı sakallı savaşçıların azgın savaş çığlıklarından" dem vuruyor, anca kendisi bir fare yakaladığında, elini değdirmemek için kapanla birlikte çöpe atıyordu. En büyük şansı fare kapanlarının sudan ucuz oluşuydu. Politik görüşleri, pek çok kişinin tersine yaşlandıkça muhafazakarlıktan liberalliğe dönüştü. Koyu bir materyalist olduğundan fantastik yazınla uğraşması garip karşılanabilir. Fiziksel açıdan da pek çok acayıplıklara sahipti. Bir soğuk fobisi geliştirmişti ve otuz dereceden daha aşağı sıcaklığa sahip yerlerde duramıyordu. Uykusuz yirmi – yirmi beş saat rahatça durmaksızın konuşabiliyordu. Gündüzleri

uyuyup, geceleri yaşıyor, bu arada deliler gibi şeker tüketiyordu.

Son derece güçlü bir hafızaya sahipti, iki yaşında alfabeyi öğrenmiş, üç yaşında okumaya başlamıştı. Ayrıca orta yaşa gelene dek eşcinselliğin varlığından bile haberdar değildi.

Lovecraft'ın öykülerini başarılı kılan anlatım tarzı ya da tekniğinden çok kurguladığı dünyaların ve evrenlerin orijinalliyetidir. O bir mit yaratıcısıdır. Çocukluğunda Arap gizemciliğine ilgi duymuş, gençliğinde astronomiyle ilgilenmiş ve yazarlığı sırasında "Cthulhu Söyleni"ni yaratmıştır. "Cthulhu Söyleni"ne ilişkin öyküler 13 tanedir. Bu söylende ismi geçen Tanrılar ikiye ayrılır. Eskiler ve Yaşlı Tanrılar. Yaşlı tanrılar iyiliği ve ışığı, eskiler ise kötülüğü ve karanlığı temsil eder. Yaşlı Tanrıların bizim dünyamızla ilgilendiği pek yoktur ama pek hain olan Eskiler, dünyadaki hizmetkarlarının, "Cthulhu Mezhebi"nin üyelerinin yardımıyla bizim boyutumuzda geçmeyi, bir zamanlar yıldızlardan gelerek yerleştikleri dünyayı insanların elinden geri almayı planlamaktadırlar. Bu başarmak içinde ellerine küçücük bir fırsatın geçmesi yeterli olacaktır. O zaman okyanus dibindeki batık şehir R'yaleh'de uyumakta olan yüce rahip ölü Cthullu, kaosun kör, bilinçsiz Tanrısı Azatoth ve yandaşı Yog Soggoth, bin evlatlı keçi Shub Niggurath, sürünen kaos Nyarlathotep ve diğerleri dünyayı deliliğe ve alevlere boğacak, bir zamanlar sahip oldukça dehşetin görkemini yeniden canlandıracaklardır.

Lovecraft efsanesinin ilginç yanlarından biri de Necronomicon kitabıdır. Kitaplarında "Deli Arap Abdul Alhazred" (Stephen King'in kitaplarında da ismi geçer) tarafından 8. Yüzyılda yazılmış bir büyü kitabından, Necronomicon'dan bahsetmektedir. Söylenin geri kalan kısımları gibi bu kitap da tamamen yazarın hayal gücünün ürünüdür. Ama Lovecraft'ın ne denli başarılı olduğu ve ikna gücünün yüksekliği yazarın ölümünden sonra ortaya çıkmıştır. Pek çok kişi "Cthulhu Mezhebi"nin varlığına inanmış, toplantılar yapmış, dernekler kurmuş, ortalıkta orjinal olduğu söylenen birçok Necronomicon kitabı yazılmıştır.

Lovecraft'ın yarattığı evren pek çok insan kadar yazarları da etkilemiştir. Bu yazının üzerine yapılabilecek tek şey bir an önce onun yazdıklarıyla tanışmanızdır.

Tanrıların Ozanı: ROBERT ERWİN HOWARD!

E-Edebiyat Dergisi (Temmuz.2004/Sayı: 64)

Okuyucuların çoğuna bu yazar tanıdık gelmeyecektir. Ama bir ismi söyleyince herkes onun kim olduğunu anlayacaktır: Barbar Conan!...

Evet Robert Erwin Howard, Conan'ın yaratıcısı, kılıçlı kahramanların, iblislerin, güzel kadınların, canavarların ve büyü'nün hükmettiği zamanların tarihçisidir!

"Her şey olup bitti,
ölüleri yakacak odunların üstüne yatırın beni,
ziyafet sona erdi, söndürün kandilleri..."

Silahını kafasına dayayıp ateşlemeden önce son yazdığı satırlardı bunlar. Dostu, çağdaşı H.P. Lovecraft gibi içe kapanık, garip bir kişilikti. Köpeği öldüğünde intiharı düşünecek kadar duygusal, annesi ölüm döşeğindeyken bunu yapacak kadar melankolik ve karamsardı. Ruhunun sıkıştırıldığı bedeni, hayal gücüne dar gelen bir yaratıcıydı.

Çok insan için Robert E. Howard ismi tanıdık değildir. Fantezi türüne ilgi duyanlar için dahi böyle olabilir, çünkü kahramanları isminin önüne geçmiştir. Kısa yaşamında "kılıç ve büyü" türünü yaratmış, yarattığı karakterler o öldükten sonra da büyümeye devam etmiştir. Özellikle çizgiroman severler için Conan, King Kull, Solomon Kane özel isimlerdir, hayranları çoktur.

"KILIÇ VE BÜYÜ" TÜRÜNÜN YARATICISI

Conan çizgiromanı ilk yayınlandığı zaman küçük bir kasabada yaşayan, hayal gücü geniş bir ortaokul öğrencisiydim. Yapılan reklamları hatırlıyorum, "İlkel çağların yenilmez savaşçısı. Tarih öncesi dünyanın Türk asıllı kahramanı."

Evet Conan'ın Türk olarak sunulduğunu çok iyi hatırlıyorum.

Birçok çocuk gibi çizgiromanlara meraklıyım ama Conan o zamana kadar okuduklarıma hiç benzemiyordu. Hyboria çağı, kılıçlı savaşçılar, krallıklar, iblisler, canavarlar, güzel kadınlar ve büyücüler!

Hiç böylesine rastlamamıştım. Böylesine bir dünya tasarlanabileceği aklıma bile gelmemişti. Hayran olmuştum bu iç çatışmasız, sadece kılıcının keskinliğine ve adalelerine güvenen kahramana...

Conan'ın duygusal olmayan, iç güdüleriyle hareket eden ve pişmanlık duymayan yapısı beni çok etkilemişti. Nitekim kendi yarattığım Derzulya dünyasının temellerini o zamanlar düşlemeye başladım.

Robert E. Howard ismi Stan Lee ve John Buscema tarafından sunulan çizgiromanların başında küçük bir ibare olarak yer alır, hiç dikkatimi çekmezdi. Öyle ya kaç kişi Kızılskeme'nin, Mandrake, Mister No veya Süperman'in yazarını bilir.

Oysa Howard farklıydı. Conan ilk olarak bir ressamın fırçasında değil, bir yazarın hayal gücünde dünyaya gelmiş, ilk olarak sözcüklere dökülmüştü.

Robert E. Howard Barbar Conan, Kral Kull, Solomon Kane ve Red Sonya gibi kahramanlarla "kılıç ve büyü" türünün yaratıcısıydı.

HYBORIA ADLI BİR DÜNYA!

Yazarın hayal gücünde şekil bulan bir diyar (bir dünya), kılıçlı kahramanlar, iblisler, güzel kadınlar, canavarlar ve büyüünün söz konusu olduğu romanlar bugünlerde hiç olmadığı kadar kitapevi raflarını dolduruyor. Genç okurlar yanlış bir algılamayla Tolkien'i fantastik kurgunun yaratıcısı, Yüzüklerin Efendisi'ni de bu türün ilki sanıyorlar. Oysa 1930'lu yıllarda "pulp" dergilerde Fritz Leiber, Robert E. Howard, Lin Carter gibi isimler "sword&magic" (kılıç ve büyü) adı verilen öykülerde fantastik kurguyu inşa ediyorlardı.

"Kılıç ve Büyü" türünün isim babası Fritz Leiber'di ama en etkili ve kalıcılığını belirleyen öyküleri Robert E. Howard üretmişti.

Lin Carter bu türü şöyle tanımlıyor:

"Pulp dergilerinin serüven öykülerinden türeyen, yazarının yarattığı ve büyüünün işe yarayıp, bilcümle tanrıların gerçekten var oldukları bir çağda, ülkede veya dünyada geçen, güçlü ve cesur bir savaşçının doğa üstü kötülük güçleriyle çarpıştığı macera anlatılarına 'Kılıç ve Büyü' öyküsü denir."

Bu tanıma bakılırsa bugün fantastik kurgu dediğimiz kitapların çoğu bu türe girer. Ben işin kolayına kaçarsam; fantastik kurgu ile kılıç ve büyü türünü birbirinden ayırt etmem.

Bir diyar yaratma ve bu diyarda geçen doğa üstü maceralar Tolkien'in icadı değildir.

Gerçi "kılıç ve büyü" türü de kendi kökenini mitolojik destanlarda bulur.

Conan'ın maceraları Hyboria adlı bir dünyada geçer. Tarih öncesinin karanlığında yitmiş, büyüünün geçerli olduğu, yeryüzünün bilinmezler ve tehlikelerle dolu olduğu bir çağdır Hyboria. Ve Kimmeryalı Conan bilinmezler ve tehlikelerle dolu bu dünyada sadece kılıcının keskinliğine ve kaslarına güvenen bir barbardır!

Robert E. Howard'ın o dönem içine yerleştiği Barbar Conan ve eli kılıç tutan kızıl saçlı dilber Red Sonya vardır. Bir başka karakteri de Atlantis'in battığı, insanların hala yılan ırkının tehlikelerine

karşı mücadele ettiği dönemden Valusia Kralı Kull adlı bir kahramanı daha vardır.

Robert E. Howard'ın tarihçesinde yeryüzü ilk olarak yılan ırkının ve onların kötü tanrıalarının egemenliği altındadır. İnsanlar o zaman köledir. Zaman içinde insanlar yılan ırkını yener ve onların tanrıaları egemen olur.

Atlantis battığı zaman Kull barbar kıtaya gelir ve ölümcül mücadelelerden sonra krallığını kurar. Ama yılan ırkı yenilse bile yok edilmemiştir, insanlar arasında saklanmaktadır. Kull onların insan ırkını yeniden köle etme yeryüzüne egemen olma emellerine karşı çıkar.

Kull'dan birkaç yüzyıl sonra bu sefer Conan'ın dönemi başlayacaktır. Her Conan kitabının başında şu yazar:

"Şunu bilin ki prensim, kabaran okyanusların Atlantis'i ve onun görkemli kentlerini yutmasından hemen sonra, dünyada o güne dek görülmemiş bir çağ başlamıştı. Aryas'ın oğullarının doğduğu bu çağda, dünya üzerindeki imparatorluklar ve uygarlıklar, gökteki yıldızların mavi parlıtları kadar dağınık fakat belirgindi. İşte bu sıralarda Kimmeryalı Conan geldi. Çelik bilekli elinden kılıcını hiç bırakmayan bu kara saçlı, şahin gözlü yiğit, tüm imparatorlukları sandallı ayağının altında çiğnemek istiyordu."

Bir Nemedya Efsanesinden...

Evet çok insan Conan'ı, daha da azı Kral Kull, Red Sonya ve Solomon Kane'i bilir. Öyleyse bizim **derdimiz**, gölgede kalan, kısa ve parlak yazarlık kariyeri boyunca edebiyat dünyasına silinemez izler bırakan bu talihsiz yazarı tanıtmak olsun.

KAÇIŞ İÇİNDEKİ YAZAR

Bazı yazarlara hayran olursunuz. Bazı yazarlar da bilgilendiricidir. Size rehber olur. Bazılarını da seversiniz. İşte Robert E. Howard yarattığı dünyaların özelliği, ilham vericiliği ile sevilmeyi, insanın kalbinde çok özel bir yere konulmayı hak eden yazarlardan biridir.

Yazarımız 22 Ocak 1906 yılında Teksas'ın Peaster kasabasında doğar. Sakinlerinin hayvancılıkla geçindiği kasaba giderek ufalmakta, umudun yitmiş olduğu bir yere dönüşmektedir. Robert, kasaba hekimi olan babasının peşinde çocukluk yaşlarını Teksas'ın yedi ayrı küçük kasabasında geçirir.

Bu sürekli yer değiştirme zaten duygusal olan yapısını derinleştirir. Arkadaş edinemez. Nitekim on iki yaşındayken köpeği öldüğünde intiharı dener. Annesinin koruyucu ve üzerine titreyen tavrı onu daha da çok yalnızlığa iter. Annesi veremli bir aileden gelmektedir, fiziki olarak zayıf bir kadındır ve sık sık hastalanır.

Howard ailesi 1919 yılında yine Teksas'da Cross Plains'e yerleşir. Bu kasaba petrol nedeniyle büyümektedir. Howard yaşadığı çevreden nefret etmektedir. Nitekim dostlarına duygularını samimiyetle açar:

"Petrol için şu kadarını söyleyebilirim ki, küçük bir çocuğa yaşamın ne denli çürük olduğunu

öğretecek başka bir şey düşünemiyorum."

Bir petrol kasabası hızla gelişen, kısa zamanda zengin olmayı düşleyen "dürüst ve saygın olmayan" herkesi kendisine çekmektedir. Nefret ve şiddet yoğun olarak hissedilmektedir.

Aslında Hyboria Çağı'nın ve sisteminin oluşturulmasında bu yaşadığı çevre çok etkili olmuştur.

Çocukluğunda sık sık kasaba değiştiren, dost edinemeyen ve annesine çok bağlı bir genç olarak okuma oburu olduğu söylenebilir. Özellikle tarihi konuların büyülediği Robert gençliğinde Avukat katipliği, ucuz kartpostal şairliği, muhasebecilik gibi çeşitli işlerde çalışırken profesyonel yazar olmayı kafasına koyar.

Yayınlanan ilk öyküsü "Spear and Fang" 1925 yılında efsanevi Weird Tales'de yer alır. O yıllarda "pulp" dergiler genç yazarlara yaratıcılıklarını geliştirmek için önemli bir fırsat sunuyorlardı. Nitekim Howard kısa sürede Weird Tales'in en çok tutulan iki yazarından biri oldu. Eli kılıçlı, sert ama dürüst barbar kahramanlarının büyüleyici öyküleriyle okuyucular ilk kez o yıllarda tanıştı. Bu kahramanların en tanınmışları 1929'da yazdığı Valusia Kralı Kull ve 1932'de yazdığı Kimmeryalı Barbar Conan'dı. Bu aralar Howard başka dergiler için spor ve western öyküleri de yazdı.

Okuyanlara dramatik bir etki yapan şiirsel öğelerle süslü başarılı bir tarihi roman yazarı oldu. Verimliliği diğer yazarları kıskandıracak düzeydeydi. Kısa süren yaşamında bu yüzdün önemli bir etki bıraktı.

Robert E. Howard'ın yaratıcılığı birbirine geçişli birkaç evreye bölünür. Eleştirmenlere göre bunlar, kahramanı Steve Costigan olan "boks" öyküleri, tanınmış kahramanı Conan olan "kılıç ve büyü" öyküleri, kahramanı El Borak olan oryantalist öyküler ve öldüğünde halen geliştirmekte olduğu western öyküleri evreleridir.

Howard'ın mektuplarından anladığımız kadarıyla bir konuya ilgi duymaya başladığı zaman, o konuyla ilgili ne bulduysa okumaya başlıyor, neredeyse onu soluyup içiyordu. Kendine yeni bir kişilik yaratıp onunla özdeşleştiğini görüyoruz. Howard'ın başarısında yazdığı bu dünyalara inanması, onları yaşaması yatar.

Onu intihara kadar götüren süreç özel yaşantısında, ona hayal evrenleri yaratmasını sağlayan, öyküleri sayesinde kaçabildiği yaşadığı çevredir.

Tıpkı Lovecraft gibi baskın bir anne karakteri görürüz Robert E. Howard'da... Hester Howard çocuğunun üzerine titreyen, çoğunlukla hasta ve oğlunun diğer kadınların etkisinden koruyan, normal bir yetişkin yaşantısı sürmesine engel olan aşırı korumacı bir kadındır.

Robert de annesine karşı aşırı özenli ve özverili davranmış, kendine ait bir yaşam kuracağı yerde onun her kapisine boyun eğerek bir hizmetçi gibi peşinde dolaşmıştı.

1935-36 yıllarında annesinin sağlığı giderek kötüleştiğinde Robert'in hayatı giderek daha karamsar olur. Babası annesine bakabilmek için muayenesini eve taşır. Artık gün boyu ev hasta dolmaktadır.

8 Haziran 1936 yılında annesi Hester Howard son komasına girdiğinde kendini öldürmeye karar verdi. Howard kendi ölümünü titizlikle planladı. Ölümünden sonra öykülerinin nasıl değerlendirileceklerini yayıncısı Otis Kline ile düzenledi. Bir arkadaşından 38'lik tabancasını ödünç aldı. Ayın onunda Howard bir mezarlıkta üç kişilik yer satın aldı. Tanıdığı bir doktora beyninden vurulmuş bir kişinin uzun süre

yaşayıp yaşamayacağını sordu.

11 Haziran'da ise annesinin bakımıyla uğraşan hemşireye, bilincine tekrar kavuşup kavuşmayacağı sordu ve aldığı yanıt olumsuzdu.

Robert odasına gidip daktilosunda kısa bir veda şiiri yazdı. Sonra evden çıktı, arabasına bindi. Aşçıları o sırada pencereden onu izlemekteydi. Robert'in ellerini dua eder veya tabancanın namlusunu kafasına dayar gibi kaldırdığı fark etti. Sonra bir el silah sesi duydu ve Robert'in direksiyonun üzerine yıkılmış olduğunu gördü. Yazar sağ kulağının üzerinden kendisini vurmuş, kurşun soldan dışarı çıkmıştı. Güçlü yapısı Robert'in sekiz saat daha yaşamasını sağladı. O gün öğleden sonra saat 16.00'da Robert izleyen günün akşamı saat 22.30'da ise annesi öldü. Cenazeleri ortak bir törenle kaldırıldı. Robert E. Howard'ın yazarlık yaşamı sadece on iki yıl sürdü ve bunun dört yılında Conan öyküleri yazdı. Ama bu kısa süre bile onun "Kılıç ve Büyü" türünün yaratıcısı olmasına yetmişti.

Ölümüyle Barbar Conan, Kral Kull, Solomon Kane gibi karakterlerin babası gerisinde koskoca bir evreni öksüz bırakarak bu dünyadan –henüz otuz yaşında- göçtü gitti.

Sonraları çalışmaları Gnome Book tarafından yayımlandı ama gerekli patlamayı yapamadı. Onu efsane yapacak, ününü doruğa ulaştıracak süreç 1970 yılında Barbar Conan, Kral Kull ve Solomon Kane karakterlerinin Marvel Comics tarafından çizgiroman yapılmak üzere satın alınmasıyla başladı.

Barbar Conan kısa sürede büyük bir hayran kitlesine ulaştı. Arnold Schwarzenegger'i dünyaya tanıtan Barbar Conan filmiyle beyazperdeye yansıdı.

Ayrıca Robert E. Howard'ın da yaşamı bir filme konu olmuştur.

Bu yazıyı okuyunca ne yaparsınız bilmem ama ben kulağımda ünlü besteci Basil Poledouris tarafından yapılan Conan film müziği eşliğinde Türkiye'de çıkmış olan iki Conan kitabını ve kütüphanemin önemli bir kısmını işgal eden çizgiromanlarından birkaç tane okumayı düşünüyorum. Size de tavsiye ederim.

?

De Vermis Mysteriis [SOLUCANIN SIRRI]: DUNE!...

E-Edebiyat Dergisi (Ağustos.2004/Sayı: 65)

Bilimkurgu edebiyatının en önemli özelliklerinden birisi "zeka"yla yüklü olmasıdır. Kurgu yapısındaki en ufak hata bütün yapının çökmesine neden olur. "Dune" serisi bu açıdan en kusursuz örneklerden biri olmakla kalmaz, aynı zamanda politika, lider, iktidar ve kitle ilişkileri üzerine bir ders kitabıdır.

"Bütün uygarlıklar,
neredeyse her bilinçli bütünleşme niyetini engelleyebilecek,
yok edebilecek ya da bu niyete
ihanet edebilecek bilinçsiz bir güçle mücadele etmek zorundadır."

Tleilax Teoremi (kanıtlanmamış)

Dune serisini okuyanlar bilir ki, bölüm başlarında tıpkı yukarıdaki gibi tam olarak anlayabilmek için üst üste birkaç kere okumak gerektiren böyle paragraflar vardır. Bu paragrafların, cümlelerin çoğunda iktidar, yönetme, politika ve kalabalıkların hareket doğasına ilişkin önemli çıkarımlar ve tespitler yapılır.

Zaten Dune birçok yan özelliği yanında politikaya ve yönetme sanatına bir destandır.

Dune, Türk bilimkurgu okuru için uzun bir süre bir "imaj" olarak kaldı. Bir çöl görüntüsündeki devasa solucan ve onun önündeki küçücük insanlar öylesine etkili bir imajdı ki, eserin içeriğinden önce bu görüntü insanı çarpıyordu.

Bilimkurgu türünün bu baş yapıtıyla Türk okurunun tanışması epey geç oldu. Bu tanışmanın gecikmesindeki ilk engellerden birisi mevcut yayınevlerinin bilimkurgu türündeki kitaplara önyargılı bakış açısı yanında (Türk bilimkurgusunun usta ismi Zühtü Bayar'ın da dediği gibi) çevirinin zorluğuydu da...

Frank Herbert, çöl gezegeni Dune (Arrakis) ve tek kaynağı onda olan melanj (baharat) merkezli bir galaksi uygarlığı mühendisliği yaparken, kendine özgü terimler ve kavramlarla bu eseri desteklemişti.

Ülkemizde ilk olarak 1995 yılında Sarmal yayınlarından başlayan dizi kısa bir süre sonra bu yayınevinin kapanmasıyla Mavi Ada logosuyla piyasaya sürüldü. Kitapevi tezgahlarında iki logolu kitaplar yan yana dururken bu kez seriyi Kabalcı devraldı. Nitekim Kabalcı şu anda seriye Frank Herbert'in ölümünden sonra oğlu Brian Herbert ve Kevin J. Anderson tarafından yazılan kitaplarıyla devam ediyor.

DUNE NEDİR?

"Dune" özellikle teknik açıdan klasik roman özelliklerinin bazılarına uzak durur. Karakterler okuyucuya aşina olmayan bir şekilde tasvir edilir ve ufak detaylarla çok derin kılınır. Öyle ki birkaç cümle ile kitapta şöyle bir görünen karakterlere bir hayat çizilir.

İngilizce çöl tepesi anlamına gelen Dune, Frank Herbert'in hayal gücünde "çok işlevli ve değerli" bir materyalin, yani baharatın tek kaynağıdır.

Baharat kullananlara uzun ömür, fiziksel güç vermesinin yanı sıra uzay yolculuğu yapılmasını sağlar... Melanj, "uzayı büken" lonca dümencilerinin de soluduğu, yediği tek besindir.

Baharat üzerine kurulu galaksinin belirli başlı güç odakları; imparator, onun başkanlık ettiği asil evlerin temsilcilerinin oluşturduğu meclis, uzay yolculuğunu tekelinde bulunduran Lonca, kendi gizemli evrim yolunu izleyen Bene Gesserit kızkardeşliği, sapkın gen deneyleri yapan Bene Tleilax ve "düşünen makine" yapma yasağının kıyısında hareket eden IX'lilerdir.

Bu güç odaklarının küçük paylarla ortaklığı olan CHOAM galaksideki Baharat ticaretini yürütmektedir.

Düşünen makinelere karşı yapılan bir isyan nedeniyle - Butleryan Cihad- bilgisayarlar yoktur. Bu özellik Frank Herbert'in Dune'da vermek istediği politik yapıyı teknolojik süslemelerden arınmış bir şekilde sunmasına imkan verirken "melanj"ın önemini yükseltir. Çünkü sadece melanj uzay dümencilerinin "uzayı bükmesini ve yön bulmasını" sağlamaktadır.

Dune destanı Galaksi İmparatoru IV. Shaddam'ın fazla güçlendiği için eski bir asil evi olan Atreides'e tuzak kurmasıyla başlar. Atreides hanedanı için tuzaktaki peynir Dune'dur. Dune, çok uzun yüzyıllardır kan davalısı olan Harkonnen evinden alınıp, Atreides'e verilir. Böylece Atreides sadece imparatorun değil, asil evlerin meclisinde de birçok üyenin yok edilmesine ses çıkarmayacağı ve kıskançlıkları üzerine çekeceği bir konuma sokulur.

Nitekim Atreides hanedanı şok bir baskınla yok edilir. Hanedanın varisi Paul Atreides çöle kaçtığı zaman orada gizemli çöl sakinleri Fremenlerle karşılaşır ve esasında galaksinin en büyük gücünün bu çölde olduğunu anlar. Baharat Dune'u evrenin en önemli yeri yaparken aynı zamanda İmparatorluğun yumuşak karnını da oluşturmaktadır.

Paul Atreides serinin ilk kitabında önce Dune'a sonra da tüm galaksiye hakim olur. Onun soyu kendi "altın yolu"ndan ilerler...

Dune serisi başta da belirttiğimiz gibi tüm zamanlı bir tarih kitabı gibidir. Liderler, entrikalar, politika, iktidar, yönetim ve kitle psikolojisi resmi geçidi birbirini izler...

YAZAR OLACAK ÇOCUK

Yazımızın bu bölümünde alışlageldiği gibi yazarı biraz tanıyayım size... Zira "Dune" gibi bir başyapıtın gizlerini belki de yaratıcısının hayat hikayesinde buluruz.

Frank Herbert 1920 yılında Tacoma Washington'da dünyaya geliyor. Aynı adı taşıyan babası (F.H. olarak anılıyor.) o sırada otobüs tasarlayıcısı. Daha sonra elektrik donanım pazarlamacısı, otomobil satıcılığı, motorsikletli devriye polisi gibi farklı işlerde çalışıyor.

Küçük Frank Herbert yaştlarından çok daha zeki ve meraklı olmasıyla dikkati çekiyor. Sekizinci doğumgününde mutfak masasının üzerine çıkıp, "Ben ileride yazar olacağım!" diye bağırdığında, büyükbabası John McCarthy, "Bu gerçekten ürkütücü. Bir çocuk bu kadar zeki olmamalı," diye tepki verir.

Gerçi Frank Herbert ne olmak istediğini erken yaşta söylese de girip çıktığı işler açısından babasını aratmıyor. 1939 yılında Salem yüksekokulundan mezun olduktan sonra gazeteci olarak iş buluyor. II. Dünya savaşı boyunca fotoğrafçı olarak çalışırken 1941 yılında Flora Parkinson'la evleniyor. 1943 yılında işten çıkarıldığında Oregon gazetesinde iş buluyor. Ama bu sırada 1945 yılında boşanıyor. Bu evliliğinden Penny adlı bir kız çocuğu oluyor.

Uzun süre bekar kalmıyor; yaratıcı yazarlık dersleri sırasında tanıştığı Ann Beverly Stuart'la evleniyor. 1947 yılında Brian, 1951 yılında da Bruce adlı iki erkek çocuğu doğuyor.

Yazarımız 1947 yılında Tacoma Times'ın önemli yazarlarından biri haline geliyor. Çeşitli gazetelerde muhabir ve editör olarak çalışmaya devam ediyor. 1970-72 yılında Vietnam ve Pakistan'da sosyolojik ve ekolojik araştırmalarda bulunuyor, kamera ile çekim yapıyor. Daha sonra Ray Prosterman ile yaptığı bu çekimler "The Tillers" adlı bir belgesel haline geliyor.

Bütün bu işler sırasında yazarlık kariyeri uzun süre iyi ilerlemiyor. Kısa hikayelerini "Startling Stories" adlı çalışması editörlerden kabul görmüyor.

Onu efsanevi kılacak olan Dune ile ilgili yaratım süreci 1950'li yıllarda hükümet adına çevrebilim projelerinde çalışırken Oregon kumullarında yaptığı araştırmalarda başlıyor.

Dune ilk olarak 1963 Aralık ve 1964 Şubat aylarında Analog dergisinde John Schoenherr'in çizimleriyle yer alıyor. Frank Herbert kitap haline gelene dek Dune'u tekrar tekrar yazıyor.

"Dune"un nasıl bir kitap olduğu öyle hemen keşfedilmiyor. Yirmi üç yayımevi tarafından reddedildikten sonra nihayet 7.500 dolarlık bir telif ücretiyle 1965 yılında basılabiliyor. Daha sonra çeşitli dillere çevrilerek 12 milyondan fazla satacak bir kitap için mütevazı bir ücret bu.

Frank Herbert o dönemi şöyle anlatıyor:

"İlk kitabın baskısının ardından yayıncıların raporları çok yavaş geldi ve geldiğinde de doğruluktan uzaktı. Eleştirmenler kitabın elle tutulur yanını bırakmadılar. On ikiden fazla yayıncı baştan bu kitabı reddetmişti. Reklamı yoktu. Ama bir şeyler oluyordu yine de. İki yıl sonra, kitapçılar ve okurların kitabı bulamadıkları yönündeki şikayetleri karşısında zor durumda kaldım. Bütün Dünya Katalogu kitabı övdü. Yeni bir kült mü yarattığımı soran telefonlar alıyordum insanlardan."

Dune bir intikam ekseninde politik güçlerin çekişmesi, lider, iktidar, kitle psikolojisi, din ve ekolojik tanımlamalar ve bunların birbirleriyle ilişkisi üzerinde devam eder.

Frank Herbert'in yazarlık kariyerine bakarsak diğer eserleri "Dune" serisinin gölgesinde kalır. Hatta ancak vasatın biraz üzerinde bir yer bulurlar.

Dune 1981 yılında büyük ve kült yönetmen David Lynch tarafından sinemaya uyarlanır ama beğeni kazanmaz. Ondan yola çıkarak yaratılan stratejik bilgisayar oyunu ise milyonlar satar.

SOLUCANI DELİĞİNDEN ÇIKARMAK

Dune insanlık tarihinin gelmiş geçmiş en özgün yaratımlarından biridir. İnanın bu konuda bir abartmada bulunmuyorum. Bu nedenle kitaptaki bazı ilginç buluşların kökenini dedektif gibi aramak zevkli olabilir...

Frank Herbert'in Dune ile ilgili ilk düşüncelerinin Oregon kumullarında belirtmiştik. Çölde yaşayan Fremenler ise Bedevileri anımsatır. Ayrıca dinsel inançlar günümüz dinsel yapılarının ilginç uzantıdır. Örneğin Orange Katolik İncili, Zensünni inancı ve "düşünen makineler yasak getiren" Butleryan Cihad gibi...

Yaratıcılık ne bir çöl gezegeni düşlemekle başlar, ne de onun içinde yaşayan insanları... Yaratıcılık Çöl solucanları ve onlarla bağlantılı "melanj", yani baharat ile başlar... Çünkü Dune'u efsane yapan süreç solucanların ve baharatın çevresinde yükselir.

Örneğin ilk başta altını çizdiğimiz devasa solucanlar... Solucanlar bir anlamda kumdan oluşan denizin balinaları gibidir. Onlarca metreyi bulan boyları ile sese doğru hareket ederek çölün en büyük tehlikesidir. Öte taraftan Dune'un ekolojik yapısından keşfedeceğimiz gibi Melanj'ın da kaynağıdır.

Frank Herbert yaşamı boyunca birçok işle uğraştığı ve bunlar arasında ekolojik araştırmalar olduğu için yaşam döngüsü içinde çok önemli bir yeri olan Solucan'ı bu eserine yerleştirilmesi belki ilginç değildir. Ama gizemciliğe meraklıların bildiği gibi Solucan'ın kara sanatta farklı bir yeri vardır. Daha doğrusu devasa sürünen yaratığın. "De Vermis Mysteriis" yani Solucanın Sırrı kara sanatla ilgilenenlerin bildiği üzerine lanetli kitaplar arasında geçer.

Solucan'la bağlantılı baharat ile ölümsüzlük ve uzay yolculuğu için mekan-uzay bükümünde yardımcı olması ise başka bağlantılar kurar. (Acaba buradaki bağlantı uzayda büyük mesafeler arasındaki geçişi sağlayacak "solucan delikleri" terimi olabilir mi? Yani astrofizikte uzayda güneş sistemleri arasında yolculuğu sağlayacak geçiş oluşumlarına bu isim verilir. Frank Herbert burada solucanı direkt ismini veren varlık ve onunla dolaylı yoldan uzayı bükülmesini sağlayan baharat yardımıyla bir kelime oyunu yapmış olabilir mi? Evet. Bu daha akla yakın.)

Peki romanda galaksideki düzenin temelindeki "baharat" neyi simgeler? Dune'daki Ortadoğu temelli gerçeklere bakılırsa baharat simgesel olarak yer altındaki önemli kaynağı olarak petrol olabilir mi?

Melanj politik ve ekonomik değer anlamındaki kökeni petrol olabilir ama doğüstü yapısını nasıl keşfedeceğiz?

Açıkçası Frank Herbert'in hayat hikayesine bakarken veya Dune'u okurken çöl, solucan ve melanj arasında bir kayıp halkayı tamamlayamıyordum. Bu sırada aklıma Frank Herbert'in pek beğenmediğim "Ruh Katili" adlı kitabı geldi. Bilimkurgu olmayan bu kitapta kızıldereli kültürünü de içeren bir konu vardı. Bu da Frank Herbert'in kızıldereli kültürü ve şaman ayinlerinde kullanılan hayal gösteren veya astral seyahatlere imkan sağlayan mantarlara ilgisini ortaya koyuyordu.

Dune'un yazıldığı yıllarda bilincin sınırları, paranormal olaylar araştırılmaya başlanmıştı. Hippi kültürünün ayak sesleri vardı.

Frank Herbert kitap içindeki politik ve güç oyunlarını teknolojik karışıklığa boğmamak, melanj'ın önemini arttırmak için "Butleryan Cihad"ı bahane etmiştir. Butleryan Cihad düşünen makinelerle karşı bir isyandır. Bu nedenle insanlık teknolojik olarak sadece otomatları kullanabilir. Bilgisayar yerine de bu şekilde eğitilen "mentat" diye adlandırılan görevliler vardır.

Bene Gesserit kızkardeşliği için ise evleri dolaşıp gençleri dini açıdan yönlendiren "katolik teyzeler"den etkilenilmiştir. Küçük Frank'ın kendisine sıkıntılı saatler geçiren, kapı kapı dolaşıp çocuklara dini eğilim vernen "Katolik teyzeleri" kitabına bu şekilde yerleştirebilmesi yaratıcılığın tezahürleri açısından güzel bir örnektir. Yani yaz ar yaşar, gözlemler, gözlemlerini eğiþ bükerek ve sanatını ortaya koyar.

Peki ya Nazilerin üstün ırk deneyleri Tleilax'ların mutasyona takıntıları, IX'lilerin makinelere yatkınlığı Japonların teknolojiye yatkınlıkları ile kitaba sızmış olabilir mi?

Çoğu kişi için böylesine bir ilham dedektifçiliği gereksiz görülebilir ama özellikle de bilimkurguda bu tür çabalar insanı ve geniş perspektifte insanlığı anlamamızı, çözmemizi, gündelik hayatımız için dersler çıkarmamızı sağlar.

Örneğin Dune'daki politik ve kitle yönetimi üzerine söylenenler benim pratik hayatıma Asimov'un Vakıf serisi kadar etki etmiştir.

Bir yazar olarak Dune'daki yaratılan evrene, kurguya, hayal gücüne şapka çıkarıyorum. Keşke bu kitap devlet yönetimi, uluslar arası ilişkiler ve politika ile her kurumda ders kitabı olarak okutulsa.

SOLUCAN HALA SÜRÜNÜYOR

Frank Herbert uzun süren kanser hastalığından sonra 12 Şubat 1986'da ardında Dune gibi bir destan ve onlarca kitap bırakarak öldü. Yaşarken küçük oğlu Bruce ile sıkıntılı bir ilişkisi olmuştu fakat büyük oğlu Brian sadece ona iyi bir evlat olmakla kalmadı, onun izinden de yürüdü.

Kendisi de yazar olan Brian Herbert babasıyla yazdığı Man of World kitabından sonra babasının bıraktığı notlardan yola çıkarak Kevin J. Anderson ile Dune serisine devam etti. Ayrıca babasının kitaplarının editörlüğünü de üstlendi.

1997 yılında ise bir sürpriz yaşandı. Bir avukattan gelen telefon ile Brian babasına ait bir banka kasası olduğunu öğrenir. Kasa büyük bir heyecanla açıldığında Frank Herbert tarafından yazımına başlanmış Dune'un 7. kitabı üzerine notlar ve disketler bulundu. Bu kitap üzerine hemen çalışmalar başlandı. Aynı zamanda Dune'la ilgili değişik projeler devam ediyor.

Gördüğümüz gibi büyük solucan sürünmeye devam ediyor.

Çünkü efsaneler ölmez evrim geçirir.

?

GEORGE ORWELL

“Birey”i yönetmeye çalışan bütün ideolojiler ondan korkar. İktidarların halkına söylediği tüm yalanların deşifresi ondadır. Tarihi anlayabilmek, yaşadığın zamandaki perdelerin gerisini görebilmek, gelecekte neyin olmaması gerektiğini bilmek için onu okumalısın. O bir bilimkurgu değil;**ŞİMDİ** ve**DAİMA** nın romanıdır. O insanlığın geçmişte ve gelecekte donduğu tarih 1984’tür!!!

HAYALİN SERT GERÇEKLERİ

1940’lı yıllarda yirminci yüzyılın iki önemli baş yapıtı İngiltere’de yazılmaktaydı. İngiltere’nin sömürge topraklarında doğan iki yazar bütün dünyayı etkileyecek eserlerini kağıda aktarıyordu... Biri Güney Afrika’da dünyaya gelen J.R.R. Tolkien, diğer eski İngiliz sömürge polisi Eric Blair’di.

Tolkien “Yüzüklerin Efendisi” adlı eseriyle fantastik kurgu türünün en bilinen eserini bize sunarken elbette yaşadığı zamanların olaylarından etkileniyordu. Eric Blair de görünüşte hayali bir roman yazmıştı. Ama onun yazdığı roman hiçbir gerçekçi eserin ulaşamayacağı kadar dehşetli bir evrimin habercisiydi!

Ve şimdilik biz Tolkien ve “Yüzüklerin Efendisi”ni bir başka zaman size tanıtmaya söz verirken, Eric Blair’i, daha doğrusu bilinen adıyla George Orwell’ı anlatacağız.

BİREYSEL İNSANIN SONU

Yevgeni Zamyatin “Biz”, Ray Bradbury “Fahrenheit 451”, Aldous Huxley “Cesur Yeni Dünya”...

Kara Ütopyalar genel olarak toplumsal bir düzenin olumsuz sonuçlarını bize sunarken kahraman olarak bireyi kullanırlar. Bu sadece dramatik anlatımı güçlendirmek, okuyucu ile birey kahraman arasında empati kurmak için veya kurgunun en iyi çatısını kurmak için olmaz. Çünkü zaten toplumsal evrimin dehşet verici sonuçlarının ele geçirdiği alan “bireysel özgürlük” alanımızdır. Özgür insan için sorun; “Devletin birey için değil, bireyin devlet için var olduğu” noktasında kendini gösterir.

Teknolojik gelişmeler bir kurum olarak “devlet”e, giderek “birey”in özgürlük alanına daha fazla müdahale etme imkanı vermektedir. Geçtiğimiz günlerde Japonya’da okuldan kaçışı önlemek için çocuklara çip takılması veya cep telefonu vasıtasıyla polisin suçlu takibi gibi haberler bu konuda teknolojik prangaya vurulmuş insanoğlunun geleceğinin korkutucu ayak sesleridir.

Özgürlüğüne düşkün her insanın en korkunç kabusu “kovan tarzı insanlık”dır.

İşte bu tür tehlikelere karşı en önemli uyarı “kara ütopyalar” yapar ve 1984 bu açıdan en yalın, en çıplak vurgudur .

İsterseniz tam da burada esere geçmeden önce yazarı biraz tanıtalım size. Böylece eserin oluştuğu koşulları daha iyi bir anlayalım.

Bir idam mahkumunun, yanında eşlik eden iki gardiyanla ipe götürülürken çamurlu bir su birikintisine basmamak için yana doğru küçük bir hamle yapması Eric Blair'i çok etkiler; "O da bizim gibi bir insan," diye düşünür. "O da bir canlı. Suya basmamak için sakınıyor, oysa az sonra ölecek; hala çabalıyor ama az sonra ölecek."

İNGİLİZ SÖMÜRGE POLİSİ ERİC BLAIR

Eric Arthur Blair, 1903 yılında İngiliz işgali altındaki Hindistan'da, Motihari'de doğdu. Richard Walmesley Blair'le Ida Mabel Limouzin'in ikinci çocuğuydu. O zaman 46 yaşında olan babası Hindistan Devlet Örgütünün Afyon Dairesinde görevliydi. Eric'in büyükbabası Hindistan ordusunda görev yapmış, daha sonra Anglikan Kilisesinde papaz olmuştu. Annesinin babası ise Hint meşesi ticaretiyle uğraşmış, sonradan pirinç yetiştirmeye başlamıştı.

Eric dört yaşındayken Blair ailesi İngiltere'ye dönüp Henley'e yerleşti. Ancak babası 1912'de emekli oluncaya dek Hindistan'da çalışmaya devam etti. Eric ileride sekiz yaşına gelene kadar babasını neredeyse hiç görmediğini yazacaktı.

Eric Blair sekiz yaşındayken Sussex'deki özel bir ilkokula yatılı gönderildi ve on üç yaşına dek orada okudu. Sonra yine yatılı ve burslu olarak bir dönem Wellington, dört buçuk yıl da Eton özel liselerine devam etti. Okul sonrası Eric Blair Hindistan İmparatorluk polisine katıldı ve Birmanya'da eğitim gördü. Bu ülkede beş yıl görev yaptıktan sonra 1927'de izinli olarak İngiltere'deyken geri dönmeme kararı verdi.

Blair'in yirmi dört yaşına dek yaşadığı hayat, görünen tüm ayrıntılarıyla, emperyalist İngiltere'de idari görevler yapan orta sınıfın üyesi olarak yetiştirilmekten ibaretti. Blair'in aile çizgisinden kopuşunda iki etken belirgindir. Blair yazar olmayı gençliğinde kafasına koymuştur. İmparatorluk polisliği hem bu yönden hem de başka yönlerden uygunsuz bulunduğu bir meslekti. Ayrıca (kafasının berraklaştığı ileri bir döneme ait olmakla birlikte) hizmet ettiği emperyalizmin ne olduğunu kavradığını ve onu reddettiğini gösteren birkaç kanıt vardır. Geçirdiği bu değişim sonucu emperyalizmin kötü bir şey olduğunu, işini ne kadar çabuk bırakırsa o kadar iyi olacağını algıladığını yazmıştır.

Blair'in kopuşunda belirleyici olan öteki etken ise bildiği ve ait olduğu ama kimi yönleriyle hiç tanımadığı İngiliz toplumuyla olan kararsız, ikilemli ilişkiydi. İstifasından sonra Londra'nın Notting Hill semtinde bir oda tuttu ve altı ay boyunca kentin East End denilen yoksul kesiminde; kendi deyimiyle keşif gezilerine çıkarak buradaki insanları tanımaya çalıştı. 1928 yılında ise Paris'e geçti ve işçi mahallesinde bir odaya yerleşti. Yeni hayatının ilk iki buçuk yılında yaptıkları bir bütün olarak ele alındığında asıl amacının yazar olmak olduğu görülür. Bu amaç için Paris'in seçilmesi o sırada modaydı. On yıl sonra Blair 1920'lerin sonundaki Paris için şunları yazacaktı; "Paris dünyada bugüne dek görülmemiş bir sanatçı, yazar, öğrenci, meraklı, gezgin sefih ve işsiz-güçsüz sürüsünün istilasına uğradı... şehrin bazı mahallelerinde sözüm ona sanatçıların sayısı, çalışan nüfustan fazlaydı gerçekten."

Blair Paris'teyken sonradan kaybolan iki roman yazdı, Fransızca ve İngilizce yazılarını yayınlattı. Zatiirreeye yakalandı, üç ay bulaşıkçı ve mutfak yamağı olarak çalıştı. 1929 yılının sonunda İngiltere'ye geri döndü.

Bundan sonraki üç yılı yazar olma çabasını, anne ve babasının Suffolk'daki evinde sürdürdü. Zaman zaman öğretmenlikten ve yazılarından para kazandı. Bu arada Down and Out in Paris and London (Paris ve Londra'da Meteliksiz) adıyla yayınlanacak ilk kitabının taslağını bitirdi. Kitabın adı kendi seçimi değildi, "Bulaşıkçı meteliksizden daha çarpıcı geliyordu bana." Kitapta kendi deneyimlerini anlatıyor ama; "Kimse için bir şey fark etmeyecekse takma isimle yayınlamayacağı du. 1932 yılında yayıncısına şunu yazmıştı:

"Takma ada gelince; serserilik v.b. yaparken hep kullandığım bir ad var; P.S. Burton. Ama bu size bu olabilecek bir ad gibi gelmiyorsa şunlara ne dersiniz:

Kenneth Miles

George Orwell

H. Lewis Allways

Ben George Orwell'i tercih ediyorum."

Eric Blair, ilk kitabında takma isim olarak George Orwell'ı tercih ediyordu. Orwell, Suffolk'da babasının evinin güneyinde kalan bir nehrin adıydı

İlk kitabı 1933'de yayınlanan Orwell sonraki üç yıl içinde kendisini yazar olarak kabul ettirme sürecini tamamladı. Öğretmenliğin yanı sıra bir kitapevinde çalışarak ve kitap eleştirileri yazarak para kazanıyordu. Baba evinden ayrı kaldığı süreler giderek uzamaya başlamıştı. Paris ve Londra'da Meteliksiz'i, İngiltere'deki yayıncısı Birmanya'yı gücendirmekten çekindiği için ilk baskısı ABD'de yapılan "Burmese Days" (Birmanya Günleri) adlı roman izledi. Onun ardından iki roman daha geldi; 1935'de yayınlanan "A Clergman's Daugther" (Papazın Kızı) ve 1936'da yayınlanan "Keep the Aspidistra Flying" (Zambak Solmasın).

Orwell 1936 yılının ilkbaharında Hertfordshire'ın Wallington köyünde hem oturacağı, hem de çalıştıracağı bir köy dükkanına taşındı. İki ay sonra Ellen O'Shaughnessy'yle evlendi. Bir gümrükçünün kızı olan Ellen, Oxford Üniversitesi İngiliz Dili bölümünden 1927 yılında mezun olmuş, öğretmenlik ve gazetecilik yapmış, 1934'de Londra Üniversitesi psikoloji bölümünde lisanüstü öğretim görmüştü.

Orwell'in bu dönemde yazar ve gazeteci olarak ünü esas itibariyle yoksulluk ve iktisadi durgunluk üstüne yazdıklarından kaynaklanıyordu. Çıktığı keşif gezileriyle, bunları anlatan inandırıcı röportajları ona edebiyat dünyasında, sınırlı ama belli bir kişilik sağlamıştı. Bu sırada belli bir çerçevede geçecek kitap ısmarlandı; Sol Kitap Kulübü için yoksul ve işsizlerin yaşamını inceleyecekti. Fakat işi aldığı 1936 yılı, çok farklı boyutlarda bir değişim ve bunalım yılıydı.

Orwell'e ısmarlanan iş edindiği yazar kimliğini sürdürmesine yetecekti. Ama Orwell konuyu "The Road to Wigan Pier" (Wigan İskelesine Giden Yol) adlı kitabında öyle bir işledi ki; bu, hayatının sonuna dek sürecek yeni bir yönelişin, siyasi yazarlığa geçişin simgesi oldu. Kitabın birinci bölümü kendisinden istendiği gibi röportaj niteliğindedi. Sınıflar ve sosyalizm üstüne bir deneme olan ikinci bölümde ise Orwell ilk kez temel siyasi tavrını açıklıyordu. Emperyalizme ve sınıf farklarına karşı olduğunu

tekrarladıktan sonra yeni olarak özgürlük ve eşitliğin sosyalist tanımlarına bağlılığını ekliyor ama bir yandan da örgütlü sosyalist hareketlerin çoğuna ve özellikle İngiliz orta sınıf sosyalistlerinin bazı türlerine saldırıyordu...

Kitabı yazarken, Temmuz'da İspanya İç Savaşı başlamıştı. Sonbahar'da Orwell İspanya'ya gitti.

Barcelona'ya vardıkdan sonra POUM (Partido de Unifacacion Marxista) milisine katıldı. 1937 yılının Ocak ayında onlarla birlikte cepheydi. Sonra yine POUM milisi saflarında görev yapan İngiliz Bağımsız İşçi Partisi birliğine geçti. Onbaşı, sonra teğmen rütbesine yükseldi. Mayıs ayının ortalarında yaralandı. Nisan'da Madrid'deki Uluslararası Tugay'a katılmak istemiş, fakat Cumhuriyetçi yöneticilerle POUM arasındaki anlaşmazlığa karışması buna engel olmuştu. Yarası iyileştikten sonra, bu kez POUM'un yasadışı ilan edilmesiyle kişisel olarak da taraf durumuna düştü ve Haziran ayında İspanya'yı terk ederek Fransa'ya geçti.

İspanya'daki savaş ve devrimci siyaset deneyimi Orwell'in tavrını bazı yönlerden katılaştırdı. Sovyet türü komünizmi yıllar önce reddetmişti. Komünistlerle POUM arasındaki rekabeti bizzat yaşaması Orwell'in anti-komünizmini keskinleştiren esas neden oldu. İki-üç yıl sürecek devrimci sosyalist tavrı benimsemesi de bu döneme rastlar.

"Wigan İskelesine Giden Yol" o İspanya'dayken basılmıştı, döndüğünde de İngiliz bağnaz solundan tamamen kopuşunu noktalayan "Katalonya'dan Selam"ı yazmaya girişti. Kitap Nisan 1938'de yayınlandı. Orwell Haziran'da, üyeliğini İkinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarına kadar sürdüreceği İngiliz Bağımsız Partisi'ne katıldı. Yeni bir kitap yazmak için Hindistan'a gitmek istiyordu ama 1938 kışında vereme yakalandı ve yaz bitimine kadar bir sanatoryuma yatırıldı. Daha sonra L.H. Meyers'in ("The Near and The Fear" Yakın ve Uzak'ın yazarı) verdiği borçla Fas'a giderek kışı orada geçirdi. İngiltere'ye 1939 ilkbaharında döndü.

Fas'da dördüncü romanı "Coming Up For Air" (Soluk Almak İçin Yüze Çıkış), İngiltere'ye dönüşünde de en ünlü denemelerinden "Dickens" ve savaş başlarken "Balınanın İçinde"yi yazdı. Fas'dan gönderdiği bazı mektuplarda İngiltere'nin yavaş yavaş faşizme kaymasına tek seçenek olarak savaş karşıtı bir sol hareket olasılığı üzerinde durmuştu. Ama savaş başlayınca düşüncesini değiştirdi. "Bu kahrolası savaşa girdiğimize göre kazanmamız gerek. Bunun için ben de üstüme düşeni yapacağım," diyerek cepheye gönüllü gitmek için başvurdu ama çürüğe ayrıldı.

George Orwell'in zaten bozuk olan maddi durumu, II. Dünya Savaşı sırasında gazetelerde geçici iş olanaklarının azalmasıyla iyice kötüleşti. 1940 yılı Mayıs'ında Londra'ya taşındı Sonbaharda "Sosyalizm ve İngiliz Dehası" alt başlığını taşıyan "Aslan ve Tekboynuz" adlı denemeyi yazdı. 1941'in ilk aylarından itibaren Amerikan dergisi Partisan Review'a "Londra Mektupları"nı yazmaya başladı. Ağustos'da Doğu Yayınları Servisi Hindistan bölümünde konuşma yapımcısı olarak BBC'ye girdi ve 1943 sonlarına kadar bu görevde kaldı.

1943 yılı Orwell için birkaç yönden dönüm noktası oldu. Mart'ta annesi öldü. Kendisi hasta olduğu için Sivil Savunma Hizmetleri'nden ayrıldı. BBC'yi bırakarak Aneurin Bevan'ın yönetmekte olduğu Tribune'un edebiyat yönetmenliğini üstlendi. Kitap eleştirileri yazmayı sıklaştırdı. Fakat en önemli olay, yıl sonuna doğru Animal Farm'ı (Hayvanlar Çiftliği) yazmaya başlamasıydı. Kitap 1944 Şubat'ında tamamlandı, ama birkaç yayıncı tarafından siyasi nedenlerle geri çevrildi. 1945 Ağustos'undan (yani savaşın bitiminden) önce de yayınlanamadı.

Avrupa'daki savaşın sonlarına doğru Orwell muhabir olarak Fransa, Almanya ve Avusturya'yı dolaştı. 1944'de karısıyla birlikte bir erkek çocuğunu evlat edinmişlerdi, ancak karısı 1945 Mart'ında bir

ameliyat sırasında öldü. Orwell çocuğu yanından ayırmadı. Birkaç ay sonra İskoçya kıyısındaki Jura adasına gezisini yaptı. 1946'da yanına eve bakması için kız kardeşini de alarak bu adaya yerleştiyse de kışı geçirmek üzere Londra'ya döndü. Sağlığı giderek bozuluyordu. 1947'de yineleyen veremin ilk aylarında Nineteen Eighty-Four'un (1984) ilk taslağını yazdı. 1948'de krizler arasında ikinci taslağı bitirdi. Yıl sonuna doğru durumu oldukça ağırlaşmış yazacak hali kalmamıştı.

Hayvanlar Çiftliği'nin olağanüstü başarısı, Orwell'in yaklaşık yirmi yıl önce İmparatorluk polisliğinden ayrılıp yazar olmaya karar verdiği günden beri çektiği maddi sıkıntıya son vermiş ama iş işten geçmişti. Orwell sürekli hastalık ve acıyla geçen son yıllarını tamamlamak üzereydi. 1949 Eylül'ünde Londra'da hastaneye yattı. Ekim'de Sonia Brownell'le evlendi. 21 Ocak 1950'de öldü.

BAZI HAYVANLAR DAHA EŞİTTİR

“Hayvanlar Çiftliği” belirttiğim gibi George Orwell'in en çok ses getiren eseri olur. Aynı zamanda “1984”de geliştirilen bazı fikirlerin ön sunuşudur da... Eser bir insan tarafından (Bay Jones) kötü davranılan çiftlik hayvanlarının isyan edişi ve onu kovuşuyla başlar. Hayvanlar hepsinin mutlu olacağı bir düzen hayal ederler. Yazdıkları anayasada “Bütün hayvanlar eşittir” gibisinden güzel bir de madde vardır.

Ama kısa sürede işler değişir; yönetimi ele geçiren domuzlar kısa sürede insandan bile daha kötü bir yönetim göstermeye başlar. Kendilerine karşı gelen hayvanları ya sürgüne gönderip düşman ilan eder, ya da ölüme mahkum eder.

...Ve kısa sonra anayasadaki o güzel düş cümlesi şu hale bürünür; “Bütün hayvanlar eşittir ama bazı hayvanlar daha eşittir!”

Kitap bütün olarak Sovyet devrimi ardından gelişen olayları, Stalin'i eleştirmektedir.

BÜYÜK BİRADER SENİ GÖZLÜYOR

1984 öyle bir eserdir ki, bu eserin saldırdığı otoriter yönetim kavramı ile kavgası George Orwell'in ölümünden sonra da bitmemiştir.

Bugün dahi George Orwell kitabı İngiliz (hatta bazen Amerikan) Gizli servislerinin siparişi ile yazmakla suçlanır kimi çevreler tarafından...

Oysa kitap Soğuk Savaş yıllarında CIA tarafından Komünizm karşıtı propaganda için kullanılmak istenmişse de daha sonra kitaptaki propagandanın kendisine de ucu dokunduğunu görünce bundan vazgeçmiştir.

1984 ne söylemek istediğini direkt ve tıpkı romanın içindeki çirkin dünya gibi köşeli söyleyen bir romandır. Kitabı hiç duymamış, okumamış bir okura özetlersek...

Büyük bir savaş olmuş ve Dünya üç büyük devlet arasında paylaşılmıştır; Avrasya, Okyanusya ve Doğu Asya...

Bu üç büyük devlet kendi aralarında (bazen ittifaklar değişse bile) sürekli savaştadır. Bazı bölgeler bu devletler arasında el değiştirir ama hiçbir zaman küçük zaferler devletin herhangi birinin yıkılmasını sağlayamaz. Çünkü Okyanusya görece teknik üstünlüğü, Avrasya çok geniş toprak sahası ve hammadde, Doğu Asya ise büyük insan nüfusu ile dengeyi sağlamaktadır.

Zaten bu üç ülkenin birbirleriyle savaşları kendi halklarını ezebilmek. onları sürekli olarak kontrol edebilmek içindir.

Kitabın kahramanı Winston Smith adında, Okyanusya'da Doğruluk Bakanlığı'nda çalışan küçük bir parti mensubudur.

Winston Smith'in görevi tarihi değiştirmektir! Örneğin Okyanusya Doğu Asya ile olan ittifakını bozup Avrasya ile ittifak kurduğunda bütün tarihsel kayıtlar buna göre düzenlenir. Doğu Asya hep müttefik, Avrasya ise hep düşman olur.

İlk sayfalarda okuyucuya kabus gibi bir yaşamın betimlemesi yapılır. Winston Smith sürekli lahana kokan apartmanındaki dairesine girer ve hem alıcı, hem de verici olan, kapatmanın imkanı olmadığı televizyonun görüş sahası dışındaki dar bir girintiye sığınıp en büyük günahını işler: "Kahrolsun Ağabey! Büyük Birader'den nefret ediyorum!"

"Büyük Birader" varlığı bile belli olmayan sistemin simgesel yöneticidir. Her yerde "Büyük Birader seni gözlüyor!" afişleri asılıdır.

Yönetim sadece bireylerin özgürlük alanlarını kısıtlamakla kalmaz, tarihi, şimdiyi ve geleceği kurgular! Okyanusya'daki İngsos yönetiminin üç sloganı şudur: "Savaş Barıştır. Hürriyet esarettir. Cehalet Güçtür."

"1984"ün en etkili söylemlerinden biri bu kurgu tarih, halka sürekli yalan söylenmesiyle ilgili bölümdür. George Orwell bu konuda savaş sırasında BBC'de çalışırken edindiği deneyimlerden, gözlemlerden yola çıkmıştır.

Yönetim bireylerin devlet dışındaki tüm bağlarını yok etmeye çalışmaktadır. Aile kavramı çocukların, ana ve babalarını ihbar ettiği bir güvensizliğe sürüklenirken, yaratılmaya çalışılan "YeniDil" kavramların içini boşaltmakla insan düşüncesinde zararlı fikirlerin oluşmasını engellemeyi amaçlamaktadır.

Bir parti büyüğü devletin yönetim mantalitesini şöyle tarif eder; "Bizim dünyamızda, korku, nefret, zafer sevinci ve insanın kendini alçaltmasının yarattığı duygulardan başka hiçbir duyguya yer yok. Bunların dışındaki her şeyi yok edeceğiz, her şeyi. Daha şimdiden devrim öncesi düşünce ve alışkanlıklarını ortadan kaldırıyoruz. Çocukla ana-baba, erkekle kadın arasındaki bütün bağları kopardık. Artık kimse karısına, çocuklarına, yada dostlarına güvenmiyor. Gelecekte ise karı, arkadaş diye bir şey olmayacak. Çocuklar doğar doğmaz analarından alınacak, tıpkı bir tavuğun yumurtalarının toplanışı gibi. Cinsiyet içgüdüünün kökü kazınacak. Doğum, insanı çocuk sahibi etmekten çıkacak; ekmek karnesi gibi arada sırada yenilenmesi gereken bir formalite halini alacak. Cinsel tatmini ortadan kaldıracacağız. Sinir uzmanlarımız bu konu üzerine eğilmişlerdir. Bağlılık, sadakat, sadece partiye bağlılık demek olacaktır. Sevgi ise yalnız Ağabey'e duyulan sevgi. Yenilen düşman karşısında duyulan

sevinçten başka bir sevinç de tanımayacak insanlar. Sanat, edebiyat, bilim.. hiçbiri olmayacak bunların. Her şeye gücü yetenin bilime ihtiyacı olur mu hiç? Güzellikle çirkinlik arasında hiçbir fark bulunmayacak. Ne herhangi bir konuda tecessüs, ne de yaşama zevki.. bütün coşkun zevkler sona erecek. Yalnız bir tek zevk, iktidar sarhoşluğu kalacak geride. Daima artan, büyüyen bir zevk olarak.. bir de sürekli zafer sarhoşluğu. Ezilen, mahvedilen bir düşman karşısında duyulan çılgınca zevk... Eğer geleceği temsil eden bir görünüm çizmemi istiyorsan benden, sana şöyle bir şey düşünmeni tavsiye ederim; bir insan suratını hiç durmadan çizmeyi bir çizme.”

Winston Smith'in kuşkusu giderek artar ve partinin insanları nasıl kandırdığını daha iyi anlar... Partili bir kızla yasak aşk yaşar ve sonunda yakalandığında sorgu odasına alınır.

Sorgucular onun partiyi ve büyük biraderi samimiyetle sevmesini, sevdiği kıza ihanet etmesini isterler. Kitapta kullanılan meşhur “101 No’lu Oda” da en büyük korkusunu kullanıp bunu başarırlar.

Winston Smith yenilir.

Kitap karamsardır ve kasvetlidir. Bunun nedeni George Orwell'in “1984”ü yazarken verem hastalığının en kötü devresini yaşamasıdır.

1984 VE BUGÜN

Ben “1984”le henüz Tom Sawyer, Jules Verne okumuş bir çocukken tanıştım. Yaşadığım şoku tahmin bile edemezsiniz. O zaman bile özgürlüğüne düşkün, asi bir çocuktum; kitapta anlatılan gibi okumanın, yazmanın, aşkın olmadığı, devletin bilinçli olarak bireyleri ezdiği, sefalet içinde tuttuğu, en büyük amaçlarının dildeki bazı kelimeleri yok edip özgürlüğü bireyin aklından silmek olduğu bir dünya her türlü kabustan öte gelmişti bana.

Kitabı okumamdan birkaç yıl sonra 1984 yılına gelindiğinde çeşitli gazete ve dergilerde, “Bugün ‘1984’ün neresindeyiz?” gibisinden başlıklı yazılar çıktı.

Devir Soğuk Savaş devriydi. Ve dünya üzerinde Sovyet Bloku, başını ABD'nin çektiği Nato Bloku ve ikisine de temkinli yaklaşan dev nüfuslu Çin dışında bir güç gözüküyordu.

Tıpkı kitaptaki gibi iki tarafta birbirlerine bıraktıkları etki sahasındaki olaylara karışmıyorlardı; Prag Baharı, Macar İhtilali gibi olaylardaki Batı'nın tavrı bu açıdan çok belirleyiciydi.

Kitaptaki kadar olmasa da tarih değiştiriliyor, propaganda usulleri ile gerçekler gizleniyor ve çarpıtılıyordu. İki tarafta tıpkı1984'te olduğu gibi buluşlara sahip çıkıyor, birçok buluş iki tarafın farklı bilim adamları tarafından yapılmış gibi gözüküyordu.

Yapılan yorumlara göre1984'ten çok da uzak değildik.

Yıllar içinde Sovyet Bloku'nun yıkılması, Batı'da Nixon'un istifasına neden olan Watergate gibi olaylar1984'teki üçlü pranganın gerçekleşmeyeceğinin göstergeleri oldu.

Bugün dünya üzerinde -bakış açınıza göre- ya ABD'nin tek süper güç olduğu bir dönem veya birçok

orta büyüklükte gücün olduğu çok kutuplu, daha karışık bir siyasi sistem var.

Devletler hiçbir zaman 1984'teki kadar bireyi ezen bir tavra girmedi. Liberal ekonomik politikaların içine sosyal haklar sokuldu.

Öte taraftan kitaptaki devlete benzer bir ideolojik deneme, Kamboçya'daki Kızıl Kmer'in dehşetli, kısa süreli iktidarında yaşandı.

Kızıl Kmer'ler tıpkı1984'teki gibi her şeyi sıfırlayabilmek için eğitilmiş halkı şehirlerden tarlalara sürdüler, zehirlenmiş saydıkları okuma yazma bilen insanları öldürdüler. Resmi olmayan rakamlara göre iki milyondan fazla insan ölüm tarlalarında yok edildi. Ama bu garabet çok uzun sürmedi.

Belki bugün daha yumuşak olsa da1984'teki gibi yönetimler var. Örneğin teknolojik gelişmeler hiç olmadığı kadar bireyin özgürlük alanını kapsayıcı. Cep telefonları ne zaman nerede olduğumuzu tespit ediyor, hatta bir rivayete göre bırakın konuşmayı, telefon kapalıyken, pili çıkartılmadığı müddetçe dinlenmenin mümkün olduğu söyleniyor! Rusya'nın Çeçen Lideri Dudayev'i, İsrail'in bazı Filistinli liderleri cep telefonu sayesinde yer tespiti yapıp füzeyle vurduklarını unutmamak lazım.

Bunun bir sonraki aşaması ne olacak?... Beyne yerleştirilen bir sonraki nesil iletişim aletleri, o aletler sayesinde beyni yıkanabilen veya belirli görevler yaptırılan insanlar, üzerinde kişinin ismi yazan mermiler mi?

Artık şehir meydanlarına sürekli yüz taraması yapılan kameralar yerleştiriliyor, güvenlik programları tüm dünyayı tarıyor.

Bugün güvenlik için denilen bu sistemler, teröre karşı halkı koruyan bu teknoloji yarın "insanı", otoriter bir kovan devletin hücreci durumuna düşürmez mi? Bugün Kuzey Kore gibi halkını özellikle fakir tutan, beyin yıkama yöntemlerini uygulayan, nükleer güçle hem kendi varlığını koruyan, hem de dünyaya korku salan bir devlet var. Teknolojinin tüm olanakları kullanılarak insanlarını, kovan insanı yapabilecek bir yönetim olamaz mı?

Eğer suratımızı sonsuza kadar çiğneyecek bir postal istemiyorsak tetikte olmalıyız. "Biz", "Fahrenheit 451", "Cesur Yeni Dünya" ve "1984" gibi kara ütopya kitapları kütüphanemizden eksik etmememiz gereken kitaplardır. Onlara kutsal kitaplar kadar değer vermeliyiz.

?

Yaratıcılığın Keskin Tadı: EDGAR ALLAN POE!...

Edgar Allan Poe: Amerikalı ozan ve kısa öykü yazarı; doğumu, 19 Ocak 1809, Boston; ölümü, 7 Ekim 1849, Baltimore; yaşam süresi, 40 yıl.

- Denebilir ki Poe tüm yaşamını işine ve insanın ölümsüzlüğüne olan inancına adadı.

- Ona sıra dışılık kültürünün lideri diyebiliriz.

Kırk yıllık çileli, mutsuz bir yaşam, fırtınalı duygular, gerçek bir dehaya uygun çalışmalar, buhranlar, uçarılıklar, içki ve uyuşturucu; tiyatrocu bir anne ve baba (veremli Elizabeth ve alkolik David Poe), dağılan bir aile, genç yaşta öksüzlük, yanında büyüdüğü oldukça varlıklı bir başka aile, sert ve tutucu bir üvey baba (John Allan), 6 yaşında iken İngiltere'ye bir yolculuk, Virginia Üniversitesi'nde öğrenim...

Ancak kumar tutkusu ve borçlarından dolayı üniversiteden ayrılmak zorunda kalıyor, 1827'de Amerikan ordusu'na katılıyor, 1831'de girdiği West Point Askeri Akademisi'nden alkol bağımlılığı yüzünden kovuluyor, John Allan'ın yanından ayrılıyor.

1836'da Poe, henüz 13 yaşında olan kuzeni Virginia Clemm ile evleniyor ve 1847'de eşi veremden ölünce derin bir buhran geçiriyor. Yeniden evlenmek, bir dergi kurabilmek çabaları sonuçsuz kalıyor ve iki yıl sonra, Baltimore'da bulunduğu bir sırada, alkol krizinden ölüyor.

Ve öyküler, öyküler, kabuslar, karabasanlar, lanetli aileler, mezarlarında dirilenler, ölümcül şakalar, kanlı intikamlar, incelikli işkenceler, esrarlar maceralar ve de öncü bir özel hafiyeye ya da Sherlock Holmes'in atası ve çağdaş polis öykülerinin, romanlarının başlangıcı Auguste Dupin.

"Ne kadar içler acısı bir trajedidir Edgar Allan Poe'nun yaşamı!" haykırıyor Charles Baudelaire. "Onun ölümü, başarısızlığı yüzünden ürkütücülüğü artmış korkunç bir sondur! -Okuduğum belgelerin tümünün bende uyandırdığı ortak kanı, Amerika Birleşik Devletleri'nin Poe için geniş bir hapishaneden başka birşey olmadığı yolundaydı. Bana sorarsanız Poe, havagazıyla aydınlatılmış bu büyük barbarlıkta değil, daha temiz kokan bir dünyada nefes alabilmek için yaratılan varlığının ateşli çırpınışları içinde arşınıyordu hapishanesini. Bu sevimsiz çevrenin etkisinden kurtulabilmek için gösterdiği sürekli çaba, onun bir şair ve hatta ayyaş olarak iç dünyasını, ruhsal yapısını belirleyen tek etkendi."

Poe, gerçekten kurtulmak için çırpınıyor, üniversiteden, ordudan, askeri akademiden, ona destek olmaya çalışan, ama anlamaya yanaşmayan tüccar John Allan'da hatta ve hatta çok sevdiği onu çok seven çocuk-kadın eşinden. Ve de, özellikle, kendisinden, alkolden, keyif vericilerden, canlıyken tabuta konulma, mezara kapatılma korkularından, beyinsel dehşetlerden, yakasını bırakmak istemeyen sefaletten, baskılardan, içindeki ve dışındaki çatışmalardan, adım adım yabancılaştığı insanlardan, onlardan oluşan ve gün geçtikçe de acayipleşen bir toplumdaki. Parçası olmadığı, olamadığı bir dünyada Poe usanmadan, kendine benzeyen, kendini yansıtan kahramanlarını çizerek, deşerek güzel olanı, sevebilecek olanı arıyor.

Çağdaş Amerikan edebiyatında Poe'nun varisi, sürdürücüsü sayılan - oysa başka ve çok değişik kozmik boyutlara açılan, uzak ve bilinmeyen korku ve dehşetlerini diriltten H.P. Lovecraft'ın deyişiyle Poe'ya varıncaya dek esrarlara dayalı roman yazarları hep soyutla uğraşırlardı. Pek az ruhbilimsel veri ve bilgilere sahip olduklarından dehşet anlayışları, dönemlerinde geçerli olan olağan çözüm ve durumlara - kaçınılmaz mutlu son dahil olmak üzere-sıkı sıkıya bağlıydı. Bu yüzdendir ki iffet her zaman ödüllendirilir, ahlak her zaman korunur ve kurtulurdu.

Poe ise, daha en baştan, sanatçının kişiliğinden kaynaklanan ve herhangi bir sınıflandırmaya giremeyen malzemenin işlevini kavramaktaydı. Onun için kurgusal edebiyat, yargıcı olmaktan çok ifade edici olmalıydı. Kendisi de acayip ve esrarengiz olan herşeyin çekiciliğini duyduğundan, derin duyguların, acıların anlatıcısı olmayı yeğledi.

E. A. Poe'nun gerçek kişiliği, özel yaşamı tutkuları ve kusurları çoğunlukla yasal temsilcisi olan Rufus W. Griswold 'un kasıtlı ve yanlış açıklamalarına, Poe'nun nankör, kadın düşkünü, serseri, ayyaş gibi tanıtılmasına dayanılarak yıllarca tartışıldı, eleştirildi.

Ve öyküler...

Kapkara bir denizde hızla sürüklenen eski bir gemi, gemi kadar eski yıpranmış, adeta yaşsız, sayıklayan tayfaları. Sonra karanlıkların içinde dikilen, belli belirsiz, kocaman buzdan duvarlar ve kutuplarda dört ağızdan okyanusu yutan, bir uçurum.

Ya bir 'Şişede Bulunan Elyazması'nı yazıp bunları anlatan, kendini gemide bulan, ancak tayfaların dikkatini çekmeyen kişi? Yaşayan bir insan mı yoksa yolunu şaşırılmış bir ruh mu?

Kutuptaki uçurum ve Norveç'teki bir başka uçurum, Helsegger dağının tepesinden iyice görünen bir maelstrom (Maelstrom'a Düşüş, A Descent into the Maelstrom) ve bu korkunç uçuruma dalan, girip çıkan, kurtulmayı başaran bir kahraman.

- Poe'nun dizeleri soyut ve teknik güzelliği öğrenmek için adeta bir okul gibi. Ses özellikleri, geceye dair temaları, şeytani tonlamaları ve en sonundaki yargıları ile düşünsel yazının üzerine düşen bir kıvılcım gibi parlak, ama yakmayan. (Walt Whitman)

- Poe öldü...ve bir ayyaş, bir başarısızlık olduğu söylendi ve başarılı bir Amerikalı kadar içip içmediği hiç yorumsuz bırakıldı...Poe kendi dönemindekilerin yarattığı "güzelliğin" karşısında "büyü" yü yarattı...Kendi içindeki üstünlüğü kendi ününü sağladı... hepsinden öte özgür aşkı, yurtseverliği, kavgayı, züppeliği, hassasiyeti, oburluğu, adiliği ve daha pek çok prim yapan şeyi bünyesinde barındırdı. (George Bernard Shaw)

Poe, Baudelaire'in de yakından tanıdığı uçurumları anlatıyor, içlerine dalıyor, ama sonuçta kurtulamadan diplerine kadar sürükleniyor.Ola ki sonsuz diplere kadar ulaşabilmek aya varmak kadar kolaydır. Hans Pfall, alacaklılarından kurtulabilmek için kocaman bir balonla aya ulaşmayı düşünüyor (Hans Pfall Adlı Birinin Benzeri Olmayan Maceraları, Unparalleled Adventures of One Hans Pfall). Göklerde yükseliyor Pfall ve, hayret, yolculuğunun hedefine varabiliyor, kurtulabiliyor. Nedir ki Poe alacaklılarından kurtulamıyor, batmakla yükselmek arasında sürekli bocalıyor.Tüm bu düşsel yolculuk ve maceraların temelinde yatan nedir? Uçurumun çekiciliği, dayanılmaz çağrısı mı yoksa gökyüzünde aranılan kurtuluş mu? Değilse uyuşturucuların körüklediği sanrılar, halüsinasyonlar mı?

Korku edebiyatına devamı Stephen King'in romanlarına kadar uzanacak bir yenilik getiren Edgar Allan Poe'nun yaşadığı 1930'lar Amerika'sında korku öyküleri modaydı. Ama Poe'nun vampirlerle,

canavarlarla işi yoktu. Onun öykülerinde sıra dışılık, sıradan karakterlerin iç dünyalarından kaynaklanıyordu. Bunda da şaşacak bir şey yok, çünkü Poe'nun kendi hayatı doğumundan itibaren bir sıra dışı olaylar zinciriydi.

1809 yılının 19 Ocak günü Boston'da (daha sonra kendisiyle birlikte modern Amerikan edebiyatının öncülerinden olacak Nathaniel Hawthorne ve Herman Melville gibi) kumpanya oyuncuları Elizabeth Arnold Hopkins ve David Po Jr.'ın çocukları olarak doğdu. Alkolik olan babası öldüğünde iki yaşında bile yoktu. Ondan iki yıl sonra da annesi vereme yenik düştü. Hayatı boyunca kaybedeceği sevdiği kadınlardan ilkiydi o.

Allan kendisini evlat edinen aileyle birlikte Londra'ya yerleşti.

Richmond'da okuduğu okulda parlak bir öğrenci, madalyalı bir yüzücü, iyi bir uzun atlamacıydı. Ama 1826 yılında yazıldığı Virginia Üniversitesi'nde kumar oynamaya başladı, gırtlığına kadar borca battı ve üvey babası borcu ödemeyi reddedince ikinci ailesini de o terk edip orduya yazıldı. Buradaki ilk yılında da ilk şiir kitabı "Timurlenk ve Kısa Şiirler"i yayınladı. Bunu çok sevdiği üvey annesinin ölümü, ordudan ayrılıp askeri akademiye yazılma ve alkolik olduğu için atılma, ağabeyinin de tüberkülozdan ölümü gibi trajik olaylarla dolu dört yıl izledi. Bu arada çeşitli dergi ve gazetelerde öyküleri yayınlanıyordu.

1833 yılında 13 yaşındaki kuzeni Virginia ile evlenen Poe, hayatının ilk ve tek romanı "Arthur Gordon Pym'in Öyküsü"nü 1838 yılında yayınladı. Bu kahramanı kendi adını çağrıştıran bitmemiş roman yazarın ölümünden sonra H.P. Lovecraft, Jules Verne, Charles Romyn Dake, Dominique Andre gibi isimler tarafından tamamlandı.

Dergilerde editörlük, çeviriler, gazete yazılarıyla hayatını sürdürürken 1841'de Graham's Magazine'de modern polisiyenin ilk örneği sayılan "Morg Sokağı Cinayeti" basıldı. Derginin 5000 olan tirajı 37.000'e yükseliverdi. Edgar Allan Poe adı yavaş yavaş duyulmaya başlamıştı. Ama bu ekonomik sıkıntılar çekmesini engellemiyordu. İşsizdi, sevgili karısı Virginia da sevdiği pek çok insanın kaderini takip edip tüberküloza yakalanmıştı. Maddi, manevi acılar alkol ve uyuşturucuyla birleşip kağıtlara dökülüyordu. 1843'te yazdığı "Altın Böcek" birkaç ay sonra tiyatroya uyarlandı, kendisi de Amerikan şiiri üzerine dersler vermeye başladı.

Ama karısı gittikçe kötüleşiyordu. 1846'da bir kır evine taşındılar ama Virginia Poe birkaç ay sonra öldü. Kendini iyice içki ve uyuşturucuya veren Edgar Allan Poe bir kez daha evlenmeye niyetlendi ama yeni nişanlısı onun bu durumuna bir ay dayanabildi. Ardından Richmond'a dönüp çocukluk aşkı Elmira'ya evlenme teklif etti ama reddedildi. Richmond'da başladığı alkol tedavisini de bir ay sonra bırakıp Baltimore'a gitti. 7 Ekim 1849'da burada bir hastanede öldüğünde sadece 40 yaşındaydı. Arkasında 70'ten fazla öykü, şiir ve tamamlanmamış bir roman bıraktı.

Hikâyeleri bugüne dek birçok filme konu olan Edgar Allan Poe'nun 150. ölüm yıldönümü nedeniyle bütün dünyada türlü etkinlikler düzenleniyor. Evi, öldüğü hastane ziyaretçi akınına uğrarken içinde Jeff Buckley, Marianne Faithfull, Iggy Pop gibi isimlerin de olduğu bir de albüm hazırlandı adına.

Hayal Gücü'nün bütün komutanlarına selam olsun...

Orkun Uçar